



Bara Vara

En kvalitativ utvärdering av ett händelserike
integrerat vid Tom Tits Experiment

Ulrika Jonsson

Handledare: Jane Brodin och Siv Fischbein

Bara Vara

En kvalitativ utvärdering av ett händelserike
integrerat vid Tom Tits Experiment

Ulrika Jonsson

Publikationen kan
utan kostnad laddas ner
i pdf-format från
<http://www.lhs.se/iol/publikationer>

Handledare: Jane Brodin och Siv Fischbein

Sammanfattning

Jonson, Ulrika (2005), *Bara Vara - en studie av hur ett händelserike integrerats vid ett Science Center*.

Syftet med studien var att undersöka om Bara Vara- projektets ambitioner uppfyllts och att jämföra Bara Vara -Tom Tits Experiments integrerade händelserike- med Stockholms läns landstings händelserike Korallen. Utställningen var tänkt att fungera som ett händelserike där Tom Tits Experiments utställningsfilosofi applicerades. I utställningen skall alla få chans att få sinnesupplevelser och intellektuella äventyr. Den skall även kunna ge gravt utvecklingsstörda möjlighet till lek och experiment.

Frågeställningarna var:

- Är Tom Tits Experiments syfte med händelseriket Bara Vara uppfyllt?
- Hur var händelseriket Bara Vara tänkt att användas och används det så i praktiken?
- Hur används Tom Tits Experiments händelserike Bara Vara jämfört med landstingets riktade verksamhet Händelseriket Korallen?

Ansatsen i mitt arbete har i huvudsak varit kvalitativ och det empiriska datainsamlingsätten har varit videoupptagning, samtal med dem som skapat Bara Vara, studiebesök i Bara Vara och på landstingets händelserike Korallen. Det sistnämnda för att skapa en referens för vad ett händelserike kan vara. De informanter jag mött i mitt arbete har varit mycket entusiastiska; barn som levt sig in i sina upplevelser i händelseriket, de som skapat Bara Vara och även de som arbetar på händelseriket Korallen i Stockholm.

Mitt förhållningssätt till materialet har varit explorativt då händelserikets verksamhet vid Tom Tits Experiment i Södertälje är unik i Sverige. Huvudtendensen i mitt arbete är att syftet är uppfyllt och att Bara Vara fungerar som det var tänkt i initialskedet. Jag har jämfört hur utställningen var tänkt att fungera med hur den faktiskt fungerar. Tanken, att inte hålla lika hög ambition på sitt händelserike som de gör på detsamma inom landstinget, är även den uppfylld. Skillnaden består i förhållningssättet, enabling.

I idégruppen bakom Bara Vara ville man utgå ifrån upplevelsen, men inte sätta något högre hinder för analys av det naturvetenskapliga fenomenet man försökte illustrera med hjälp av installationerna. Alla besökare skulle kunna vara i utställningen och utgå ifrån sig själva. Jag vill påstå att min studie visar att Bara Vara var tänkt att fungera för gravt utvecklingsstörda flerfunktionshindrede barn och vuxna, men att utställningen även fungerar för andra grupper besökare med eller utan funktionshinder.

Nyckelord: Science Center, händelserike, sinnesrike, sinnesstimulans, Snoezelen

Förord

Denna uppsats är resultatet av mitt intresse för miljöer och hur de kan påverka oss som individer. Olika miljöer har olika uppgifter och är således intressanta ur olika perspektiv. I mitt arbete inom den kommunala grundskolan, har jag mött många olika typer av miljöer sedan slutet av 1980- talet. Dessa miljöer har påverkat mig i min yrkesroll och som människa. Det jag upptäckt är att den miljö jag vistas i, antingen bidrar till eller inte bidrar till min trivsel, mitt välmående och mottaglighet för nya impulser från andra i min närhet så som mina närmaste arbetskamrater - eleverna.

Allt sammantaget gjorde mig nyfiken på hur miljöer kan bidra till utveckling och till stimulans för den enskilda individen. Efter att ha upplevt hur Tom Tits Experiment i Södertälje givit såväl mina egna barn, mina elever som mig själv upplevelser utöver det vanliga, ville jag gå vidare och se hur deras skändelserike ger stimulans till dess besökare.

Jag vill tacka alla barn, kollegor och personal vid såväl Tom Tits som vid Korallen för deras ovärderliga insatser för att denna studie skulle kunna komma att genomföras. Ett stort och varmt tack vill jag ge min familj, utan vars stöd detta arbete aldrig blivit till.

Nykvarn i juni 2005

Ulrika Jonson

Innehåll

Sammanfattning

Förord

1	Inledning.....	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Stimulerande miljöer.....	4
1.3	Syfte och frågeställningar.....	7
1.4	Metod.....	8
1.5	Samtals- och Undersökningsgrupper.....	9
1.6	Samtalens genomförande.....	9
1.7	Samtalsutskriften.....	10
1.8	Filmningens genomförande.....	11
1.9	Filmanalyser.....	12
1.10	Etiska överväganden.....	12
1.11	Begrepp.....	12
1.12	Bara Vara - en fysisk beskrivning.....	13
1.13	Övriga installationer.....	19
2	Genomförande.....	20
2.1	Samtal med pedagogen på Tom Tits Experiment, Bara Vara.....	20
2.2	Samtal med arkitekten på Tom Tits.....	23
2.3	Filmanalyser.....	30
2.4	Korallen – ett samtal och ett studiebesök.....	38
3	Resultat.....	50
3.1	Installationer.....	52
3.2	Övriga installationer.....	57
4	Diskussion.....	59
4.1	Metoddiskussion.....	59
4.2	Resultatdiskussion.....	60
4.3	Framtida forskning.....	62
5	Referenser.....	64
	Bilaga 1, Brev till skolor.....	66
	Bilaga 2, Brev till föräldrar.....	67
	Bilaga 3, Vårdnadshavares tillstånd.....	68
	Bilaga 4, Välkomstbrev I.....	69
	Bilaga 5, Välkomstbrev II.....	70

Bilaga 6, Välkomstbrev III.....	71
Bilaga 7, Samtalsschema Bara Vara	72
Bilaga 8, Intyg Bara Vara.....	73
Bilaga 9, Samtalsschema Korallen.....	74
Bilaga 10, Intyg Korallen	75

Figurförteckning

Figur 1 Personlighetsdynamiken (fritt efter Kyléns modell 1986)	2
Figur 2 Sjösvärds tolkningsmodell av Kyléns idé om hur vi ordnar våra sinnesupplevelser till verklighetsuppfattning (Sjösvärd, 1998).....	3
Figur 3 Översikt över utställningen Bara Vara.	13

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Leken är människans sätt att lära sig bemästra sin kropp, sina sinnen och sin omgivning. Den ger även övning i social interaktion. I allt får barnet någon form av sensorisk information och behöver utveckla sin sensoriska integrationsförmåga för att nyttja denna och kunna använda densamma i vardagen. Utvecklingen kan sägas vara lagbunden och universell, men en del barn utvecklas fortare, andra långsammare och det finns barn vars sensoriska utvecklingsförmåga avviker från det normala mönstret (Ayres, 1979/1993).

Björck-Åkesson, Brodin, Hellberg & Lindberg (1988) skriver att leken är ett sätt att lära sig med lust och glädje. De menar att barnen tillägnar sig kunskaper om sig själva och om sin omvärld genom att leka. De påstår att vuxna tar barnens lek på alldeles för litet allvar och går vidare med att skriva att barn utvecklas via sin lek. Utvecklingen sker på flera sätt, känslomässigt, motorsikt, fysiskt, socialt och intellektuellt. Allt sammantaget ingår i barnens lek på ett högst naturligt sätt. De menar vidare att leken är nödvändig för barnet för att kunna skapa jaguppfattning, begreppsbildning och kommunikationsförmåga. Björck-Åkesson et al. (1988) skriver även att hos barn med funktionshinder är den normala processen för utveckling ofta störd och att de här barnen behöver hjälp för att utvecklas så optimalt som möjligt.

Att inte tränas, utan bara få vara i leken utifrån sina egna förutsättningar och på sina egna villkor, är något som tydligt framkommer hos såväl Ayres (1979/1993) som hos Sjösvärd & Nedestam (1993). Ayres skriver att "Det viktigaste med leken är att barnet får lov att ge uttryck för sin inneboende strävan efter att förverkliga sig själv som senso- motorisk varelse. (...) Det viktiga är att barnet följer sin motivation att skapa fysiska aktiviteter varvid han kan bemästra omgivningen och den egna kroppen" (1979/1993, sid 180). Leken styrs av barnets motivation och ju mer varierad den är desto mer bidrar den till barnets utveckling (Ayres, 1979/1993). Även Winnicott (1995) menar att leken är en universell företeelse som befrämjar såväl hälsa som utveckling. Lagerheim (1988) i sin tur skriver att barn med handikapp i första hand är ett barn med ett barns möjligheter att utvecklas.

"Den senso-motoriska samordningen sker i huvudsak i samband med en anpassad reaktion på sinnesintryck. Det är en reaktion vid vilken individen hanterar sin kropp och omvärlden på ett kreativt eller ändamålsenligt sätt (...) Vi anpassar oss till sinnesintryck. Innan kroppen kan utföra en anpassad reaktion måste vi ordna sinnesintrycken från kroppen och omvärlden. Vi kan bara anpassa oss till en situation om hjärnan förstår vad situationen innebär. När ett barn handlar ändamålsenligt vet vi att hjärnan ordnar sinnesintrycken som den ska", skriver Ayres (1979/1993, sid 24). Han menar att en välorganiserad anpassningsreaktion ger ett organiserat tillstånd i hjärnan. Barnets försök att integrera sinnesintrycken gör att barnet anpassar sig till dem efter förmåga. Vidare menar Ayres att när ett barn exempelvis gungar rör det på sin kropp på ett visst sätt, som en reaktion på rörelse- och gravitationsförnimmelser. Endast barnet självt kan göra detta, ingen kan göra det åt barnet. Men Ayres menar att vi kan skapa tillfällen för barnet att göra dessa operationer och han trycker på att barnet tycker att det är roligt med aktiviteter, eftersom det har en inneboende drivkraft kallad motivation.

Barnets utveckling går vidare i form av byggstenar eller trappsteg, där kunskap läggs till kunskap och övas till mer och mer avancerade beteenden. Ayres (1979/1993) skriver om de olika utvecklingsstadierna, som alla behövs för att vi skall utvecklas som individer. Vi

behöver sinnesförmågor för att överleva helt enkelt. Vi behöver beröringsförmågor för att utveckla känslomässiga band, gravitation och rörelse för att utveckla skyddsförmåga, förmågor från muskler och leder för att kunna röra oss, syn för att se och bland annat lokalisera saker, hörsel för att höra och för att så småningom kunna tala. Lukt- och smakförmågor är sedan länge nedärva och utvecklas med tiden hos barnet. På detta sätt fortsätter Ayres att beskriva utvecklingen hos barnet, människan. Han beskriver det som ”lyckan av att uppleva rörelse” (Ayres 1979/1993, sid 31).

Alla människor är beroende av hur samspelet dem emellan och med deras miljöer fungerar. Om det fungerar bra, ger det i sin tur en bas för utveckling. Om samspelet fungerar dåligt, kan det bli ett hinder för fortsatt utveckling (Kylén, 1983 a). För att vi skall utvecklas behöver vi få tillfälle att delta i vardagsaktiviteter och att tillägna oss omväxlande erfarenheter. Detta för att ordna våra sinnesupplevelser till en verklighetsuppfattning. Via verklighetsuppfattningen kan vi sedan skapa tankar, vilka ger handlingar och ett språk för att stödja tanken. Det ger oss förutsättningar att kommunicera med andra i vår omgivning. Vi har även behov av att vila och koppla av (Kylén, 1981). Miljön behöver stödja oss för att vi ska kunna tillägna oss de erfarenheter vi bygger vår utveckling på (Kylén, 1983 b). Allt sker i ett raffinerat samspel.

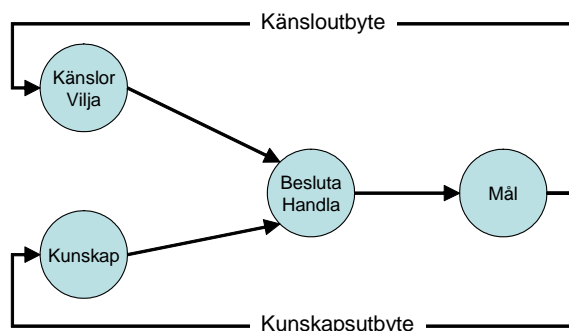
Helhetsmodellen (Kylén, 1986) menar att alla delar är lika viktiga, att allt sker i samspel och att vi måste se hela individen i dess livssituation. Modellen springer ur ambitionen att kunna göra bättre fallbeskrivningar. Syftet med strukturen beskrivs som att höja förståelsen av del och helhet hos olika individer.

Kylén skriver att hans studier har givit honom två grundpostulat, självklara och godtyckliga.

- upplevelser (vad vi upplever) och materia (att vi finns)
- människa samspekar med miljön

Dessa två delar samspekar hela tiden. Kylén menar att relationen mellan kropp och upplevelser gör avtryck, avbildas i kroppen. Mer konkret ger våra sinnen kroppen dess information, det gör att vi kan känna igen det vi upplevt. På ett liknande sätt måste vi förhålla oss till miljön. Även den har två sidor, den sociala och den fysiska (Kylén, 1986).

Om känsla och vilja kombineras med kunskap, ger det ett handlande. Via handlandet kan man nå ”det mål viljan väljer och kunskapen visar vägen till” (Kylén, 1986 sid.18-19). Via handlandet utför man sitt beslut. Måluppfyllelsen ger känslö- och kunskapsmässigt utbyte enligt figur 1.



Figur 1 Personlighetsdynamiken (fritt efter Kyléns modell 1986)

Förståndsutvecklingen beskrivs av Piaget (1964/1982) genom att visa på hur barn i olika åldrar använder olika sätt att lösa problem. Han delar in dessa åldrar i fyra stadier. Det första stadiet, 0-2 år, kallar han för det sensomotoriska stadiet. Kärnan i det stadiet är att barnet reagerar direkt med motorisk handling på sinnesupplevelser. Tanke och handling går hand i hand, det är samma sak för barnet. Barnet tänker så att säga med kroppen. Eftersom barnet tänker med kroppen behöver vi erbjuda miljöer som är så lockande och intressanta att de stimulerar till rörelse. Det lilla barnet undersöker sin omgivning med alla sina sinnen. Via detta undersökande drar barnet sedan viktiga erfarenheter. Under stadiet 2-7 år ligger den sensomotoriska erfarenheten sedan till grund för den sociala, intellektuella och personliga utvecklingen. Människan fungerar så att hon tycker om att göra sådant som främjar hjärnans utveckling. Det naturliga blir då att söka efter sinnesintryck som organiserar hjärnan. Barn älskar att röra sig och deras rörelser stimulerar hjärnan (Piaget, 1964/1982). Den som har begränsade resurser att göra det på egen hand, behöver då erbjudas tillfälle till detta.

Alla individer behöver respons på sitt handlande för att utvecklas, för funktionshindrade är detta än viktigare då dessa personer kan ha svårigheter att t ex kommunicera. Miljön måste vara så konstituerad att de funktionshindrades initiativ och handlande kan uppfattas, annars kan följden hos individen bli likgiltighet. Miljön måste även vara på ett sådant vis att man får ett känslomässigt utbyte av den, utifrån sina egna behov. Konklusionen ger att omväxlande erfarenheter i en god miljö är bra för alla, på samtliga utvecklingsnivåer (Kylén, 1981). Dessa erfarenheter växer med åldern, men i vissa fall kan den kroppsliga åldern lura oss att tro att erfarenheten är större än vad den faktiskt är. Exempelvis en person på utvecklingsnivå A, dvs intelligensålder under två år, befinner sig på en tidig utvecklingsnivå men kan mycket väl vara betydligt äldre i sin biologiska ålder. Det betyder dock ej att vi kan beteckna personen i fråga som ett barn. Det gör att det blir svårare för oss att ställa den rätta nivån för mottagande av stimulans. Enligt Kylén (1981) kan begåvningen inte utvecklas genom träning, men graden av verklighetsuppfattning kan höjas. Utifrån Kyléns beskrivning av begåvning har Ann-Marie Sjösvärd (1998) tagit fram en modell för vad man bör tänka på vid sinnesstimulans för att öka upplevelsen här och nu, se figur 2.

Begåvningen ordnar sinnesupplevelsorna i fem kategorier:

Rum/Var?
Tid/När?
Kvalitet/Vad?
Kvantitet/Hur mycket/många?
Orsak/Varför?

Vad föräldrar/personal kan tänka på:

Ge möjlighet till upplevelse av rummet från olika vinklar, nivåer och lägen.
Rutiner och ordningsföljd bidrar till tidsuppfattningen. Varsko om en aktivitet genom ett känt föremål, saker som signalerar ger trygghet.
Ge många, olika möjligheter. Erbjud många, olika föremål att undersöka som kan användas på olika sätt. Olika strukturer ger varierande upplevelser för huden. Ge upplevelser av form, färg och smak.
Ge möjlighet till upplevelser av olika mängder och storlekar och vikter.
Erbjud aktiviteter som ger positivt svar på en egen handling, t. ex. touchkontakter och favoritmusik.

Figur 2 Sjösvärds tolkningsmodell av Kyléns idé om hur vi ordnar våra sinnesupplevelser till verklighetsuppfattning (Sjösvärd, 1998).

Lilli Nielsen (1983) utgår ifrån att barn med funktionshinder följer den normala utvecklingen men att det tar längre tid att komma igenom varje utvecklingssteg. Vidare menar hon att den känslomässiga nivån hos gravt utvecklingsstörda människor ligger under deras intellektuella förmåga, detta som en konsekvens av hur miljön ser ut. Nielsen skriver att många miljöer som man tillrätta lagt för funktionshindrade barn, även kan användas av för barn utan funktionshinder. Hennes slutsats är att man genom att använda sig av dessa metoder kan få hjälp att undgå en felaktig utveckling (Nielsen, 1983).

Nielsen skriver även att barn behöver vara aktiva på egen hand. Hon menar att funktionshindrade riskerar att få ett tillägghandikapp, som hon kallar för inlärld hjälplöshet. För att kunna gå från ett utvecklingssteg till ett annat, behöver barnet klara av att bemästra sin miljö själv. Barnet får då den erfarenhetsmängd som klivet mellan utvecklingsnivåer kräver. Miljön bör vara utformad på ett sätt som stärker den egna aktiviteten (Nielsen, 1983). Om miljön utvecklas till att ge återkoppling även på barnets omedvetna rörelser, de kinematiska rörelserna, kan det ge att barnet blir medveten om sina tidigare omedvetna rörelser. Barnet kan eventuellt börja utföra även dessa rörelser medvetet, ju tidigare vi arrangerar miljöer som gynnar de kinematiska rörelserna, desto tidigare blir de medvetna. Det mest gynnsamma läget vore om miljön gav taktil (upplevelse via huden), auditiv (ljud- och hörselupplevelse) och olfaktorisk (smak- och doftupplevelse) respons på barnets rörelser (Nielsen, 1999).

1.2 Stimulerande miljöer

1.2.1 Kommunikation

Granlund och Olsson (1987) visar i sin forskning att all utveckling sker i samspel med miljön. För att kunna manipulera och hantera sin omvärld måste det ges tillfälle till detta. Genom de erfarenheter man drar, kan individen göra sig en bild av verkligheten. Miljön måste ge barnet något som motiverar till aktivitet, erfarenheten måste ha en funktion i den omvärld individen befinner sig. Miljön måste i sin tur svara mot detta och ge möjligheter att låta individen prova sina vunna erfarenheter. De säger att begåvningshandikappade gör sina erfarenheter här och nu, de är beroende av att det finns miljöer som är i ordningsställda med föremål att upptäcka. De menar att det kan verka som om ex begåvningshandikappade tillbringa mycket tid med att vänta och det är inte utvecklande. Sådan passivitet kan brytas genom att vi kan erbjuda intressanta föremål. Dessa kan inte bara vara passivt tillgängliga, de behöver introduceras för att bli intressanta (Granlund & Olsson, 1987). Granlund och Olsson skriver att den sociala miljön är minst lika viktig som den fysiska. De menar att det är samspelet med människorna runt omkring som är avgörande för hur individen skall kunna uttrycka sina syften, att uttrycka sin vilja till handlande (Granlund & Olsson, 1987).

Björklid och Fischbein (1992) skriver att desto mer tillåtande en miljö är, desto mer genomslag får individfaktorer. Om miljön är icke stimulerande är risken att det blir helt krävligt eller hårdstyrkt. I psykologiska studier har forskningen inriktat sig på mänskligt beteende och inte på miljön vi befinner oss i. Kritiken, vilken Björklid och Fischbein framhåller, är att människan inte har betraktats som en del av sin miljö. De gör gällande att när man bygger något skapar man inte bara en fysisk miljö utan även en psykologisk miljö, det vill säga en miljö som är fysisk och social (Björklid & Fischbein, 1992).

Otillgängliga miljöer är diskriminerande enligt Blom och Sjöberg (1999). De menar att miljöer hela tiden måste anpassas för att göras tillgängliga för alla. De frågar sig hur de handikappade skall kunna bli mer aktiva, känna delaktighet och själva anse att de är likvärdiga

medborgare när de inte verkar ha rätten till samma kulturutbud, då ex offentliga lokaler inte är anpassade för alla människor.

Sjösvärd och Nedestam (1993) menar att stimulerande miljöer kan ge viss reparation eller återhämta delar av den sensomotoriska utvecklingen. Man tycker sig ha noterat effekter av en sinnesstimulerande miljö vid aktivitetscentret i Linköping. De skriver själva att ”de effekter man kunnat notera hos besökarna är ökad vakenhetsgrad, ökad rörlighet, förbättrad kommunikation och ökad initiativförmåga” (Sjösvärd & Nedestam, 1993 s.24). Spännande upplevelser, i sig, ger upphov till kommunikation för alla individer även för människor på tidig utvecklingsnivå. Rörliga aktiviteter, som exempelvis att gunga, stimulerar till kommunikation. Exempel på tillrättalagda miljöer för sinnesstimulans är så kallade Händelse- eller sinnesriken.

1.2.2 Snoezelen

Att definiera begreppet Snoezelen är svårt, då det är ett koncept vilket innehåller både en metod, ett förhållningssätt och specialkonstruerade miljöer (Boaseus & Mossberg, 1997).

Snoezelen är ett koncept som bygger på sinnesupplevelser för personer med speciella behov i ett tryggt samspel i en stimulerande miljö. Där medföljande person, förälder, assistent eller annan, är en del av tillvägagångssättet att möjliggöra upplevelsen i trygghet och ro. Upplevelserna är utformade så att de kan stimulera sinnen utan intellektuell aktivitet, därav lättar trycket på att prestera. Förhållningssättet kallas för *enabling* dvs att göra möjlig. Enabling fokuserar inte på terapi, utan på att ge maximal upplevelse. Hutchinson och Kevin (1994) menar att besökaren bara kommer att ha bestående utbyte av Snoezelen om den kan få liknande upplevelser i vardagen. Konceptet utvecklades i Holland med utgångspunkten att kunna ge avkoppling och fritid för personer med begåvningshandikapp. Ordet Snoezelen kommer från de holländska orden *snuffelen* och *dozelen*, snusa och dåsa. Miljön skall vara avkopplande men samtidigt stimulerande, graden av aktivitet ska besökaren själv kunna få möjlighet att välja (Boaseus & Mossberg, 1997). Tanken springer ur att även människor med funktionshinder har rätt till passande och väl vald stimulans. För att kunna göra det möjligt skapade man tillrättalagda miljöer. På ett besök i ett Snoezelen ska besökaren kunna njuta, ha roligt, uppleva i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar (Hutchinson & Kewin, 1994).

Idén med Snoezelen har spritt sig över Europa, för att nämna ett par Snoezelencenter vid Whittington Hall Hospital i England och Snoezelhuset i Silkeborg i Danmark. (Sjösvärd & Nedestam, 1993).

1.2.3 Sinnesriken i Sverige

Den som tog konceptet Snoezelen till Sverige var Ann-Marie Sjösvärd, 1989 startade hon Händelseriket i Linköping (Boaseus & Mossberg, 1997). Syftet med verksamheten var att:

- skapa en tillåtande miljö
- ge tillfälle till samspel
- skapa lust för att upptäcka nya miljöer och aktiviteter
- ge tillfälle till att få känna avkoppling
- erbjuda en stimulerande miljö utifrån varje besökares förutsättningar.

Sjösvärd (1998) menade att besökaren själv skall styra val av aktivitet, tempo och tidsram för aktiviteten.

Idag finns det sinnesstimulerande verksamheter spridda från norr till söder i Sverige (Boaseus & Mossberg, 1997). Dagens sinnesstimulerandecenter i Sverige är riktade verksamheter. För att ha tillgång till dessa verksamheter måste man boka och förbereda besöken. Man kan således inte anpassa besöken efter den funktionshindrade personens dagsform. Ett exempel på hur man försökt att integrera ett sinnesstimulerande center i en befintlig verksamhet, vilken är öppen för allmänheten, är Tom Tits Experiment i Södertälje.

1.2.4 Tom Tits Experiment- vad är det?

Tom Tits Experiment (nedan enbart kallat Tom Tits) är ett så kallat Science Center, ett vetenskapligt center där lära genom att göra och att försöka är nyckeln. Tom Tits är Sveriges största i sitt slag. För att mer klart kunna definiera vad ett Science Center är vill jag citera Annagreta Dyring (1998) som definierar begreppet som "inspirerande naturvetenskapliga upplevelser". Hon menar att ett Science Center vänder sig till besökaren på dess villkor och påstår vidare att det även bjuder på upplevelser och försök till att bemästra sin omgivning. Tom Tits är ett populärt utflyktsmål för familjer, därtill även ett lärosäte för såväl högskolestudenter som grundskole- och förskolebarn (Jonsson, 1998). På Tom Tits bedriver man även fortbildning inom naturvetenskapliga ämnen för pedagoger. En grundläggande idé inom Tom Tits är att förena skönhet med teknik och naturvetenskap och även med humaniora. Som svar på frågan om vad Tom Tits är skriver Tom Tits själva att "Tom Tits Experiment är en kultur- och utbildningsverksamhet med syfte att driva och utveckla ett forum för folkbildning i naturvetenskap och teknik" (Fresk & Wennerberg, 1999). Verksamheten ligger inom området "hands on science", men tangerar de sinnesstimulerande så kallade händelserikena som finns inom landstinget och omsorgen i Sverige (Stenqvist, 1993).

Bara Vara vid Tom Tits är ett händelsecentra med syfte att ge upplevelser av naturvetenskapliga fenomen och sinnesstimulans, i första hand för gravt utvecklingsstörda (Tom Tits Experiment, 1995). Det finns inte någon liknande verksamhet i Sverige där man integrerat ett Science Center och ett sinnesrike/händelserike. Alla människor ska kunna ta del av utbudet och hitta något som passar för just den personens förutsättningar (Blume, 1995).

1.2.5 Kultur och fritid för alla

Kommunerna har sedan 1994, enligt LSS, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, ansvar även för denna grupp människor (Blume, 1995). I Socialstyrelsens slutrapport angående handikappreformen, skriver man att jämfört med barn i hela befolkningen ägnar sig barn med funktionshinder i mindre omfattning åt nöjen och fritidsaktiviteter. Man menar även att insatser för familjer med funktionshindrade barn bör utvecklas, bland annat vad gäller fritidssysselsättning (Socialstyrelsen, 1997). En av de viktigaste tankarna i den statliga handikapputredningen var integreringen av handikappade i samhället (SOU 1976:20). I betänkandets kapitel angående utgångspunkter (SOU 1976:20, sid 45-62) menar man att de handikappades behov av kultur och fritid bör uppmärksammas speciellt. Handikapp skiftar såväl till grad som till art. Det är en grupp människor som har färre kulturella valmöjligheter än andra. Riksdagens kulturpolitiska beslutet innebär att man utvidgar handlingsfrihet och utvecklingsmöjligheter för gruppen människor med handikapp. En del av begreppet levnadsnivå berör, enligt utredningen, fritiden. Det finns samband mellan handikapp och låg fritidsaktivitet. Vardagliga sysslor, så som omvårdnad och skötsel, tar längre tid. Det i sin tur inkräktar på möjligheten till fritidsaktivitet. Vidare menar man att handikappade även kan ha

överskott på tid. Det i sin tur leder till ensamhet och passivitet. Alla människor har behov av gemenskap och samspel, det är en förutsättning för kulturell verksamhet (SOU 1976:20).

1.2.6 Tillkomst av Bara Vara

GRUS- projektet, vilket gällde fritidsverksamhet för gravt utvecklingsstörda flerhandikappade ungdomar och vuxna, var den egentliga bakgrunden till idén att skapa en ny typ av verksamhet förlagd till Södertälje (Stenqvist & Öhrstig, 1993). Under 1992 togs initiativ till att skapa en ny, integrerad del av Tom Tits med fokus på gravt utvecklingsstörda flerhandikappades behov. Att inte tränas, utan att Bara-få-Vara var en ambition som projektgruppen hade för skapandet av Bara Vara (Blume, 1995).

Projektgruppen kom att bestå av människor från olika kompetensområden. Gruppen bestod av personer som arbetade med fritidsfrågor för utvecklingsstörda, personal från dagcenterverksamhet för funktionshindrade, personer som arbetade med frågor angående utveckling av verksamheter för utvecklingsstörda samt personal med olika inriktningar i sitt arbete på Tom Tits. Idéerna som låg till grund för projektet var att gravt utvecklingsstörda skall få möjlighet till lek och experiment. Att skapa en mötesplats för alla, såväl utvecklingsstörda som andra, var ytterligare en aspekt gruppen arbetade efter (Blume, 1995). I gruppen ville man fortsätta att arbeta med Tom Tits utställningsfilosofi, vilken binder ihop sinnesupplevelser med intellektuella äventyr (Hårdemark, 1998). Detta ledde till en bidragsansökan ställd till omsorgsnämnden i Stockholms läns landsting (Blume, 1995), för att vidareutveckla den befintliga verksamheten och metodiken. I ansökan uppgavs följande syften:

- att bygga ett händelserike i en redan befintlig utställning och inte vid ett dagcenter eller vid ett sjukhus.
- att skapa en integrerad del av ett Science Center där man utgår ifrån de gravt utvecklingsstördas behov.
- att skapa aktivitetsstationer.
- att göra utställningen attraktiv för många, då den skall bygga på leklust / stimulans.

I ansökan betonar gruppen att händelseriket inte skall utformas så att skillnaden mellan människor markeras, utan snarare göras attraktiv för alla besöksgrupper. Tom Tits hade ett tydligt mål, att tillhandahålla så väl avskildhet som gemenskap (Blume, 1995).

Tom Tits har valt att benämna händelseriket Bara Vara som utställning, då resterande delar av Tom Tits Experiment benämns utställning. Individuella delar av utställningar kallas installationer alternativt experiment i vissa fall.

Med detta som bakgrund har syftet formulerats.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka om Bara Vara –projektets ambitioner uppfyllts samt att jämföra Bara Vara- Tom Tits Experiments integrerade händelserike- med Stockholms läns landstings händelserike Korallen.

Frågeställningarna är:

- Är Tom Tits Experiments syfte med händelseriket Bara Vara uppfyllt?
- Hur var händelseriket Bara Vara tänkt att användas och används det så i praktiken?
- Hur används Tom Tits Experiments händelserike Bara Vara jämfört med landstingets riktade verksamhet Händelseriket Korallen?
- Studien är beskrivande och utvärderande till karaktären.

1.4 Metod

Ansatsen i mitt arbete har i huvudsak varit kvalitativ (Starrin, 1994). Det empiriska datainsamlings sätt jag använt är videofilmning, samtal med två av dem som skapat Bara Vara, studiebesök på såväl Tom Tits Bara Vara som på landstingets Korallen. Jag har även samtalat med personal vid Korallen.

Mina besök på Bara Vara och mitt studiebesök på Korallen har ökat min förståelse för hur Bara Vara kan bidra till lek, vila, sinnesintryck och fysisk upplevelse av naturvetenskap, utan att användaren varken behöver använda talat språk, litteratur eller skrift. Då integreringen av den sinnesstimulerande verksamheten med Science Center verksamheten är unik för Tom Tits i Sverige, finns det begränsad kunskap om den och därför har jag valt att hålla ett explorativt förhållningssätt.

1.4.1 Triangulering

För att kunna stärka validiteten i mitt arbete har jag använt mig av triangulering, dvs jag har angripit ämnet från flera olika infallsvinklar. Ett sätt är att samtala. Om jag uppehåller mig vid validitet i samtalssituationen vill jag mena att det är dels en beskrivande och en tolkande situation. Svensson och Starrin (1996) menar att beskrivande validitet (descriptive validity) kan delas upp i två kategorier. Jag vill citera Svensson och Starrin för att beskriva det fenomen som uppstår. De två kategorierna är ”primärt beskrivande och sekundärt beskrivande”.

1. ”primärt beskrivande validitet rör validiteten i de iakttagelser forskaren själv gjort genom att se, höra, beröra, lukta etc. För att validera utsagor från intervjupersonen kan intervjuaren t ex bekräfta att t ex nedstämt tal motsvaras av ett motsvarande kroppsspråk, gester och mimik.
2. Sekundärt beskrivande validitet rör validiteten i de redovisningar av förhållanden som kan observeras men som forskaren kommit fram till genom andra källor eller andras iakttagelser än sina egna” (Svensson & Starrin, 1996 sid 212-213).

Såväl i samtal som i filmning kommer jag till ett skede när jag skall tolka det jag hör och/eller ser. Ett problem är att uttolka det jag ser och hör på rätt sätt. Att ge deltagarnas ord eller, som i filmningens fall, lek och upptäcksfärd en rättvis bild snarare än att teoretisera exempelvis deras upplevelser. Svensson och Starrin (1996) beskriver detta på följande sätt:” Tolkande validitet (interpretive validity) avser hur väl observatörens/forskarens tolkning av mening av innebörd stämmer med den observerades. Det som avses är t ex innebörden, medveten eller omedveten, i känslor, värderingar, intentioner mm. Här läggs således vikten vid att rätt

förmedla de deltagandes personliga upplevelser snarare än att göra teoretiska abstraktioner - redovisningen bör således vara ”erfarenhetsnära”. Det handlar alltså om validiteten i de tolkningar av känslor, motiv etc som forskare gör och inte om riktigheten av själva redogörelsen för en händelse” (Starrin & Svensson, 1996 sid 214). Vidare diskuterar Svensson och Starrin hur man bör analysera om den observerades och forskarens utsagor ej stämmer överens. Den granskande bör ställa frågor som ifrågasätter forskarens resultat eller fråga sig om den observerade döljer något (Starrin & Svensson, 1996).

För att förvissa mig om att undersökningen är tillförlitlig (Thurén, 1991) har jag valt att samtala med personer i två olika verksamheter som tangerar samma fält, det vill säga händelseriket. Dessa två verksamheter finns inom samma län och kan förväntas ta emot besökare från samma geografiska område. Den ena verksamheten är publik och drivs i stiftelseform inom ett kommunalägt bolag. Den andra verksamheten är en bokningsbar verksamhet som styrs av besökarnas behov och den är landstingsdriven. För att stärka reliabiliteten vid urval av grupper att filma vände jag mig till STUDS- teamets samordnare (STUDS- samverkan för tidig upptäckt, diagnos och stöd insatser) i Södertälje kommun, för att få hjälp. Av de tre grupper jag fick namnet på, kontaktads alla. Att antalet grupper är tre gör att sannolikheten att utfallet vid filmtillfällena ska bli lika, minskas.

1.5 Samtals- och Undersökningsgrupper

Samtalsgruppen på Tom Tits bestod av en pedagog och en arkitekt, som båda varit med och skapat Bara Vara. Utbildningsansvarig på Tom Tits hjälpte mig att få kontakt med pedagogen och arkitekten, samtaltider bokades.

Undersökningsgruppen bestod av tre utvalda besöksgrupper till Bara Vara. Dessa tre grupper har jag fått hjälp att välja ut av Södertäljes STUDS- teams samordnare (STUDS- samverkan för tidig upptäckt, diagnos och stödinstitutioner). Jag fick namnen på de tre olika skolorna, rektorernas namn samt namnen på gruppernas pedagoger. Sedan tog jag kontakt med varje rektor/pedagog/grupp per telefon, för att undersöka intresset till att medverka i studien. Svaren föll ut positivt och följdes upp med brev som presenterade arbetet (bilaga 1), ett formulär (bilaga 2) där elevernas föräldrar fick ta del av vad detta Tom Tits besök syftade till och där föräldrarna kunde intyga om deras barn fick eller inte fick bli filmade under sin lek i utställningen (bilaga 3). Efter att ha tagit kontakt per brev med varje gruppansvarig och via dem barnens föräldrar, ringde jag upp dem och bokade filmningstillfällena. Dessa tillfällen var redan förberedda av mig i samverkan med Tom Tits. Återigen följde jag upp telefonsamtalet med ett brev, vilket innehöll information om besöket på Tom Tits och om filmningen (bilaga 4 – 6).

Jag ringde till Korallen vid Sabbatsbergssjukhus i Stockholm och bokade ett studiebesök, under vilket en pedagog på sinnesriket skulle guida mig och samtala med mig om verksamheten.

1.6 Samtalens genomförande

Till samtalen hade jag ett stöddokument i det finns stödord/meningar för samtalet (bilaga 7). De intervjuade personerna har även fått skriva under ett tillståndsdokument, dvs att jag får lov

att spela in och använda textmaterialet i min uppsats (bilaga 8). Min ambition var att få samtalet med respektive person i berättande form.

Till Korallen ringde jag och presenterade mitt arbete. Vi kom därefter överens om att träffas för ett samtal. Till samtalet hade jag ett stöddokument där det finns stödord/meningar för samtalet (bilaga 9). Den intervjuade personen har även fått skriva under ett tillståndsdokument, dvs ett papper där den intervjuade personen intygar att jag får lov att spela in och använda textmaterialet i min uppsats (bilaga 10). Min ambition var även i detta fall att få samtalet i berättande form.

Vid samtliga tillfällen spelades samtalen in via inbyggd mikrofon på en intervjubandspelare av märket Panasonic.

Angående intervjuer har Starrin och Renck (1996) skrivit att det är en skillnad mellan den kvantitativa intervjun och den kvalitativa. När de skriver om den kvantitativa intervjun menar de att den är standardiserad, dvs att intervjuaren eftersträvar likformighet. De skriver själva "Frågorna med vidhängande svarsalternativ skall vara desamma för alla individer" och " att frågorna skall ha samma innebörd för alla intervjupersoner" (Starrin & Renck, 1996 sid.56). Om den kvalitativa intervjun skriver de att den är raka motsatsen, dvs icke- standardiserad. De menar att "den utgår ifrån ett antagande om att man inte från början kan veta vilka frågor som är viktiga och betydelsefulla. Den icke- standardiserade ansatsen är sonderande. Den kvalitativa intervjun kräver att intervjuaren utvecklar, anpassar och följer upp vad som kan vara ändamålsenligt för situationen och för det centrala syftet med undersökningen" (Starrin & Renck, 1996 sid.56). Jag har försökt att hålla mina frågor övergripande, öppna på de två sätt som beskrivs som "the grand tour" och den subjektiva upplevelsen hos respondenten (Starrin & Renck, 1996). Jag har även försökt att använda öppenhet, att dela erfarenheter med intervjupersonerna, som Starrin och Renck förordar. I det kvalitativa arbets sättet vid samtal har jag upptäckt att lyssnandet varit oerhört viktigt. Jag, som samtalspartner, måste verkligen lyssna på det som respondenten faktiskt säger. Vidare har jag tagit till mig att "det kräver av oss att vi låter bli att själva prata, samtidigt måste vi vara beredda att säga något när så behövs, för att bibehålla orienteringen av intervjun" (Starrin, Renck 1996, sid 68). Jag har lagt mig vinn om att inte avbryta när de talande personerna har berättat.

1.7 Samtalsutskrifter

Att försöka skriva ned talspråk till skriftspråk är en tolkning av den som lyssnar och skriver ned texten. Min ansats var att skriva ned samtalen ordagrant, en del ord gick inte att höra och de föll då bort. Jag noterade pauser, upprepningar och tysta stunder i mina utskrifter. Efter detta fick de berättande personerna läsa utskriften. Utifrån deras kommentarer har jag skrivit om texten i berättande form, skalat bort sådant som jag bedömt vara utan betydelse för innehållet och sedan sänt utskriften i det nya skicket till informanterna. Efter det har jag återigen skrivit om texterna och då i berättade form. Detta förfarande är ett sätt att se till att ordet verkligen är berättarens och inte enbart författarens tolkning av det berättade ordet. Berättaren kan här även välja att utesluta information, lägga till eller rätta till författarens tolkningar. Tillvägagångssättet understöds av Kvale (1997, sid 147-160).

I mina samtalsredovisningar har jag valt att kalla de samtalade för pedagogen avseende den pedagog jag fört samtal med, arkitekten avseende den arkitekt jag samtalat med och mig själv benämner jag som intervjuaren.

1.8 Filmningens genomförande

Tre förmiddagar vid tiotiden mötte jag de olika grupperna i Tom Tits entré. Besökarna betalade en reducerad entréavgift i kassan och sedan gick vi upp till Bara Vara, som ligger på plan två i Tom Tits byggnad. Vi gick direkt till matsäckrummet där vi installerade oss. Där fick jag alla påskrivna tillstånd från elevernas föräldrar, där de intygar att jag får filma deras barn för att använda materialet till min uppsats. Jag berättade för grupperna hur filmningen skulle gå till, det vill säga att jag filmar dem under en halvtimme och att jag inte kommer att prata med dem under den tiden. Vidare berättade jag att vi endast skulle vara i Bara Vara och att de stora dörrarna dit in var stängda under det att jag filmade deras lek i utställningen. Vi tittade efter var toaletten fanns och bestämde att vi skulle äta gemensamt efter filmningen. Efter måltiden hade grupperna möjlighet att tillbringa resten av dagen på Tom Tits, i egen regi. Barnen fick tillfälle att fråga om de undrade över något i samband med filmningen. De medföljande pedagogerna fick även de en instruktion, att de skulle låta barnen vara och hålla sig i bakgrunden. Deras uppgift blev att iaktta och fotografera för eget bruk. För detta tillhandahöll jag digitalkamera och disketter. Jag gick så ut i utställningen och satte på kameran. Vi hade kommit överens om att när jag knackade tre gånger så skulle de vänta ett ögonblick och sedan komma ut i utställningen.

Precis som Brodin (1991) menar att det är omöjligt att bestämma vad ett barn skall leka med, är det lika omöjligt att bestämma vad ett barn skall leka med i en utställning. Min intention har dock varit att inte påverka mina filmobjekt, utan att de skall få leka med det som de själva väljer under det att jag videofilmar dem. Om de medföljande pedagogerna fått lov att delta, hade de sannolikt fört in barnen på andra vägar till leken än när de endast fick vara iakttagande. Om detta skriver Lökken & Söbstad (1995) i sin bok "Observation och intervju i förskolan". De beskriver hur man som observatör kan välja graden av engagemang. De diskuterar även öppen kontra dold observation. Jag har valt att använda mig av den öppna observationen, där jag som observatör är synlig och mina informanter/objekt vet att jag iakttar dem via en kameralins.

Videoinspelningarna, vilka är gjorda vid tre olika tillfällen med tre olika grupper, är genomförda vid ett tillfälle som varat i 30 minuter med vardera grupp. Inspelningarna har gjorts i det ljus som funnits i lokalen och vid två tillfällen per grupp har jag filmat med infrarött ljus på grund av att barnen befunnit sig i mörker i speciella utrymmen av utställningen (se Kapitel 3 Bara Vara - en fysisk beskrivning).

Den kamera som använts är en Sony Handicam video Hi8 med inbyggd mikrofon. Samma kamera har hanterat de infraröda inspelningstillfällena. Kameran har varit monterad på ett kamerastativ för att stå stadigt.

Jag har valt att betrakta denna del av studien som en deskriptiv (beskrivande) fallstudie (Backman, 1998 sid 48-49). Backman menar att en sådan fallstudie undersöker ett fenomen i sin kontext, dvs i sitt sammanhang. Vidare framhåller Backman att fallstudier anses vara lämpade för utvärderingar där de objekt man vill studera är komplexa. Analysenheten kan variera i storlek. Jag har valt att ha en analysenhet som består av tre grupper med besökare.

1.9 Filmanalyser

Precis som Brodin (1991) påpekar är det svårt att välja sekvenser ur filmerna som visar på vad barnen faktiskt gör. Eftersom grupperna varit mycket rörliga i utställningen har jag valt att lägga transkriberingen på en makronivå genom hela filmerna och överskådligt beskrivit vad som händer i text. Det ger att cirka 30 minuter per grupp har varit underlag för transkriberingen. Jag har valt att hålla en överskådande blick av vad barnen gör i Bara Vara.

Brodin (1991) diskuterar i sitt metodkapitel angående tidssampling och jag har kommit fram till samma sak som Brodin har gjort, det vill säga att om jag hade använt mig av tidssampling skulle vissa passager i filmerna vara väldigt händelselösa. Jag har tittat på helheten av vad som händer i filmen, skrivit ned detta och beskrivit vad barnen gör. För att kunna skriva ned vad som händer i filmerna har jag tittat åtskilliga gånger på dem.

Angående ljudet i filmerna är det mycket ojämnt. När barnen är nära kameran hörs det mycket bra vad de säger. När de är på avstånd hörs endast brottstycken av deras samtal och sorl. Vassa bakgrundsljud hörs bra nära och på avstånd, då flera av ljuden som uppkommer i utställningen är metalliska. Jag har valt att beskriva de samtal och ljud som går att uppfatta i sin helhet. Övriga ljud har jag valt att inte ta med, då de inte skulle bidra med något för helhetsuppfattningen. Återigen vänder jag mig till Brodin (1991) för att söka stöd för min valda metod. Hon menar att videoinspelningar är ett bra redskap för att kunna analysera olika fenomen, eftersom filmerna visar mycket mer än de har för avsikt att visa. Vidare påpekas att det är viktigt att forskaren gör etiska överväganden om hur filmmaterialet sedan används.

1.10 Etiska överväganden

Anonymiteten är svår att skydda för de anställda som deltar i studien vid Tom Tits och Korallen, då gruppen anställda är begränsad. Skriftliga tillstånd (bilaga 3) för filmningen är dock inhämtat för var och en i grupperna som filmats. Skriftliga intyg (bilaga 8 & 10) har begärts av de personer jag fört samtal med angående skapandet av Bara Vara.

För att kunna fotografera och publicera bilder från Bara Vara utställningen har jag haft telefonkontakt med Tom Tits marknadsansvariga och inhämtat ett muntligt publiceringstillstånd. På bilderna finns inga personer vars anonymitet kan röjas av fotografierna. Bilderna finns enbart med för att levandegöra och visualisera utställningen och händelseriket.

1.11 Begrepp

I detta arbete förekommer begreppen *inkludera* och *integrera* ofta. Orden förekommer i olika böjningsformer. För att klargöra vad som avses vill jag här tydliggöra ordens betydelse i enlighet med SAOL (Svenska Akademiens Ordlista, 1979).

Inkludera – inberäkna, inbegripa, innefatta eller medräknad.

Integrera – förena till en enhet, fullständiga, ingående som beståndsdel eller väsentlig del.

I SOU 1976:20 menar man att samhället skall vara tillgängligt för alla. Det avser såväl samhällets yttre, fysiska miljö och den verksamhet som bedrivs. Lokaler och miljöer skall

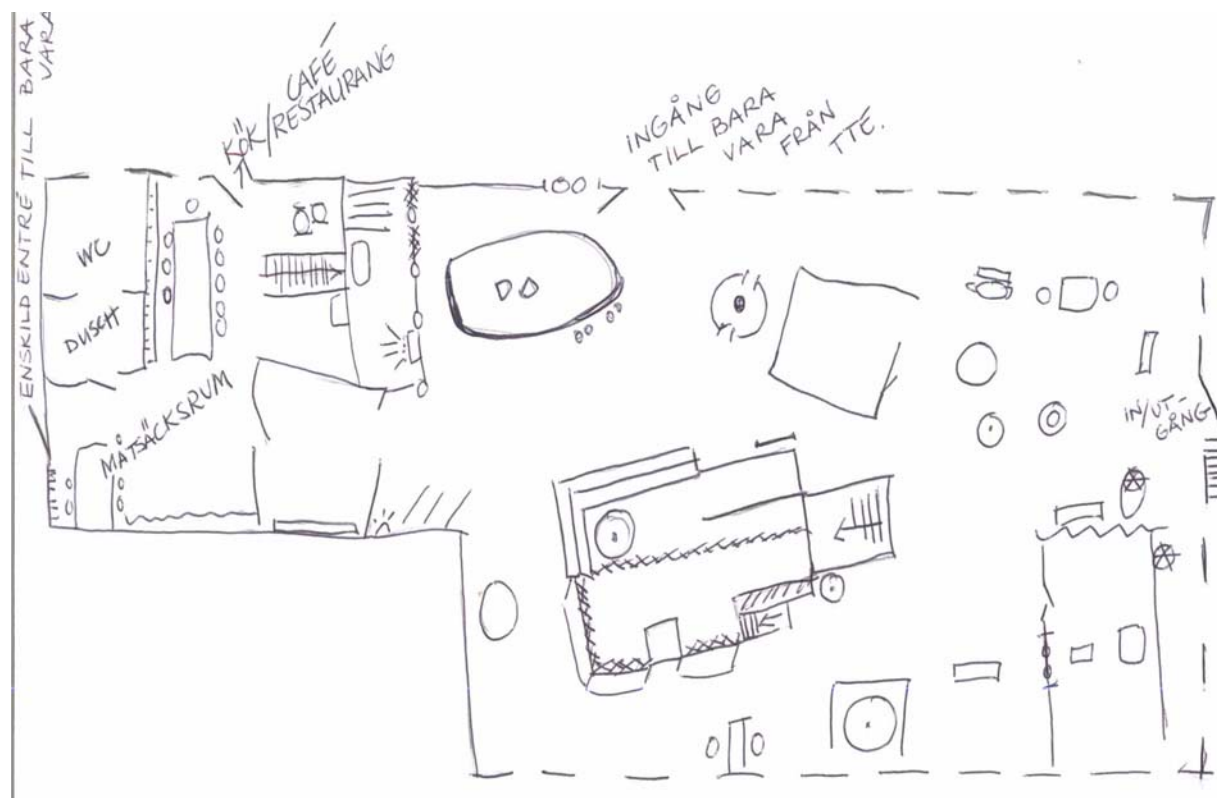
vara integrerade, förenade till en enhet, på ett sådant sätt att alla människor är inkluderade, dvs medräknade i sammanhanget (SOU 1976:20).

1.12 Bara Vara - en fysisk beskrivning

För att läsaren skall kunna följa barnen i utställningen Bara Vara och få tillfälle till att förstå vad Tom Tits har tänkt att besökarna skall kunna uppleva vid varje installation, ges här en kortfattad beskrivning av utställningen i ord och bild. Jag vill här passa på att påpeka att alla dessa delar behövs, precis som arkitekten sa i sitt samtal, för att utställningen skall bilda en helhet där alla upplevelser och intryck är lika viktiga.

1.12.1 Översikt

För att ge en överblick över utställningen beskriver jag mycket schematiskt lokalen där Bara Vara är inrymt. Det kan vara ett stöd för läsaren att få utställningen beskriven för att kunna följa med i så väl samtal som i filmerna om Bara Vara. Barnen i filmanalyserna rör sig över hela utställningen fram och tillbaka därför anser jag att det är viktigt att, som läsare, kunna följa deras rörelsemönster under deras lekfulla upptäcktsfärder inom Tom Tits Bara Vara.



Figur 3 Översikt över utställningen Bara Vara.

1.12.2 Installationer

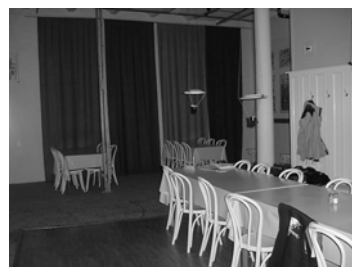
Nedan beskrivs varje enskild installation separat, för att skapa en uppfattning om vad som är tanken bakom varje installation.

1.12.3 Enskild Entré in till Bara Vara

En speciell ingång med hiss upp till Bara Vara, där besökaren kommer direkt in i Matsäcksrummet och inte behöver passera genom övriga delar av Tom Tits.

1.12.4 Matsäcksrum, enskilt bokningsbart

Ett stort, avskilt rum där besökarna kan uppehålla sig under sitt Bara Vara besök. De kan förvara sina saker här, äta sin medhavda matsäck eller bara gå undan i egen vrå.



1.12.5 Hygienutrymmet & WC

Ett rejält Hygienutrymmet där det finns plats att tvätta av sig, använda faciliteter för rullstolsbunden och icke rullstolsbunden. Det finns bland annat tillgång till tvättvagg.

1.12.6 Trappa upp till balkongen, "Utkiksplats" över Bara Vara

Tanken var att besökarna gradvis, långsamt skulle kunna ta del av utställningen, utan att behöva befinna sig i den.



1.12.7 Recollections III

Rörelse- och synexperiment. Entré från Matsäcksrummet. Installation vilken har till syfte att locka besökarna ut i Bara Vara. Detta är en videoinstallation skapad av Ed Tannenbaum. En videokamera filmar besökaren i detta mörka utrymme och visar sedan resultatet på en stor filmskärm. Videoprojektionen återger de rörelser som besökaren gör i ultrarapid och i klart lysande färger. Här hinner besökaren uppfatta sina rörelser med blotta ögat, då de är något fördröjda vid projektionen. Skaparna ville stimulera till rörelse, bland annat för dem som sitter bakåtlutade i rullstol. När färgerna rör sig på skärmen vill de flesta försöka ta på dem och då måste exempelvis en rullstolsbunden person resa sig lite upp, ur sin bakåtlutade ställning i stolen.

Bild 1. Balkong.

1.12.8 Evighetsspegeln

Ett ljusexperiment att uppfatta med ögonen. När man tittar in i denna spegel ser man långa rader av lampor. Därinne sitter även en spegel som reflekterar ljuset åt ett flertal håll samtidigt. Hur många lampor man ser beror på hur god syn man har.

1.12.9 Ljusormarna

Optiskt experiment att uppfatta med ögonen. Fiberoptiska kablar är placerade i en kista, som står öppen. I ena änden av kabeln sitter det en lampa och där det blivit brott på kabeln sipprar ljus ut.



Bild 2. Ljusormarna.

1.12.10 Svävarna

Gravitations-, balans- och rörelseexperiment. Syftet är att få uppleva rörelsen i gravitation, att kunna röra sig själv och att sväva fram. Konstruktionen kan bära upp till 1000 kg. Bredvid installationen står det skor och stövlar fastmonterade i golvet, för att visa att man skall ta av sig skorna när man beträder ”rinken”.



Bild 3. Svävarna.

1.12.11 Fönsternischen med stolarna

Stolar monterade i en fönsternisch menade att sitta på. Det finns fler i Tom Tits övriga utställning. Uppmuntrar till rörelse.



Bild 4. Fönsternisch.

1.12.12 Entré in till Bara Vara från övriga Tom Tits

En Entré in till Bara Vara som är stängningsbar, för att besökande grupper skall kunna få vara ifred under sin bokade tid. Den skall även vara öppningsbar för att alla besökare skall kunna ta del av hela Tom Tits .



Bild 5. Entré Bara Vara.

1.12.13 Luftvirveln

Ett fysikaliskt såväl som mekaniskt experiment därtill ett sinnesstimulerande, taktilt experiment då de som kan se även kan uppleva Luftvirveln visuellt. I rören i installationen finns det fläktar som gör så att luften i rummet roterar långsamt. Ytterligare en fläkt i lokalen tvingar luften mot mitten av rummet. I de här två processerna vill luften röra sig olika fort och då uppstår en mindre cirkelformad luftrörelse som rör sig fortare än den gjort utan fläkten i taket. För att vi lättare skall se Luftvirveln finns det en luftfuktare under golvet, som gör vattendimma. Med hjälp av ljus ser vi vattendimmans/virvelns rörelse.



Bild 6. LuftLuftvirveln.

1.12.14 Moiré- mönstret

Två metallnät, fästsatta så att man kan variera avståndet mellan dem och därmed kan man skapa mönster av ljus och mörker. Egentligen ett interferensfenomen men även en utfyllning av ett räcke bredvid en ramp.

1.12.15 Mörka Rummet

Mörka Rummet är ett mörkt rum som man kan gå in i. Inne i det Mörka Rummet finns en mörk gång där det i sin tur finns en ledstång, som är till för att hjälpa besökaren att orientera sig i mörkret. Ledstången inne i Mörka Rummet är ett känselexperiment som dels är tillverkad av olika material och dels klädd med olika sorters material. Det är även ett ljus- och optisktexperiment, dels via en ljusstråle inne i Mörka Rummet som inte syns om det inte kommer något i vägen för ljuset, som exempelvis en kroppsdel, dels via TV- skärmen utanför rummet. Skärmen visar bilder som fångas upp av en kamera som filmar med infrarött ljus inne i Mörka Rummet.

1.12.16 Dolly

Synexperiment. Dolly är en stor docka med en stor famn, hon är dubbelt så stor som en vuxen och här kan man med synen få tillfälle att jämföra storlekar om någon sätter sig i Dollys knä. Därmed kan vi få en uppfattning om storleksskillnaden mellan ett barn och en vuxen. Tyvärr var själva dockan Dolly inte på plats vid filmningstillfällena.

1.12.17 Jättemöblerna

Syn-, storleks- och upplevelseexperiment. Enligt Tom Tits kataloger menar de att storleken på dessa jätteköksmöbler motsvarar vanliga köksmöbler i förhållande till en 3- åring. De menar att ett barn i den åldern rör sig lika mycket som en vuxen elitidrottsman. Vidare kan besökaren fundera över hur det känns att vara tre år och sitta fint vid matbordet.

1.12.18 Färgfönstret

Syn- och färgexperiment där silkespapper lagts över varandra för att få fram olika färger. Dessa kan man sedan prova att sätta upp i ett fönster.

1.12.19 Nåldynan

Känsl- och vågrörelseexperiment. När man trycker någon kroppsdel mot dessa 60 000 spikar kan man få uppleva sin känsl och för att framkalla vågrörelser kan man stryka exempelvis sin hand mot spikarna. På ovansidan av "bordet" rör sig spikhattarna och återger ett ljusglitter.

1.12.20 Doftdosorna

Luktexperiment. Dosor, mjukplastflaskor och lådor där det finns ämnen/saker/kryddor som doftar inuti dem. Man klämmer på ex dosorna och luktar.

1.12.21 Önskebrunnen

Ljudexperiment, där man kan släppa ned en slant och lyssna av när föremålet når vattenytan nere i brunnens djup.

1.12.22 Kedjereaktionen

Vågrörelseexperiment. En kedja som bildar en ring är hängd runt fäljen på ett cykelhjul. Det är tänkt att man skall sätta fart på kedjan med ett litet ryck.

1.12.23 Resonansgungan

Resonansexperiment, där en person ger fart till den andra som inte behöver ge fart själv men ändå kan få uppleva att gunga, till synes, av sig själv. Repet som är tänkt att visa hur högt den ena gungande personen skall gunga för att sedan stanna sin egen fart, för att överföra sin fart till den andra gungande personen.



Bild 7. Resonansgungan.

1.12.24 Resonanspendeln

Fysik- mekanik experiment

Två enkelpendlar som är sammanlänkade. De överför rörelse mellan varandra via ett snöre som håller dem samman. När den första pendelns fart överförs till den andra, avstannar den första efter en stund. Detta är ett sätt att synliggöra det vi kallar för resonans.

1.12.25 Filtreerad syn

Polarisationsexperiment, synsinnet. Föremål av plast som får regnbågsfärger i 3D när de placeras i dörrens rutor. Man kan använda vidhängande förstoringsglas för att titta närmare på föremålen.



Bild 8. Vem är vem?

1.12.26 Vem är vem, en strimlad spegel

Spegelexperiment. Här kan man ”smälta” ihop två ansikten. Två personer sitter på varsin sida om en spegel som är uppdelad i vågräta glasdelen med mellanrum som är öppna. I dessa mellanrum ser man kompisens ansiktsdel och det gäller att få ihop sitt eget ansikte i spegeln med kamratens på andra sidan.

1.12.27 Takdroppet

Taktilt och avslappnande inslag i Bara Vara. Här handlar det om hörselsinnet och kroppens muskeltonus. Vid Takdroppet finns det en lång, kuddklädd bänk att ligga eller sitta på. Att Bara Vara för att lyssna på Takdroppet och koppla av eller att ta sig an att följa vattnets väg nedför kedjan till zinkbaljan.



Bild 9. Takdroppet.

1.12.28 Akvariet

Ett biologiskt, ekologiskt samt upplevelserelaterat experiment.

Akvariets byggnad är så konstruerad att det går att gå upp på det via trappor och steg. Det går att färdas upp på det via ramper. Uppe på Akvariets däck finns det små tittrutor så att besökarna kan ligga på mage och titta på fiskarna. Det finns också små finesser infogade i däckets som man kan dra ut för att förhindra rullstolar från att rulla nedför ramper eller från att få fart överhuvudtaget. Runt trädäcket löper det ett nätstaket. Längs Akvariets sidor går det att gå eller färdas och titta på fiskarna. Vid starten kallad "Vila vid vatten".



Bild 10. Akvariet.

1.12.29 Tunnel under akvariet

Sinnesstimulerande experiment. Vid Akvariets ena långsida finns det en liten kryptunnel under akvariet och den leder till ett ställe att stå på "under" Akvariet. Man kan uppleva att man är i vattnet mitt ibland fiskarna.

1.12.30 Balansstenen

Tyngdpunktsexperiment. En sten som via sin upphängning i sin tyngdpunkt blivit viktlös och därmed kan rubbas av de flesta besökarna.



Bild 11. Balansstenen.

1.12.31 Svävande pingisbollen

Vattenexperiment. En fontän med vattenpelare i mitten där bollens runda form gör att bollen lyfts av vattnet, som gör att den svävar i en vattentratt. Om någon rör vid bollen kommer den ur balans och faller ur sin vattentratt.

1.12.32 Tygvåg i taket

Fungerar som dekoration, använd av en danslärarinna innan den hamnade i taket. Den är avsedd att kunna hissas ned med en vevanordning och därefter läggas på golvet. Arkitekten

berättade i vårt samtal att det är meningen att man skall kunna använda den som Anna- Marie Sjösvärd beskriver det, det vill säga att man skall kunna ge fart på tygvägen och då blir det en vägform där man kan skynda sig att krypa under i noderna, vilka skapas av rörelsen. Detta sätt att använda den på har dock hittills inte blivit till realitet.

1.12.33 *Infraljuset*

Optiskt- fysik experiment. Lampa på en vägg, när någon går under ljuset från lampan blir allt bländande vitt, som ljus från ett stroboskop. Det ljus besökaren ser är ett så kallat fluoro- scerande eller fosforoscerande ämne som lyser när en lampa med ultraviolett ljus strålar på det.

Samtliga installationer refereras till Hårdemark (1994), Hårdemark (1997) och Fesk & Wennerberg (1999).

1.13 Övriga installationer

I utställningen Bara Vara finns ytterligare tre installationer: Cykelhjulet, Illusionspendeln samt Skynkena. De finns i utställningen och de uppmuntrar till aktivitet, upptäckarlusta och sinnesstimulans.

Cykelhjulet, utan däck, är monterat mellan två vajrar. Man kan lätt sätta hjulet i rörelse. Installationen inbjuder till aktivitet. Den är en del av inhägnaden runt Resonansgungan.

Skynkena består av tre stycken färgstarka, långa, böljande skynken som hänger lodräta, efter varandra vid en vägg. De finns med i utställningen främst som dekoration men de är även sinnesstimulerande för syn och känsel.

Illusionspendeln är ett stort kvadratisk flak med ett stativ fast satt så att det ser ut som en ram för en pyramid. I stativet hänger en pendel monterad. Flaket vickar när man rör på det och det sätter pendeln i rörelse.

2 Genomförande

Att genomföra en kvalitativ undersökning, där samtal och filmer ligger till grund för analys och resultat, innebär att det blir mycket tal och rörelse att transkribera. Jag har strävat efter att få samtalen att flyta som en berättelse, såväl som vid samtalen som vid filmerna. Nedan börjar den första berättelsen.

2.1 Samtal med pedagogen på Tom Tits Experiment, Bara Vara.

Tankarna på att skapa ett sinnesrike utanför landstingets försorg kom till under 1992 då personal från Tom Tits Experiment kom i kontakt med en fritidskonsulent för utvecklingsstörda. Fritidskonsulenten kom till Södertälje kommun från Sydvästra omsorgsområdet i Stockholm. Fritidskonsulenten ansvarade inom kommunen för frågor vilka rörde fritidsaktiviteter för funktionshindrade. Han hade varit på kurs angående så kallade sinnesriken. Han kände igen konceptet och insåg att det han såg, hade han redan sett på Tom Tits Experiment. Konsulenten vände sig till Tom Tits och frågade om de inte kunde tänka sig att bygga ut utställningen med ett sinnesrike, istället för att kommunen skulle bygga upp en sådan separat verksamhet. Idén med direkt upplevda intryck var densamma inom dessa båda koncept. Kunde de kanske sammanföra idéerna på en plats, i en och samma byggnad?

Den pedagogiska erfarenhet som behövdes för ett projekt som det här, fanns redan inom Tom Tits organisation, de hade förutsättningar att gå vidare med tankegångarna. Förutom idéer behövdes ekonomiska medel för att kunna förverkliga idén om ett sinnesrike inom Tom Tits koncept. En ansökan ställdes till Sydvästra omsorgsnämnden under hösten 1992 och den beviljades till hälften. I samband med att denna ansökan skrevs, bildades en projektgrupp. Den bestod av personer som arbetade med fritidsfrågor för utvecklingsstörda, personal från dagcenterverksamhet för funktionshindrade, personer som arbetade med frågor angående utveckling av verksamheter för utvecklingsstörda och personal med olika inriktningar i sitt arbete på Tom Tits.

En andra ansökan om ekonomiska medel författades, denna gång ställd till Allmänna arvsfonden. Allmänna arvsfonden ställde sig positiva och beviljade medel för ändamålet. Ytterligare bidrag för skapandet av sinnesriket kom från Utbildningsnämnden, Stockholms läns landsting och Astra. När ansökningarna skrevs behövde projektet ett namn och valet föll på Bara Vara. Eftersom projektgruppen redan tidigt menade att det inte fanns något motsatsförhållande i upplevelsen av ett experiment som genomförs i syfte att diskutera fysik eller enbart den direkta upplevelsen av ett fysikexperiment. Informanten menar att det var en intressant tanke att fysik kan upplevas och åtnjutas, utan att nödvändigtvis åtföljas av en intellektuell analys. "Tänk att bara behöva vara!".

Projektgruppen planerade arbetet tillsammans och inhämtade kunskap från olika håll. Bland annat genomfördes studiebesök på olika taktila centra. Den organisatoriska idén fick några medlemmar i projektgruppen då de besökte Eldorado i Göteborg, ett landstingsdrivet händelserike. Idén gick ut på hur Bara Vara inte skulle bli en isolerad del av Tom Tits, men inte heller hålla lika hög ambitionsnivå som händelseriken inom omsorgen/landstingen. För att få mer kunskap i projektgruppen bjöds representanter för olika grupper av funktionshindrade in till samtal/diskussioner. Representanterna gav många goda råd utifrån sin erfarenhet av arbete inom olika områden av funktionshinder. En del förordade exempelvis

stora kontraster för att stimulera sinnen, andra varnade för risken av överstimulans. Det var mycket att ta hänsyn till och mångas intressen att ta till vara. Gruppen hade en fysisk modell av den tänkta utställningen. Det var utifrån den som de kunde diskutera förutsättningarna med varandra och med de olika representanterna.

Projektgruppen ville att utställningen skulle innehålla något för alla funktionshindrade. Pedagogerna menade att utställningen på det viset inte skulle bli renodlad för någon. Efter att idégruppen funderat och diskuterat under flertalet möten, valde de ut en specifik målgrupp. Det var vuxna utvecklingsstörda flerhandikappade som de skulle fokusera på i sitt arbete med Bara Vara. Pedagogen berättar: "Om vi skulle kunna klara av att skapa en miljö för den målgruppen, då kunde det inte bli dåligt för andra. Så vi siktade mot stjärnorna!".

Pedagogen berättar att idégruppen arbetade mycket med tankar runt liftar fastsatta i taket, för att med dessa hjälpa besökarna att kunna ta sig ur rullstolar. Ur detta kom idén med de så kallade Svävarna eller "sköldpaddorna". Tanken med dem var att besökarna skulle ha möjlighet att kunna röra sig själva på dessa "svävarer". Tanken att "kunna själv" fanns även med Resonansgungan, att för första gången kunna gunga genom att ge sig själv fart, det vill säga utan att bli puttad av någon annan. Pedagogen menar att det skulle kunna bidra till känslan att kunna gunga alldeles själv, "bara vara i en gunga". I diskussioner som idégruppen har haft med olika grupper, har det framkommit att det är bra för andningen att ligga på mage. Bland annat tack vare det har Akvariet tillkommit. Där kan besökarna ligga på mage och titta på fiskarna genom små tithål i golvet. Vid Akvariet finns det ramper och trappor så att besökarna kan ta sig upp antingen med eller utan rullstol. Konstruktionen är utförd så att besökarna kan komma upp på Akvariet med hjälp av rullstol och/eller lift. Det finns även särskilda "stopp" att ta fram och spärra rullstolarnas hjul med, så att de inte får fart och far iväg.

Bara Vara har även till uppgift att skapa lugn och harmoni. Utställningen har färgsatts därefter. Gruppen inspirerades av skogens grönska. Regnet har också sin plats i Bara Vara. Det så kallade Takdroppet med bänken, där besökarna skulle kunna sitta och lyssna på det rogivande droppet från taket. Den här delen av Tom Tits skulle vara mer spaciös än ursprungsdelen, men de stora fria öppna ytor användes mest av besökande icke funktionshindrade barn, vilka sprang omkring.

Pedagogen menar att genom att tänka på olika specialgrupper eller grupper med särskilda behov, kan det bli till fördel även för andra. Mörka Rummet är ett sådant exempel. Det är konstruerat för vuxna utvecklingsstörda med grava funktionshinder men det uppskattas även av fysiklärare.

Pedagogen berättar om installationen Mörka Rummet vilket är taktilt, optiskt och socialt. Måtten på det uppbyggda Mörka Rummet gör att en rullstol får plats inne i rummet. Pedagogen berättar att det här experimentet är ett av de mest populära på hela Tom Tits. "Det blev nästan för bra och för kul", menar pedagogerna. Det stod barn inne i Mörka Rummet, de väntade på andra barn som kom in och skrämde dem. Då konstruerades ett tilläggsexperiment i Mörka Rummet, den infraröda kameran. Den gör att den som kommer in i rummet filmas och det visas momentant på en TV-skärm utanför Mörka Rummet". Pedagogen säger att det mesta går att lösa med lite klurigheter och tillägger att många justeringar ledde till att det blev lugnare inne i Mörka Rummet.

Pedagogen funderar över hur det kommer sig att det blivit lugnare, överlag, i hela utställningen. När Bara Vara kom till så blev det en kontrast till den övriga utställningen på

Tom Tits. Först kunde besökarna vara inne på det mer trånga, ursprungliga Tom Tits och sedan på det nya, mer spaciösa Bara Vara. Numer är hela utställningsområdet ännu större på Tom Tits. I Tom Tits ingår idag även Under Bar Himmel – en sorts upplevelseträdgård, Maskineriet – en sorts verkstad där besökarna kan undersöka en industrirobot, en lastbil mm och Vinden där det finns en utställning om kroppen. Pedagoger menar att det finns fler platser idag där den intima miljön möter de öppna ytorna.

Projektgruppen ville hålla Bara Vara öppet mitt på dagen för alla och att det skulle gå att boka till ordinarie entrépris på morgnar och eftermiddagar. Då utrymmet var bokat skulle det gå att stänga till. Den grupp som ville vara i fred skulle kunna få vara det. Gruppen skapade ett eget bokningsutrymme där de besökande grupperna Bara kunde Vara. Ett utrymme att hänga av sig kläder i, äta medhavd matsäck i, vila i och så vidare. När intervjuaren träffade pedagoger poängterade denna att vi skulle titta närmare på toaletterna. Pedagoger menade att toaletterna är nyckelfrågan i en publikverksamhet. Det framkom att gruppen hade varit i kontakt med andra verksamheter för funktionshindrade och för dem, precis som i turistnäringen, är frågan ”Var är toaletterna?” en av de vanligaste. Att bedömningen av toaletterna är en högprioriterad fråga för restauranger, utställningar och museer kom fram under samtalet. Eftersom målgruppen är funktionshindrade, ställs det extra stora krav på just Hygienutrymmet.

Med det bokningsbara Matsäcksrummet fanns det ytterligare tankar från projektgruppen som varit med och skapat Bara Vara. De hade tidigare sett att vissa grupper har svårt att våga vara aktiva i den ordinarie utställningen på Tom Tits. Det försökte projektgruppen lösa genom att konstruera och inreda en Hylla. Till Hyllan har besökaren tillgång via bokningsutrymmet. På den kan den som vill bara ligga och speja ut över Bara Vara, eller bara ligga och titta ut innan besökaren tar steget ut i utställningen.

I startskedet, när Bara Vara skulle öppnas, anordnades ett seminarium där det berättades att det fanns ett händelserike inom ramen för Tom Tits. Det berättades om utställningens formtankar och dess pedagogiska ambition. Projektgruppen ville bland annat ge en bakgrund till vad, hur och varför Bara Vara kommit till. Till seminariet kom det många deltagare från omsorgen i närområdet.

Pedagogen talar om att de har haft många grupper på besök och berättat för dem om Bara Vara, men att hon anser att det mestadels varit personer under utbildning inom omsorgen och andra pedagoger. Intervjuaren undrar om det i sin tur givit ringar på vattnet, så att Tom Tits Bara Vara har fått besök från dem som har varit på kurs, tillsammans med grupper? Att de har bjudit hit sina anställda eller sina kollegor? Pedagogen säger att det har varit så ibland. Sedan tycker pedagoger att det börjar bli dags för henne att avrunda och tillägger att det står på schemat vilka som kommer idag och det är NN-skolan. Hon berättar att hon såg på bokningsschemat för den här veckan att det är flera besök, men att det kan gå en månad eller två utan att någon uppenbar målgrupp besöker Bara Vara.

Nu berättar pedagoger att ett av de roligaste besöken hon upplevt var en eftermiddag när hon arbetade i butiken. Hon såg på bokningsschemat att det hade startat en grupp från NN-stad (en stad i Mälardalen, författarens kommentar), en ganska stor grupp av elever med lätta utvecklingsstörningar. De hade startat inne i Bara Vara med den särskilda ingången, Matsäcksrummet och toaletten. Sedan hade de bokat utställningen fram till elva och efter det hade gruppen myllrat ut i utställningen och avslutat med en inköpsomgång i butiken. ”Och under tiden myllrar ju vanlig publik in i Bara Vara och vet inte alls att det är för en specialgrupp. Det var lyckat!” säger hon lyckligt. Hon menar att det var precis det val av grad av integration de hade haft i tankarna när de skapade Bara Vara, att grupper skulle kunna

starta lite lågmält för sig själva, att de sedan kunde välja att myllra ut i helheten och att andra människor myllrar in. Pedagogerna säger att hon tycker att det var en fantastisk eftermiddag och att hon tänkte att projektet blev ganska bra.

Intervjuaren frågar vad det var för förväntningar på den nya avdelningen av Tom Tits kallad Bara Vara. Pedagogerna berättar att först hade de alla, men framförallt Christoffer Magnusson (fritidskonsulent) och Pie Blume (arbetar med utvecklings av verksamhet för utvecklingsstörda), förhoppningen eller föreställningen om att det här skulle kunna vara Södertäljes sinnesrike. Hon tillägger: ”Och så blev det ju inte, tror jag.”

Intervjuaren frågar om pedagogerna hade några egna förväntningar på Bara Vara. Pedagogerna menar att hon utgick från Christoffers och Pies bild först, sedan såg hon en film om ett bad i Västertorp. Då tänkte hon att kan de som kan det här bra inom gebitet inte få full bokning, då kan inte vi det heller. Pedagogerna säger att om hon funderar negativt, anser hon att Bara Vara borde vara mer omskrivet. Hon påpekar att här finns det en öppen publikmiljö med en grad av integration som inte bara handlar om rullstolsanpassning eller hörselslingor, utan att det handlar om ett tänkande som går mycket djupare.

Intervjuaren tar vid och undrar om pedagogerna kan beskriva Bara Vara, på sitt eget sätt ur sina sinnens perspektiv. Pedagogerna berättar att hon ur sitt perspektiv tycker att det var väldigt intressant att få applicera teori och praktik i ett rum för att ge människor en chans att utvecklas. Pedagogerna menar även att det blev tillfälle till att pröva alla de tankar som hon hade lärt sig under sin utbildning. ”Men under utbildningen blev det mycket prat. I projektet Bara Vara fick man konkret försöka starta från ett tomt rum och tillsammans med alla andra idérika människor genomföra ett projekt och skapa något som fungerar i verkligheten. Det var kul!” avslutar hon.

2.2 Samtal med arkitekten på Tom Tits.

Arkitekten berättar att vi står i det så kallade Matsäcksrummet i Bara Vara. Han vill påpeka att här inne finns det en balkong (hylla) och en entré in till en installation, vilket leder besökaren vidare ut i utställningen. Han återtar sitt berättande och säger att den här lilla delen av Bara Vara kom till i ett ganska sent skede i planeringen, egentligen var det när de började titta ordentligt på ritningar som de upptäckte att de här två attributen behövdes. Att det här Matsäcksrummet behövdes. ”Vi hävdade härifrån att den här utställningen verkligen är integrerad på ett ställe som är kul för alla och det är nämligen på Tom Tits Experiment, som är en mötesplats för alla möjliga. Det handlar om naturvetenskap och teknik, det handlar om pedagogisk verksamhet men det skall fungera för alla, oavsett erfarenhet. Den här gruppen inkluderad”, säger arkitekten.

Han menar att det visade sig att det inte riktigt kan vara så, därför att flera av de här grupperna som de förväntade sig skulle komma till Bara Vara, som de även kontaktade och konsulterade i planeringen, framförallt lärare och ledare, ansåg att det skulle kunna bli svårt för vissa grupper att exempelvis komma in via den vanliga entrén. Entréfrågan var en viktig del i integreringen, fortsätter han, det vill säga att alla grupper kommer in via samma ingång. Även denna grupp ska betala precis som alla andra och de ska gå in samma väg. Han berättar att det finns en annan möjlighet. Det finns en annan väg in. Via den kommer gruppen direkt in i Matsäcksrummet, där man inte är tvungen att gå ut i utställningen och möta andra besökare direkt. ”Besökarna kan hålla sig lite avvaktande härinne och här finns servicen från köket, så att grupperna kan fika som alla andra besökare”, säger arkitekten.

Arkitekten beskriver målande angående entrén via vilken man kommer direkt ut till gården. Han berättar att de hade en annan hyresgäst som granne på den tiden och menar att därav kom passagen till utanför extra ingången till Bara Vara. Han säger att det inte är av brandskäl som detta skedde, utan att det hade att göra med att den här passagen fungerade som entré för den andra hyresgästen också. Han påpekar att så är det inte längre, utan att Tom Tits disponerar även den delen av byggnaden nu.

Arkitekten säger att all service de tänkte sig att grupperna kunde behöva skulle finnas i detta utrymme, därtill ett skötrum och en handikappanpassad toalett. Han tillägger att fikabordet och den successiva kontakten med utställningen via balkongen (hyllan) och installationen Recollections ingår i service-idén.

Intervjuaren undrar hur många kvadratmeter matsäcksrummet är. Arkitekten talar om att hela Bara Vara är drygt 600 kvadratmeter, varav serviceutrymmet är 90-95 kvadratmeter. Han menar att det är en sjättedel som enbart är ägnat åt den här gruppen av besökare. Det var i varje fall tanken från början. Han fortsätter med att berätta att de har ändrat sig lite på den punkten och att de numer använder utrymmet även för andra grupper. Pedagogen, som är bisittare vid samtalet, inflikar att det även finns en parallell i den tanken. Det vill säga att det här är integrerat och då fungerande för alla besökande grupper. Intervjuaren lägger till att det är såväl inkluderat som integrerat och får bifall från såväl arkitekt som pedagog.

”Om jag ska säga något som scenograf om den här utställningen så blir det rätt mångbottnat. Jag klev in i det här projektet relativt sent, i alla fall senare än pedagogen. Jag fick en del inkörningshjälp av den arkitekt som jobbade här på Tom Tits innan mig” säger arkitekten. Han berättar att han och kollegan arbetade med ett helt annat projekt under sin första tid på Tom Tits, men att de hade tillfälle att prata om Bara Vara projektet när de arbetade tillsammans. Han menar att hans företrädare var inkopplad på projektet i ett tidigt stadium. Arkitekten fortsätter att berätta att hans kollega hade gjort en liten skiss, vilken gjorde att de kunde prata om det här projektet. Han menar att han fick en del igångsättningshjälp och fortsätter med att det inte var självklart att Bara Vara skulle hamna i den här delen av Tom Tits. Det var någonting som han förstod senare och säger att det lyckligtvis blev så.

Pedagogen tar till orda och säger att arkitektens företrädare hade en lösning som var helt annorlunda och menar att arkitekten har omformat den ursprungliga skissen totalt. Arkitekten håller väl med och säger att det nog är sant. ”Som arkitekt, när man tar tag i ett sådant här projekt, handlar det om att se helheten lika mycket som detaljerna. Det är oerhört lätt att förlora sig i detaljer och inte lyfta blicken. Det är en fara rätt ofta. Särskilt när det handlar mycket om detaljer och härinne var det så. Frågan är hur man angör det här rummet. Vad står det här rummet för i hela anläggningen? Vad kommer det här att betyda, hur vi flyttar över tyngdpunkten i hela anläggningen när man bygger ut, när det kommer till sexhundra kvadratmeter. Vad betyder det? Jo, det betyder något i förhållande till det gamla. Och idén här, förutom att integrera, var att arbeta med installationerna på ett sätt så att de kan användas terapeutiskt och för att man skall kunna stänga av dörren. Det var att i en pendang till Tom Tits arbeta med samma attribut, samma igenkänningstecken”, berättar arkitekten. Han menar att det finns några av experimenten, installationerna, som är direkta repliker utav det som redan finns i den andra delen av Tom Tits- utställningen och att även materialen är sådana, exempelvis golven. ”Det är på många sätt som man känner igen sig, det är oerhört viktigt att säga”, lägger han sedan till.

Arkitekten säger att tankarna som formade Bara Vara nog kom före hans tid. Han fortsätter med att läsa från samtalschemat och går in på punkten om att berätta om hur idén blev till realitet.

Arkitekten berättar att det som pedagogen redan berört, det vill säga att de arbetade med och engagerade personal utanför Tom Tits har varit till stor hjälp, speciellt för hans egen del. Han menar att när de arbetar med projekt inom huset, så blir de lätt hemmablinda. Samtidigt har de som kommer utifrån många möjligheter att se vad det är för någonting som saknas, vad det är som måste till och på vilket sätt de kan tillämpa Tom Tits idéerna på den nya gruppen besökare. ”Det hade jag mycket glädje av”, säger han.

Arkitekten initierar att vi rör oss vidare i Bara Vara. Intervjuaren håller med och säger att hon tror att förväntningarna kommer med de olika delarna, det vill säga att det är alla installationerna tillsammans som utgör helheten. Det håller arkitekten med om. Han fortsätter med att fundera högt över förväntningarna och frågar sig själv vad förväntningarna är när man gör en utställning. Han menar att det naturligtvis är så att man ska nå fram med ett budskap därför att man, som scenograf eller pedagog, berättar någonting men med olika språk, olika verktyg. Han fortsätter med att tala om att i den här utställningen arbetar han inte mycket med skyltar och att det inte är något nytt på Tom Tits. Han menar att det inte syns att här är det plötsligt inga texter som beskriver något. Utan att det är svårt att se att Bara Vara är tänkt som en utställning för en annan besökskategori.

”Det är gestaltningen som är verktyget. Hur man rör sig, vad man gör, vilka handtag ska man ta i, när ska man ta av sig skorna och så. När ska man titta ned, när ska man titta upp? När ska man stanna och vänta? De förväntningarna hade vi ju en del bekymmer med i början, jag kan ju säga att det infriades inte riktigt på det sättet som vi hade hoppats. Men så tycker jag av någon konstig anledning har det landat efterhand och det är märkligt. Jag vet inte vad det beror på, det skulle vara kul att veta det om någon kunde berätta det”, säger han fundersamt. Intervjuaren frågar om det har landat på så sätt att de har gjort om, strukturerat om installationerna i lokalen, om de har modifierat dem eller om installationerna är på plats där de var från start. Arkitekten säger att en del är ombyggt och att de har gjort en del betydelsefulla kompletteringar.

Han pekar på Resonansgungan och berättar att området runt omkring gungan betyder någonting. Intervjuaren frågar: ”Vad runt gungan?”. Han svarar: - ”Att hela det här reviret runt gungan var öppet från början och nu är det en sluten inhägnad, ett eget rum”. Arkitekten tror att det kan ha betydelse för hela rummet, att det är en signal om att man kan röra sig på vissa ställen och på andra ställen får man inte göra det hur som helst. Han uttrycker sig som att en del delar då blir privata eller halvprivata i utställningen.” Det är likadant med Mörka Rummet, säger han, där fanns det ingen grind från början. Den har kommit till efteråt, sådant kan ha betydelse”. Grinden sitter vid ingången till Mörka Rummet. Intervjuaren har en idé om att det kan vara därför som det landar, för att det tillkommer delar och att personalen på Tom Tits ”ser”, sedan pratar om det och lägger till detaljer som gör att det fungerar bättre och bättre. Arkitekten säger att han kan tänka sig att något annat som spelar in är vad personalen säger till grupper som kommer till Bara Vara. Att de på något sätt har en kunskap om hur det fungerar och att det då är lättare att beskriva utställningen för grupperna. Han menar att om man genomskådar problemen, kan man berätta om dem på ett mer levande sätt och därmed går budskapet mycket lättare fram. Han förtydligar att när besökande grupper kommer in genom dörren till Bara Vara så har de redan ett slags bakgrundkunskap, för den har personalen redan givit gruppen. Den kunskapen hade inte personalen de första veckorna eller första månaderna efter det att Bara Vara invigts.

Arkitekten säger: "Är det något du vill fråga om?". Intervjuaren passar på att fråga om Skynkena som hänger i taket, om det finns en tanke bakom dem och säger att det känns som en väg, fast en väg i luften. Arkitekten säger att ingenting har kommit till av dekorationsskäl, utan beskriver att det här är en tygvåg som är använd av en danslärarinna här på Tom Tits, innan den hamnade hängande i taket. Han säger att tanken med den var att man skulle kunna sänka ned den med en vev och lägga den på golvet. Sedan berättar han att det är något som efter sex år inte har blivit av och att han inte har tjatat tillräckligt mycket om det. "Men man skulle kunna använda den som Anna- Marie Sjösvärd beskriver det någonstans, att man ger fart på den på något sätt, då blir det en vågform och då kan man skynda sig att krypa under i de här noderna, det är det den är till för" säger han. Intervjuaren berättar att när hon gått i Bara Vara och tittat har hon upplevt att skynket i taket har varit en väg bortifrån dörren, en väg ut i utställningen, som ett riktmärke att här är vägen. Arkitekten säger då att "Så fungerar den när den hänger så här". Intervjuaren uppehåller sig vid veven och talar om att hon gillar tanken och att hon inte tycker att de skall släppa idén. Arkitekten håller med om att det är en rätt så häftig tanke och att de inte tänker släppa idén.

Pedagogen inflikar att de inte heller tänker släppa idéer som fraktalen och touchboards av olika slag. Hon menar att de hade även en rad andra idéer och på experimentlistan var idéerna fler, men att även ekonomin sätter en gräns, inte bara utrymmet. Arkitekten lägger till att de hade ganska kort tid på sig och att greppet var att de arbetade med stora installationer, några få ganska stora till skillnad från gyttret och myllret i den andra delen av Tom Tits utställning. Han säger med eftertryck att det är en väldig kontrast.

I samtalet kommer vi in på tydlighet, fyrkantighet, var sak på sin plats och inte för mycket som stör. Arkitekten menar att det framför allt kan vara lämpligt när man har perceptionsstörningar, men att det inte är säkert att det behöver vara på det viset. Vi kommer fram till att det finns de som behöver alla de störande momenten. Arkitekten säger att då finns det i den andra delen av Tom Tits. Intervjuaren utbrister att det är som ett komplement och då är Bara Vara inte endast integrerad utan även inkluderat. Efter gemensamt funderande kommer alla tre fram till att integrerat och inkluderat är två olika inriktningar, men att de faktiskt kompletterar varandra. Att integrera ansåg vi var att föra ihop, förena två verksamheter och med att inkludera räkna med alla, dvs att alla kan ha nöje av utställningen på sin utvecklingsnivå.

Pedagogen menar att deras verksamhet är helt öppen mot alla kategorier av besökare och att de har mycket öppetid. Men hon menar att händelserikena, som ligger inom omsorgen, har väldigt lite öppetid, i jämförelse med Tom Tits. Arkitekten håller med och påstår att händelseriken inte har så mycket besökare. Han säger att han tror att när man börjar räkna på det och det gjorde de vid något tillfälle, så visade det sig att Tom Tits hade definitivt mer besökare än till exempel Eldorado, som är ett händelserike. Sedan lägger han till: "Utan tvekan". Men sedan säger han dröjande att hur många av dem som tillhör den här specifika gruppen är det nog lite svårt att säga, eftersom de kommer hit på lördagar och söndagar med mamma och pappa. Men det är inte troligt att det är färre, menar han.

Intervjuaren undrar om arkitektens förväntningar på utställningen är uppfyllda. Han funderar högt för sig själv: "Är mina förväntningar uppfyllda?". Han säger att han tyckte att i början av projektet var det bara blod, svett och tårar. Sedan blev det även kämpigt under sista perioden av det här bygget. Han menar att det alltid varit så med alla utställningar han har arbetat med. Sedan påpekar han att det inte har att göra med komplexiteten i det här projektet, utan att det är andra parametrar som påverkar. Arkitekten berättar att när de väl öppnade upptäckte de att

vissa saker inte fungerade som det var tänkt från början och att det var en besvikelse. Han tillägger snabbt att det återigen handlar om att lyfta blicken och se det större perspektivet.

Sedan berättar han att under de första månaderna var ungdomsvetenskapsprogrammet "Hjärnkontoret" på Tom Tits flera gånger och filmade enbart i Bara Vara. Det tyckte alla var oerhört kul, för att först kom det en grupp till Bara Vara på förmiddagen och ligger på magen däruppe (arkitekten pekar på balkongen) och på eftermiddagen kommer "Hjärnkontoret" och filmar för SvT. "Det är ju en komplimang faktiskt, till oss här på Tom Tits. Det är ingen tvekan", säger han, inte utan stolthet.

Efter det tillägger han att det var kämpigt de första månaderna, det minns han, och det tyckte även de övriga som arbetade här. Pedagogerna inflikar att de inte var lika vana vid att öppna nya utställningar på den tiden. Arkitekten håller med och menar att detta var en ganska stor sak för Tom Tits. De hade tidigare öppnat delen med Människokroppen, men det var på en mycket mindre yta. Han säger att på det sättet var det här en stor sak. Intervjuaren går tillbaka lite och undrar vilka de avser med dem som arbetar här. Pedagogerna tar till orda och säger att på den tiden var de inte lika många anställda på Tom Tits. De som jobbade inom experimentbygget skulle bli klara, så även målningen och allt det andra praktiska. Den andra biten handlade om omhändertagandet av besökarna. Pedagogerna säger att de var färre och att alla på något sätt var "mer" på den tiden. Sedan säger hon att Tom Tits har utvecklats så fort att det även har uppstått rutin på att öppna nya avdelningar. Idag menar hon att Tom Tits är en större arbetsplats med en fastare organisation, att var och en vet vad den skall göra. Sedan tillägger hon att på den tiden var de mer av en allmän grupp som jobbade mer med allt och det var inte så ofta som de öppnade något nytt.

Pedagogen tillägger att hon tror att det som påverkade henne var att det var Drottning Silvia som invigde Bara Vara. Hon menar att då var det deadline, det fick inte bli fel. Sedan säger pedagogerna att de har lärt sig att öppna på lite andra sätt, som inte blir så nervösa rent invignings- och öppningsmässigt.

Intervjuaren tar initiativet för att hålla orienteringen på samtalet och frågar arkitekten: "Hur ser du, hur ser dina sinnen på Bara Vara? Kan du beskriva?". Arkitekten säger att han tycker att det är en vacker lokal, vilken han mer och mer har lärt sig att tycka om. I början tyckte han att det var väldigt svårt, för att inte säga jobbigt. Han anser att Bara Vara har vuxit in i det övriga Tom Tits och till detta kan han inte riktigt härröra orsaken. Men tillägger att det finns något skäl till det. Han anser sig vara nöjd med Bara Vara, nu några år efteråt och sedan skrattar han. Han förklarar att han känner sig nöjd för att Bara Vara fungerar med relativt små förändringar. Sedan berättar han att han kom direkt från byggbranschen när han började vid Tom Tits som utställningsarkitekt. Han gick runt i den gamla utställningen inför planeringen av Bara Vara och tittade på hur man gör när man släcker, stänger utställningen och så vidare. Han säger att det var "hundramiljoner knappar överallt" och påpekar att sådant var viktigt när han arbetade med Bara Vara. Nu finns det till exempel fyra strömbrytare i det där skåpet (arkitekten pekar på ett skåp). "Och sådant tycker jag fungerar väldigt bra och det har visat sig med tiden att det har varit ett bra grepp. Det är sådant som publiken inte ser, men det är rätt bra internt" säger arkitekten ganska nöjd.

Pedagogen gör ett instick igen och berättar att de gjorde väldigt stora satsningar, bland annat med Recollections. "Det var en konstnär här från USA. Han bodde här i Södertälje och i Stockholm en hel vecka och byggde upp Recollections. Det fanns bara tre sådana i hela världen på den tiden och en fanns på Tom Tits Bara Vara. Nu mer finns det flera", lägger hon till. Arkitekten säger att det inte finns flera i Europa i alla fall. Han fortsätter med en fråga till

pedagogen gällande hur mycket feedback de egentligen har på detta experiment, återkoppling från grupper som har varit i Bara Vara och arbetat. Pedagogen svarar att i deras allmänna publikundersökningar så nämns Recollections och Mörka Rummet, vilka är två av deras cirka 350 experiment/installationer på Tom Tits. Hon säger att de även nämns under en sommarundersökning, trots att även trädgården är öppen då. Sedan fortsätter hon med att berätta att hon hört att under perioder, när de varit aktiva med att tänka på Bara Vara- aspekten, har besökare varit imponerade av besökstoaletten i Bara Varas Matsäcksrum. Arkitekten håller med och säger att det var en stor ekonomisk uppoffring att bygga detta våtutrymme, pengarna skulle ha kunnat hamna i utställningen istället. Han tystnar och pedagogen säger att hon tycker att hon värms av omtanken och att hon tror att även andra känner så. Sedan tillägger hon att det var arkitekten som stod för den ytan. Själv säger han att det var det, han är nästan lite undvikande.

Intervjuaren tar till orda och menar att det är otroligt viktigt med serviceutrymmen för att kunna ta sig iväg med olika grupper. Alla grupper har olika behov. Hon menar att det först är sträckan mellan A och B, när man sedan kommer till B händer det saker som gör att man kanske inte kan fortsätta sin utflykt. Då är det här ett nödvändigt utrymme, säger intervjuaren och får entusiastiskt medhåll från arkitekten. Pedagogen säger att det berättade olika personalkategorier och att arkitekten tog fasta på den aspekten. Nu kommer arkitekten in i samtalet igen och säger att det därför är viktigt att säga att den här besöksgruppen, som de riktar sig till, är beroende av personalen som medföljare. De gör inga val själva, utan det är personalen som väljer. Som småbarnen, de väljer inte själva utan det är föräldrarna som väljer åt dem. Han funderar och säger att det kan ha varit ett argument.

Pedagogen tar upp att de inte har gjort någon separat studie av den här besöksgruppen och menar att projektpengarna ändå varit ganska blygsamma för att bygga allt det här. Hon talar om att de sökte långt utöver vad de fick och sedan har det inte uppstått något nytt initiativ. ”Det var så långt det räckte. Det räckte inte till enkätstudier och uppföljningar, specialinbjudningar. Däremot är det en del grupper som har förlagt en del händelser hit och då kan vi visa det här”, säger hon.

Arkitekten säger att det är många sidor med en sådan här utställning. När man är i planeringsfasen blir det alltid väldigt komplext därför att alla bland annat vill ha dispenser för brand och menar att det dessutom är mycket att jobba med. Sedan lägger han till att kompromissen kom in mellan alla de olika behoven hos de tänkta besökarna. Det menar han, gör att själva planeringsfasen inte blir billig men understryker att de investerar rätt mycket i planeringsfasen just för att förebygga problem när de väl börjar bygga. Han berättar att det gör att de här utställningarna blir oerhört mycket billigare än andra permanenta utställningar, det är en väldig skillnad. När han talar i siffror säger han att det inte handlar om hälften, utan så mycket som en sjättedel eller en sjundedel i den här utställningen. Pedagogen håller med om att det är viktigt att ta upp den ekonomiska aspekten.

Nu utbryter en kort diskussion om ekonomi och finansiering, som mynnat ut i att det går att tänka på andra sätt så att utställningarna inte blir så dyrbara att iscensätta. Pedagogen säger att de sedan 1995 har haft ungefär två miljoner besökare i Bara Vara och att det inte blir många ören per person. (Här syftar pedagogen på entréavgiften.) Sedan tillägger hon att alla då inte är ur deras egentliga målgrupp. Pedagogen tackar för sig och lämnar arkitekten och intervjuaren i utställningen Bara Vara.

2.2.1 Bakgrunden till installationerna i utställningen, ett sätt att tänka

Arkitekten och intervjuaren fortsätter sin betraktande vandring.

Arkitekten berättar att när man bygger en utställning på det här sättet är omgivningen lika viktig som objektet i sig självt. Det betyder att man inte kan rycka ut en pusselbit ur sitt sammanhang och titta enbart på den, utan att på något sätt kommentera på vilket sätt den ingår i helheten. Han menar att det är så att "hockeyrinken" dvs Svävaren och Resonansgungan har kommit till på grund av att det finns kriterier, för på vilket sätt de väljer ut experiment till utställningen. Sedan berättar han att i det fallet har valet med balansen att göra. Det är på det sättet experimenten eller installationerna har valts ut och han säger att det även är så de har sorterat bort experiment och att det är lika intressant. Han berättar att förutom de kriterierna, som har med det terapeutiska att göra, så har de "vanliga Tom Tits ögon" på experimenten. Experimenten ska handla om teknik, naturvetenskap och de ska vara en resurs i deras arbete med att förklara ett naturvetenskapligt fenomen eller en teknisk princip. Han menar att de inte ska repetera sig själva i den här utställningen, utan det ska vara något nytt i Bara Vara hela tiden så att det verkligen kompletterar den andra utställningen. Sedan säger han att det är en del av integrationstanken med Bara Vara. Om man av praktiska skäl väljer att studera ett eller två experiment i Bara Varas lokaler, måste man på något sätt kommentera dem i sitt sammanhang. Arkitekten trycker på att det här är en utställning och inte ett förråd. Han menar att det är en planerad scenografisk utställning, där alla objekten ingår i en helhet och inte kan tas bort och läggas till hur som helst.

Arkitekten berättar att de flesta installationerna är fast byggda och att dem flyttar man inte på. Sedan går han vidare med att berätta att Svävande pingisbollen inte var sådan från början, utan den tog de bort och tog med sig ut på turnéer för de hade bara ett exemplar. Nu mer är denna installation fastbyggd här i Bara Vara. De har kunnat se att i det här sammanhanget och rätt ljussatt fungerar den väldigt bra. Arkitekten säger att det känns rätt kul. Han pekar på att den står i en siktlinje, åskådaren har en bakgrund, det finns en fond, det finns en värdighet och den står lite högre än golvet. Han säger att allt det sammantaget gör att den har varit rätt intressant på den här platsen, när de tar med sig den ut på turné och ställer den på exempelvis ett köpcentrum, så kan den ibland förlora sin attraktionskraft. "Det är väldigt gåtfullt många gånger och ibland förstår man varför", säger arkitekten tankfullt och upprepar att det är oerhört väsentligt att titta på experimenten i ett sammanhang.

Han berättar att de arbetade mycket med Resonansgungan och menar att den stod på en mycket öppen plats tidigare, förut var det egentligen bara de uppspända seglen som fanns så att besökarna inte skulle springa rakt in i dem som gungade. Arkitekten säger att det inte fungerade med enbart detta som stopp, utan att de byggde en inhägnad. Han funderar lite och säger en aning dröjande: "Det är ett rum i rummet, det är gestaltat, det är inte bara ett staket. Det kan bli rätt avvisande...". Intervjuaren säger att hon inte tycker att det blir det. Arkitekten håller med och hoppas att fallet är så och säger: "Det är förhoppningen!".

Två barn går rakt in genom grinden, rakt fram till gungan och sätter sig i den. Det ena barnet säger: "Du kan gunga med!". "Nu ska vi se om de får det här att fungera", säger arkitekten glatt. Han fortsätter med att berätta att gungan är en kopia från Heureka i Helsingfors, ett teknikmuseum. De hade en sådan gunga. Det är ett annat sätt att närma sig den här specifika målgruppen, menar han, nämligen att de utgick från ett strikt vetenskapligt håll, till skillnad från Mörka Rummet där idén kommer från ett händelserike. Intervjuaren inflikar att de har satt in den i ett annat sammanhang och det antagligen beror på vilken blick man har.

Arkitekten håller med och tillägger att tillämpningen av de här illustrationerna av naturvetenskapliga fenomen är tillämplig på alla typer av besökare. Han menar att det var poängen. Resonansgungan attraherar egentligen alla, ifrån ingenjörer till små barn. Han fortsätter med att berätta att om man ger sig på att kalkylera på det här experimentet, upptäcker man att det är en andragrads differentialekvation. Sedan tillägger han: ”Å, det är ingen lätt match”.

”Att arbeta med teknik och naturvetenskap på det här sättet, för dem som verkligen behöver det, med de här mjuka materialen så som bland annat trä och även sådana som inte är direkt teknikassocierade, i ett arbete inte bara därför att man inte kan bygga kugghjul av trä utan framförallt därför att omvärldens attityder är så himla fyrkantiga. De finns de som rynkar på näsan åt detta”, säger arkitekten. Han berättar att chefen är en mästare på att ta hand om dem som rynkar på näsan och menar att han på något sätt lockar in kritikerna här någonstans och sätter dem ”på pottan”. Arkitekten berättar att han önskar att han kunde den konsten, men att han inte behöver kunna det eftersom han har kollegor som klarar det. ”Vi kompletterar varandra”.

Svävande pingisbollen, berättar han nu vidare, är ett exempel på att utställningen passar alla. Han anser att minsta bebis, så fort de kan flaxa med armarna, blir uppspelade av just denna installation. Sedan säger han att det exempelvis kom besök från Studsvik (en industriell kärntekniksanläggning) och de ville kalkylera på Svävande pingisbollen. Arkitekten menar att det inte är så lätt. ”Även om de klarar av det till slut”, tillägger han.

”Nu har ju vi pratats vid här om scenografi, det har jag sagt flera gånger, fundera lite på vad det är för något. Scenografi är skillnaden mellan att det är kaos och att det är en berättelse”, säger arkitekten. Intervjuaren replikerar att det här är en berättelse från det att man kommer till dörren till dess att man går ut genom densamma. Arkitekten menar att det är förhoppningen och att en bra planerad utställning är just på det viset. Ingen pusselbit får liksom förbises, berättar han och säger: ”När man går i en utställning och tittar exempelvis på en utställning om växter eller historia, på vilken utställning som helst, så är varenda liten detalj betydelsebärande”. Han påpekar att så är det även i Bara Vara.

Arkitekten börjar runda av med att trycka på att allt i utställningen ingår i ett sammanhang, i en berättelse. ”Det är viktigt att poängtera det”, sammanfattar han till sist.

2.3 Filmanalyser

2.3.1 Grupp I

Gruppen bestod av fem elever från en liten undervisningsgrupp. Grupperna kallas för ”studiegården” och består av ett antal små grupper, där eleverna har koncentrations- och inlärningsssvårigheter.

Pojkeskolår 4 100% i liten grupp
Pojkeskolår 4 100% i liten grupp
Pojkeskolår 3 50% i liten grupp, 50% i stor klass
Pojkeskolår 2 10% i stor klass, 90% i liten grupp
Flicka skolår 4 40% i stor klass, 60% i liten grupp
Bortfall
Pojkeår 1 läkarbesök vid filmtillfället

2.3.1.1 *Filmens innehåll*

Pojkarna handgripligen småslåss om Svävarna, en pojke hittar till Svävande pingisbollen och Akvariet men tar sig tillbaka till Svävarna ganska snabbt. Flickan i gruppen vandrar omkring och kikar försiktigt fram bakom en stolpe under balkongen. En pojke snabbtestar Svävande pingisbollen och kikar på Akvariet. Flera pojkar letar sig vid olika tillfällen fram till Luftvirveln från Svävarna. De provar att röra vid luftströmmen. Samtliga barn tar av sig skorna vid Svävarna.

Gruppen ger sig av mot den borte delen av utställningen, ett barn stannar till vid Luftvirveln. Ett par barn tar sig fram till Resonansgungan och gungar tillsammans med en kamrat, en annan hoppar av. Flickan som blev kvar på gungan tittar koncentrerat på cykelhjulet som far fram och tillbaka när hon gungar för sig själv. Två pojkar kommer och gungar tillsammans med flickan. Den ena pojken tittar uppåt och pratar om hur farten blir till. Han säger att gungorna gungar varandra. Ett av barnen vill att de ska gunga mera, då cykelhjulet får fart av att de andra två gungar.

Några pojkar får syn på Akvariet och stormar dit. Flickan ägnar sig åt Doftdosorna tillsammans med en pedagog. Flickan har själv tagit initiativet till detta. Pojkarna far runt och snabbt provar de allt som kommer i deras väg. En pojke öppnar träportarna in till Bara Vara, men försöker stänga dem igen och tar sedan en annan väg ut ur Bara Vara via Fönsternischen, som har stolar fastsatta i undre fönsterkarmen. Han sätter sig på en av stolarna och tittar mot mig och kameran ett ögonblick, för att sedan bestämma sig för att ta sig ut i övriga Tom Tits.

En pojke dricker ur fontänen med Svävande pingisbollen. Så går turen åter tillbaka till Svävarna. Pojken som lämnat Bara Vara, kom tillbaka samma väg efter en liten stund. Pedagogerna stänger porten. Pojkarna jagar varandra in i Recollections och utövar diverse karatesparkar i mörkret och kikar på filmduken för att se hur det ser ut när de rör sig. Det hela slutar med handgemäng kamraterna emellan. Nu hittar en pojke Balansstenen och försöker få dit sina kamrater, för att tillsammans kunna undersöka den. Hans försök misslyckas och han tröttnar. Akvariet med fiskarna lockar honom. Han pekar på fiskarna och frågar mig om det är pirayor. Då han inte får något svar, tröttnar han.

Flickan förundras över Luftvirveln och petar försiktigt på luftströmmen. Sedan går hon till Svävande pingisbollen. Under tiden har de andra hittat Luftvirveln och Recollections igen. Sedan går deras färd upp på Akvariet, via rampen, i en väldig fart och ner och upp, runt, runt. I någon form av "Följ John-lek".

Önskebrunnen lockar barnen till sig och den provspottar de i. En kedja låter i bakgrunden (Kedjereaktionen). Flickan är åter vid Resonansgungan och hon får sällskap av samma pojke igen. Pojken sitter i den blå gungfåtöljen och flickan sitter i den gula gungan.

Nu hittar pojkarna plåttaket med vattencisternen, från vilken det leds vatten till Takdroppet och de säger att det rinner vatten där. De checkar ledningen, skruvar och fixar och talar stolt om att de tog bort skruven på cisternen. Flickan gungar vidare. Vattenledningen absorberar pojkarnas intresse rejält. En av pojkarna tar av sig tröjan. Han blev lite blöt. Han hänger tröjan på Akvariets nätstaket. Nu upptäcker de att de filmas och de är medvetna om att kameran är riktad mot dem. De lyckas ta bort skruvarna på ledningen och vattnet börjar rinna fortare. De uppmanar varandra att skruva mer, då de märker att det rinner snabbare och att det skvätter. En pedagog diskuterar med dem om vad de gör. Hon pekar på Takdroppets kedja och balja, men förhåller sig sedan avvaktande. Nu kommer en person ur Tom Tits personalstab och

säger till att de inte får vara på taket till Takdroppet. Han är ganska arg. Pojkarna drar iväg till bland annat Mörka Rummet. Därinne skriker de.

Flickan kommer till Mörka Rummet och hon står och tittar på Tv-skärmen utanför. Hon går inte in. Pojkarna öppnar nödutgången och en berättar stolt för sina vänner att han sparkat upp dörren ett flertal gånger. Pedagogerna börjar ropa på pojken, vilken är den som hittills tagit initiativ till alla upptåg. Pedagogerna pekar på ingången och frågar om flickan är sugen att gå in. Hon skakar tyst på huvudet. Inne i Mörka Rummet hör vi häftiga ljud och en pojke kommer ut via nödutgången. En pojke kommer nedför rampen vid Moirémönstret och tar på det försiktigt, sedan skuttar han iväg. Flickan fortsätter oavbrutet att stirra på Tv-skärmen. Initiativtagaren undersöker dörren till nödutgången som brukar vara stängd.

Två pojkar hittar Skynkena, går genom dem och låter tyget svepa böljande över sig. De tar så gemensamt Svävarna i besittning, även denna gång utan skor. De försöker att ligga på Svävarna på mage och att stå på knä på dem. De övriga pojkarna skriker i Mörka Rummet. Flickan har upptäckt Nåldynan. Sedan går hon tillbaka till Luftvirveln.

En pojke går ut genom den stora träporten, entrén till Bara Vara, och påkallar de vuxnas uppmärksamhet. Han vill gärna att de vuxna skall upptäcka honom. Han lämnar egentligen inte Bara Vara, utan han vill bli sedd. Han stänger självmant portarna. Luftvirveln undersöks av flera barn. Nu går tredje pojken till porten, han kommer tillbaka direkt och säger stolt att ”jag kom minsann tillbaka”.

Flickan ägnar sig åt att springa runt, runt på Akvariet. En pojke upptäcker ”åskväggen” det vill säga Moirémönstret och försöker knacka och slå den, men tröttnar snabbt. Så går turen till Önskebrunnen igen. De frågar sig om de kan ta upp pengarna. En pojke vill slänga i sin femtiolapp. Han undrar vart pengarna som slängs i brunnen kommer ut. En pojke ser att de sätter på en vattenspridare utomhus i trädgården, som är en annan del av Tom Tits utställning kallad Under Bar himmel. Då vill en annan pojke, initiativtagaren, gå ut till trädgården på en gång. Då dörren ut mot trädgården är låst återgår pojkarna till Resonansgungan. Den ena, som sitter i den blå gungan. Säger ”Ge mig fart!”.

Flickan tar trappan upp till Akvariet. Två pojkar åker fortfarande runt på Svävarna. En pojke har hittat dörren med Filtrerad syn, sen Takdroppet. Även flickan undersöker Takdroppets kedja. Pojkarna lockas av Svävande pingisbollen. De frågar om vattnet går att dricka, sedan övergår de till att tvätta skorna i fontänen.

Två barn fascineras av Luftvirveln. Flickan vågar sig nu igenom Luftvirveln och ler glatt när hon vågar. Hon är tyst hela tiden. Pojkarna illustrerar allt de gör med ljud, det ena högre än det andra. Flickan fortsätter att gå igenom Luftvirveln och liksom känner sig genom den på ett nästan älvlikt sätt. Hon ser så lycklig ut.

Nu har pojkarna, med initiativtagaren i spetsen, hittat de små tittfönstren som finns ovanpå Akvariet. De stampar på rutorna och klättrar vilt nedför nätstaketet, vilket löper runt hela Akvariets däck. Flickan har fått sällskap av en pojke som först hoppar in i Luftvirveln och sedan sätter sig på sargen och sparkar lite lojt in i virveln. Nu hittar pojkarna in under Akvariet via tunneln. En pojke har upptäckt att det finns internetuppkoppling i lokalen intill och det drar gruppen bort mot entrén till Bara Vara.

Samtidigt tar initiativtagarens nyfikenhet av att fiska pirayor överhanden för alla pojkar och de försöker stoppa ned händerna i Akvariet, ovanför glaskanten men under trägolvet. De

frågar mig om det verkligen är pirayor och utan svar konstaterar de att det visst är pirayor som gärna vill smaka på deras händer. Pojkarna fortsätter att undersöka sina pirayor. De konstaterar att det går att stoppa i händerna i Akvariet och att pirayor gillar kött. De talar om för mig att det visst är pirayor och de undrar varför de har sådana här på Tom Tits. De får dock inget svar.

Flickan har hittat in i Recollections. Hon rör sig sävligt och tittar på filmduken för att sedan småle. Hon absorberas av vad som händer. Hon rör sina armar och sina händer, benen är alldeles stilla. Hon bara är.

En pojke avslöjar att en annan har stoppat papper i Akvariet via öppningen ovanför glaskanten. Borta vid Akvariet slår en pojke hårt och aggressivt på Akvariets ruta/vägg och säger något om att pirayorna inte får komma nära honom. En annan pojke står inne i tunneln under Akvariet. Han bara tittar på fiskarna.

Flickan behövde en vuxens hjälp för att komma igång att undersöka installationerna. Flickan var relativt beroende av att få vägledning till leken och närmade sig allting ytterst försiktigt. Det här barnet fastnade vid de mer sinnliga installationerna, exempelvis Luftvirveln och Recollections III.

Jag upplevde att ju längre tid gruppen befann sig i enbart Bara Vara kom de på nya vägar, nya sätt att närma sig installationerna. Springet som de startade med, blev till ett vandrande och övergick sedan till ett smygande.

2.3.2 Grupp II

Gruppen bestod av sex elever från en särskild undervisningsgrupp, där eleverna vistas viss tid av skoldagen eller hela skoldagen. Alla vistas där av olika anledningar, exempelvis koncentrations- eller inlärningssvårigheter. På skolan där denna grupp finns har man så kallad samlad skoldag (ss), vilket innebär att fritidspedagogerna på skolan arbetar med eleverna viss tid i halvklass.

Pojke	skolår 2	98%	i liten grupp idrott i stor klass
Pojke	skolår 2	75%	i liten grupp idrott, drama, (ss) i stor klass
Pojke	skolår 2	75%	i liten grupp, idrott, drama, (ss) i stor klass
Pojke	skolår 3	80%	i liten grupp bad, slöjd i stor klass
Pojke	skolår 3	75%	i liten grupp bad, slöjd, drama, hemkunskap
Flicka	skolår 3	75%	i liten grupp bad, slöjd, drama, hemkunskap

De vuxna som var med barnen berättade att de inte trodde att de skulle komma iväg till Tom Tits denna morgon. Ett barn hade bekymmer med sina skor. Barnet tyckte inte om sina skor. En av lärarna tror att barnet kom på att det nog inte skulle bli något besök på Tom Tits, om det bestämde sig för att inte åka med på utflykten under de spelregler som var uppsatta. Till slut kom de iväg.

2.3.2.1 Filmens innehåll

Två barn tar sig upp på Akvariet. De övriga tar sig rakt fram till Svävarna, en pojke tar av sig skorna och en annan klampar rakt in på "rinken" med skorna på. En annan pojke går direkt fram till Luftvirveln och leker med den. En annan pojke tar vid och tittar fascinerat på

Luftvirveln, han utbrister: "Kolla här då!" och börjar småboxa mot virveln. Han förstärker sin lek genom att göra ljud till sina rörelser.

En flicka ropar på en kompis och vill att han ska få en svävare att åka på vid "rinken". Nu hittar barnen Akvariet med sina små tittrutor i golvet ovanpå Akvariet. De springer nedför och uppför ramper och trappor som leder upp till Akvariet.

Två pojkar gungar i Resonansgungan. De samtalar med varandra om kedjorna och dess funktion. De tittar upp i luften för att utröna hur det egentligen fungerar med gungan. De uppmanar mig att titta på dem genom att säga "Titta här då Ulrika!". Cykelhjulet intill gungan undersöks även det och flyttas med handkraft. Önskebrunnen drar till sig barnens intresse och Mörka Rummet likaså.

Det bär av tillbaka till cykelhjulet igen. De vill sätta fart på hjulet, men funderar på hur de ska göra det. De går bara genom att de puttar på det, funderar en pojke högt. Kedjereaktionen i taket intill Resonansgungan sätts det också fart på. De tittar upp i taket på anordningen med vilken kedjan är fästad i taket. Pojken med hjulet är så intresserad av hjulet att han blir kvar där en stund. Den andra pojken, i den blå gungan, säger att han önskar att någon kan ge honom fart och då kommer en annan kompis och gör det.

"Ska vi gå in i mörka tunneln NN?!" säger någon. Två pojkar rusar iväg. "Gungpojken" är ensam kvar men får sällskap av flickan i gruppen, som säger att man ska vara två vid gungan egentligen. Flickan sätter av igen och vill få veta av mig vad man gör med pendeln.

En pojke hittar fram till Jättemöblerna och vill ha sällskap av flickan. Sedan ser de plötsligt att det finns ett bord (Nåldynan) där de kan visa hur deras huvuden ser ut. Det gör ont att trycka huvudet mot spikarna konstaterar de. De har ledsnat och vill ge sig iväg ut i övriga Tom Tits, men en pedagog avvisar dem från entrédörren tyst och försynt.

Flickan går till Luftvirveln och säger att hon dödar den, hon står mitt i den, sedan sätter hon sig i en fönsternisch som vätter ut mot övriga Tom Tits. Luftvirveln drar fler intresserade. De iakttar, undersöker och uppmanar varandra att känna på själva Luftvirveln. Att sitta på kanten och att titta och känna verkar vara spännande. De tar ut Svävarna och far runt på golvet istället för på "rinken". En pojke blir störd av att få sällskap vid Luftvirveln, han tröttnar genast och går sin väg. Det andra barnet ställer sig mitt på stället där Luftvirveln kommer upp, han tittar och verkar förundras över när virveln återbildas och då utstöter han höga ljud. Han får sällskap som tröttnar fort, men första pojken är kvar och fortsätter att röra vid Luftvirveln på olika sätt.

Nu upptäcks Svävande pingisbollen och Recollections III. En pojke viftar med armarna och skrattar när han ser sig själv på filmduken inne i Recollections.

Två pojkar klättrar ut genom fönstergluggarna. De kommer även tillbaka den vägen. En pojke hittar Ljusormarna i kistan och fascinerar av dess färgbyte, sedan ser han Evighetsspegeln och utbrister: "Coolt!". Han lockar dit flera barn. Svävarna stävar vidare med nya åkare.

Luftvirveln besöks av ytterligare barn. Flickan bäddar in sig i de färgglada Skynkena mitt emot Svävarna och myser, sedan far två barn in i Recollections. Skynkenas rörelse lockar till sig barnen. Någon går till Svävande pingisbollen och själva bollen placeras med perfektion på fontänens vattenpelare av ett av barnen. Nu vill barnen äta. De är hungriga. Flickan påkallar

återigen kamerans uppmärksamhet. Sedan vänder hon uppmärksamheten mot Luftvirveln igen.

Nu går de flesta till Mörka Rummet och därinne skriker de. De far ut igen, känner på dörren som är en extra utgång och så går de in igen. Det blir tyst därinne. Jag mörkerfilmade inne i Mörka Rummet och barnen är oerhört medvetna om att de blir filmade, utom de som befinner sig allra längst in i Mörka Rummet. De säger ganska många fula saker som man bara säger i mörkret när ingen ser och hör. De säger stolt: ”Såg du när jag visade rumpan, jag ska inte dra ned...”, ”Såg du när jag lipade” och så vidare. Återigen säger någon: ”Såg du när jag visade rumpan?”. En annan frågar ”Visade jag CP?”. Nåldynan lugnar ner gruppen en aning när de hittar dit. En pojke skriker ”CP” igen. Flickan har tröttnat, hon vill återigen vidare ut i övriga Tom Tits.

Två barn tittar på färgade plast/pappersbitar i Färgfönstret, mot ljuset. Så vill den ena gunga i ”bebisgungan” och flickan säger återigen att den är till för två personer. En pojke säger ”fula ord” och snurrar cykelhjulet runt, runt. Flickan säger att han ska sluta och så sjunger hon och kompisen Pippis sommarvisa. Två barn sitter i den blå gungan och ett, som ger fart, sitter i den gula. De två vill ha mera fart. Pojken säger ”fula saker” och flickan tystar honom. Pippi-visan fortgår, ytterligare ett barn provar Jättemöblerna och Kedjereaktionen i taket bredvid Resonansgungan.

Nu luktar flera barn på Doftdosorna. De ondgör sig över dofterna, gör onomatopoetiska ord och visar att de gör det för kamerans skull. Sen säger de att det bland annat luktar kanel. De upptäcker till sin stora förtjusning flera dofter. Flickan och hennes kompis sätter sig sedan i Jättemöbeln. De får sällskap av en annan pojke. De samlas vid Önskebrunnen och för, med hängande kroppar, ett samtal med varandra som inte kamerans mick kan uppfatta. En ensam pojke vill gunga. Flickan ropar att nu är det mat, hon leker vid Jättemöbeln. Cykelhjulet får fart och undersöks av en ny pojke. Nu är det Nåldynan som provas. Någon säger ordet experiment. Pojken som sagt detta står och läser vid fönstret, där Dolly brukar finnas i vanliga fall.

En pojke som tidigare inte visat så stort intresse för något fastnar vid Nåldynan en stund. Sedan bär det av till Recollections. Svävarna är åter populära. Två barn undersöker Evighets-spegeln. Flickan går genom Skynkena. Ett annat barn är hungrigt och en pojke tittar fascinerat på Ljusormarna i kistan. I Recollections har tre barn rörelseparty. De sjunger någon populär melodi till sina rörelser. En pojke försöker att stå stilla. Det verkar spännande att se vad som händer på filmduken. Nu går turen via Recollections och Svävarna, till Luftvirveln och Infraljuset. Vid Infraljuset provar barnen att sträcka in en kroppsdel i ljuskäglan.

En pojke hittar in i tunneln som leder in under Akvariet. Han står sedan helt stilla och tittar på fiskarna. Pojken hade ett unikt sätt att röra sig då han blev uppjagad av spänning. Barnet tog sin ena hand och gned mot sin kind och snurrade sig sedan runt, runt sig själv. Jag uppfattade det hela som ett uttryck för ren och skär lycka, då han även sa ”Vad häftigt, vad häftigt!” Det upprepades som ett mantra, men med en oerhörd entusiastisk ton i rösten.

Flickan var väldigt snabbt färdigt med själva utställningen och ville vidare. En vuxen i gruppen tog sig då för att själv gå till Färgfönstret, där hon tyst visar att man kan titta mot solljuset genom plexiglasskivor med färgat papper på. Det fångade barnets intresse och sedan var tanken på att lämna utställningen som borta. Flickan fortsatte att undersöka andra installationer på egen hand. Hon stimulerade, senare under filmningstillfället, sina kamrater till vidare utforskning av Bara Vara.

Överhuvudtaget är denna grupp mer intresserad av vad jag gör, än vad den första gruppen var. De försöker påkalla min uppmärksamhet med frågor och genom att vifta framför kameran.

2.3.3 *Grupp III*

Gruppen bestod av åtta elever dels från en särskild undervisningsgrupp (SU-grupp), där eleverna vistas viss tid av skoldagen eller hela skoldagen, dels av elever från vanliga klasser. Två av eleverna går i SU-grupp av olika anledningar, exempelvis koncentrations- och inlärnings svårigheter.

Pojke	skolår 4	100% i liten grupp	idrott i blandad SU-grupp
Pojke	skolår 4	100% i liten grupp	idrott i blandad SU-grupp
Flicka	skolår 3	vanlig klass	
Flicka	skolår 3	vanlig klass	
Flicka	skolår 3	vanlig klass	
Pojke	skolår 3	vanlig klass	
Pojke	skolår 3	vanlig klass	
Pojke	skolår 3	vanlig klass	

Med gruppen följde en vuxen. Gruppen hade begränsat med tid att tillbringa på Tom Tits, då de hade en matsalstid att passa. Pedagogen uppger att barnen från klass tre går i vanliga klasser med 25 elever i varje grupp, där större delen är barn med invandrarbakgrund. Vidare skriver pedagogen att SU-gruppen består av åtta elever och att de har hela sin undervisning i gruppen. De är uppdelade i två grupper. År ett och två går i en grupp och år tre och fyra i en annan. De har idrott och bild tillsammans.

2.3.3.1 *Filmens innehåll*

Ljudet av Svävande pingisbollen hörs i bakgrunden och barnen släpps in i Bara Vara. Två pojkar provar Recollections direkt. Samma pojkar går till Svävarna, två andra tar sig till Svävande pingisbollen. Flickorna har redan hittat tunneln in under Akvariet och står i utrymmet och tittar på fiskarna. Ett par pojkar hittar tittluckorna ovanpå Akvariet.

Nu springer flickorna till Luftvirveln. De står och iakttar Luftvirveln till dess en av dem går rakt in i Luftvirveln och sedan provar de att närma sig den på olika sätt. Några pojkar initierar att gå till den som de säger "mörka tunneln", det vill säga Mörka Rummet. Flickorna springer runt, runt på Akvariets ramper och trappor. Upp och ned, upp och ned efter varandra. Svävarna har bytt användare och hittills har de varit upptagna hela tiden. Samtliga pojkar som provat Svävarna har tagit av sig skorna. Ytterligare en pojke säger att han ska gå in i "mörka tunneln".

Svävande pingisbollen frekventeras flitigt, likaså Luftvirveln. Titta, känna, sparka, stå mitt i av Luftvirveln. Att hitta olika sätt att närma sig Luftvirveln på är signifikativt för alla barn i gruppen. Kistan med Ljusormarna upptäcks av en ensam pojke. Svävarna har återigen bytt användare, vilka förflyttar sig till Luftvirveln och Mörka Rummet när kameran hittar dem. Att springa genom Luftvirveln verkar vara mycket spännande och att sedan se vad som händer när man gjort det. Flickorna hänger bokstavligen på Önskebrunnen och Jättemöblerna testas. Mörka Rummet har samtliga barns uppmärksamhet. Alla skriker att de vill ha ficklampor och barnen skrämmer varandra och kallar varandra för "fegisar" därinne. Någon menar att de måste vända när trappträcket, som sitter på väggen inne i Mörka Rummet, börjar att löpa

nedåt. ”Tänk om det är vatten här?”, säger en pojke. Ut och in tar sig barnen under tjut och kiv.

Resonansgungan gungas av två pojkar, två andra försöker sig på de blå påsarna som sitter i ett fönster i avskärmningen vid sidan av gungan, det vill säga Resonanspendeln. De drar i påsarna och gungar dem förstrött. Cykelhjulet undersöks även det. En pojke konstaterar att gungan gungar av sig självt. De nämner även att den ena gungan gungar fortare än den andra. Den ensamme pojken hittar Doftdosorna, för att sedan lugnt ta sig fram till Nåldynan. De övriga kryper runt på Akvariets bräddäck och tittar i tittgluggarna. Pendeln får fart av en pojke.

Mörka Rummet och Jättemöblerna drar återigen till sig uppmärksamheten. I Mörka Rummet skräms barnen av varandra, jag hör hur de diskuterar hur de ska komma längre in i själva Mörka Rummet. Någon får upp nödutgången och de övriga skriker ”stäng” och en flicka försöker att göra det, men de övriga öppnar igen och tar sig tillbaka in den vägen. Några står och tittar på Tv-skärmen under ett ögonblick. Tre pojkar står och testar Nåldynan och pratar om hur de gör, sedan går de till Önskebrunnen och tittar på pengarna. De funderar högt över hur de skulle kunna få upp dem. En pojke går tillbaka till Nåldynan och tittar fundersamt på när hans händer trycker upp spikarna mot glaset.

Filtrerad syn, studeras snabbt av ett barn som går vidare till Resonansgungan. Två gungar, två tittar på och en klättrar i repet bakom gungorna, som Tarzan i en lian. Nu kom ytterligare en pojke och då reser sig en av de gungande helt naturligt och ger plats till den nya kompis. Fler leker Tarzan och gör onomatopoetiska ord till sina rörelser. En pojke står på pendelns flak och försöker få fart på Illusionspendeln med hela sin kropp. Det går mycket trögt. Samma pojke hoppar över golvet till Takdroppet. Han sänker sina händer i baljans vatten och säger efter en liten stunds vattenskådande ”Äckligt vatten!”. Nu vill han plaska i baljan, sedan snabbt iväg till Resonansgungan igen. En flicka kommer lugnt och går fram till Illusionspendeln. Hon provar hur den fungerar, men ledsnar fort.

Nåldynan drar fler besökare och Kedjereaktionen i taket får två upptäckare. De säger att de ska försöka dra varandra uppåt. Två flickor går till Vem är vem. De provar, byter sida och ser till att de sitter i jämnhöjd med varandra. De fnissar och säger att de lånar varandras ögon. En säger att det var det roligaste på hela dagen och så fnissar hon förtjust.

Doftdosorna provas i lugn och systematisk ordning av en pojke, som sedan dras till Mörka Rummet där de flesta av barnen nu är. Mörka Rummets dragningskraft delas med Nåldynan och Resonansgungan. En pojkes namn är hela tiden på de övriga pojkarnas läppar. De ropar på honom och vill att han ska komma med dem i leken. De vill hjärtans gärna ha hans uppmärksamhet. Pojken går sina egna vägar och tar sig sedan tillbaka till de övriga emellanåt.

Flickorna frekventerar Resonansgungan och försöker gunga tre samtidigt. En sitter på den gula gungan och två försöker att sitta i den blå. De tittar uppåt och pratar om farten. Cykelhjulet har de också provat att ge fart med händerna. Det hela slutar med att en flicka kliver ur den blå gungan och puttar på. Sen kollar de in dörren med förstoringsglaset, det vill säga Filtrerad syn. En flicka dröjer sig kvar där och tittar fascinerat genom förstoringsglaset.

Under tiden är det Luftvirveln och Svävande pingisbollen som drar till sig pojkarna. Pojken vid Svävande pingisbollen slänger bollen över lokalen med ett brett leende. Flickorna tar Svävarna i besittning. Luftvirveln är aktuell nästan oavbrutet. Pojken som kastade bollen

förut, står nu och rör sina händer genom luftströmmen i virveln. Någon plaskar i Svävande pingisbollens vatten och går sedan till Akvariets tunnel.

Recollections får besök av flickorna som frenetiskt viftar på sina armar och de fnissar sedan förtjusta över vad de åstadkommit, när de ser sina rörelser återges på filmduken. De går återigen till Akvaretunneln. De verkar tycka att det är kul att trängas. Sedan kryper de ut ur tunneln och springer till Resonansgungan. Under tiden sitter en pojke på en svävare och sedan vill han skvätta vatten i Svävande pingisbollens fontän. Han vill även ha min uppmärksamhet genom att fråga mig allehanda saker. Han dricker i fontänen. Övriga pojkar är vid Luftvirveln. De har tagit en kedja från Mörka Rummet och binder nu varandra med den vid Luftvirvelns ena stolpe. De leker med kedjan i virveln och släpar den med sig till Svävarna. Där försöker de att binda ihop de två Svävarna med kedjan. Alla pojkarna är engagerade i detta. Nu har de alldeles glömt att ta av sig skorna innan de beträdde rinken. Bara en pojke har kommit ihåg detta och kommenterar de övrigas misstag med hög röst.

En pojke hittar Ljusormarna och säger förvånat att de ändrar färg och en annan säger att det är en lampa därinne, efter det att han har tagit sig en titt i kistan. Från Recollections hör jag någon skandera "We will, we will, rock you" och en pojke gör karatesparkar i takt med att han skanderar. En pojke följer Luftvirveln runt, runt med sin hand och han blir sur när han blir störd av två andra pojkar, som enligt hans tycke förstör för honom. De säger med mässande röster: "Virvelvindar, virvelvindar!"... Svävaren har fått en flicka som förare och hon far runt, runt. Några barn försöker att spela på Nåldynan genom att trumma med händerna mot spikarna. Det låter när spikarna tar i glaset ovanför.

En pojke i gruppen hade mycket svårt att sitta still, att ta emot, att ta in och till sig information om hur filmningen skulle gå till. När eleverna kom ut i utställningen for de runt och den här speciella pojken började prata med mig efter ett tag, trots att jag talat om i instruktionen att jag inte skulle komma att svara om de pratade med mig. Pojken sa bland annat: "Vi får väl ha roligt, fast att vi blir filmade?". Det var svårt för medföljande pedagog att helt hålla sig i bakgrunden med den pojken i gruppen. Där han befann sig hände det något hela tiden.

2.4 Korallen – ett samtal och ett studiebesök

2.4.1 *Samtal med pedagogen på Korallen, Sabbatsbergssjukhus*

Pedagogen börjar med att fundersamt fråga sig själv hur idén och tankarna har kommit till som formade Korallen och säger att själva idén var klar när hon började på Korallen, eller som det då hette Kristallen. Det var hösten 1992 och de kom till lokaler som redan var målade och där man också hade tänkt i förväg hur rummen skulle användas eller för vilka sinnen rummen skulle inredas berättar pedagogen vidare. Hon menar att hon mera hört efteråt vem som kom med idén och påpekar att det är hennes personliga tolkningar av det som hänt. Hon fortsätter med att berätta att det här var under den period när institutioner skulle tas bort och föräldrarna skulle ha sina barn hemma.

Pedagogen förtydligar med att säga att man skulle vårda sina barn hemma, ha dem hemma hos sig och att barnen inte skulle flytta till institutioner. Sedan säger hon att vad skulle familjer då göra om de hade barn hemma som var infektionskänsliga och inte klarade av att vistas ute på samma sätt som vanliga barn. "Och då hade man hört talas om någonting från Holland som hette Snoezelen och man hade också hört att i Danmark fanns det något liknande", säger pedagogen. Sedan berättar hon att under den här perioden så var det någon

ordförande i nämnden som var väldigt intresserad och engagerad i frågan. Och hon berättar vidare att det var likadant med en annan person. Dessa två personer ingick tillsammans med föräldrar i en föräldraförening som for till Danmark. Det var föräldrar till de barn som hade de mest omfattande funktionshinder som var drivande i projektet. Sedan lyckades de, precis innan alla de ekonomiska åtdragningarna kom, få till stånd att Kristallen blev till, berättar pedagogen. Hon beskriver målande att det var både ett övergångsboende och ett händelserike i samma lokaler.

Det började med övergångsboendet och det var tänkt att barn som var färdigbehandlade på sjukhuset inte skulle behöva ligga kvar där för länge, utan att man skulle klara av att ta hem sina barn eller våga ta hem sina barn. Hon menar att själva övergångsboendet var en mellanstation mellan sjukhuset och hemmet. Boendet, enligt pedagogen, i den ena korridoren i ett hus på Sankt Göransgatan i Stockholm och händelseriket hade den andra korridoren. Verksamheterna hörde ihop och hette sammanfattningsvis Kristallen. ”Och då var våran verksamhet enbart för barn upp till och med sex år, men det var också väldigt uppskattat. Så man lyckades få igenom att det skulle bli ett händelserike till för ungdomar och vuxna. Det var i den vevan som vi flyttade ned hit till Sabbatsberg”, förklarar pedagogen deras lokalisering idag.

Hon berättar att de ingår i länscentrat som har olika avdelningar. Hon menar att Kristallen, dvs övergångsboendet, inte tyckte att det var så roligt att de splittrades. ”Så, säger hon och skrattar, de fick behålla namnet och vi ändrade vårt namn till Korallen, det här var –95”. Hon återtar sitt berättande med att tala om att Lagunen blev till och på så sätt utökades deras egen åldersgrupp till och med tio år.

På Lagunen bedriver de verksamhet från 11 år och upp i vuxen ålder. Intervjuaren frågar om Kristallen finns kvar som övergångsboende. Pedagogen svarar att det finns det, men att det är lokaliserat till Södersjukhuset numera. Hon berättar att även de själva har inrett rum och tänker i sinnesstimulerande banor.

Angående finansieringen berättar pedagogen att det var och är landstinget, Stockholms läns landsting, som är finansiär bakom Korallen. Hon går vidare med att berätta att de som blev rekryterade blev det genom att de berättade lite grand om att det här var en sinnesstimulerande verksamhet. Hon säger att det var en mycket öppen attityd angående hur de skulle forma och inreda de här rummen på händelseriket. Det hade funnits en projektgrupp innan de som arbetar på Korallen blev anställda och de hade dragit upp de grova dragen. Sedan poängterar pedagogen att det var de som fick tänka och fundera över hur de skulle inreda rummen och vad som skulle finnas där. ”Och det gick ju ganska sakta ändå, jag menar de stora grejerna fick vi ju in som i känselrummet, bollbadet och sådana saker och vita rummet”, säger hon och menar att de stora sakerna gav de grova dragen. Sedan säger hon att de för övrigt känt sig för och att barnen har hjälpt dem att forma resten. Det har personalen gjort utifrån vad de har sett att besökarna har varit intresserade av. Själva ansatsen var att det skulle vara ett händelserike och en öppen förskola. Pedagogen förklarar detta genom att säga: ”Det var ett önskemål ifrån föräldrarna helt enkelt, att man skulle kunna ha ett ställe där man skulle kunna träffas. Men man fick inte kalla det för öppen förskola för att det var kommunens begrepp och då gällde det att vi skulle hitta på ett annat ord för ungefär samma sak. Vi kallar det för ”Träffpunkten”, och det tycker vi är nog så bra!” avslutar hon med ett skratt.

Genast återtar hon sitt berättande med att förklara att det inte fungerar riktigt på samma sätt som den öppna förskolan i kommunal regi. Pedagogen säger att de har ett sådant stort

geografiskt upptagningsområde och då kan besökarna inte komma till Träffpunkten och möta en skylt på dörren där det står "FULLT". (Så kan det fungera vid Öppna Förskolor, författarens anmärkning). Hon förklarar att hos dem bokar besökarna ett rum och antingen påbörjar man eller avslutar, eller både och, i Träffpunkten. Besökarna ringer, bokar och skulle det vara fullbokat när man vill komma, då kan man bara komma till Träffpunkten eller man kan ha önskemål om att endast få komma till Träffpunkten. De vill ha det så här eftersom någon av pedagogerna eller arbetsterapeuten alltid finns med vid besöken i rummen för att handleda besökarna.

Sedan frågar jag, som intervjuvare, när i tid hon själv, som pedagog, började arbeta vid Korallen. Pedagoggen berättar att hon var med alldeles från början, men inte i projektgruppen. Sedan säger hon att projektgruppen fanns kvar ett tag efter det att de hade blivit anställda för att informera om hur de hade tänkt när de lade upp projektet. Lokalerna var ju målade i vissa färger, berättar pedagoggen, och man hade också tänkt vilka rum som skulle inrymma vad. Sedan har de själva fått forma inredningen. "Ja, så vi var ju två pedagoger och en arbetsterapeut och en föreståndare som också var pedagog. Egentligen så var det bara två pedagoger på 30 timmar och vår föreståndare, för att arbetsterapeuten började senare" säger pedagoggen. Hon säger att de hade väldigt fria händer och stor frihet i skapandet av händelserikets innehåll och menar att det var meningen att det skulle utformas efterhand. Hon fortsätter med att berätta att Korallen är riktad till barn med omfattande funktionshinder, noll till och med tio år. Korallen ingår i handikapp och habilitering inom landstinget.

Nu berättar pedagoggen att de prioriterar för att de inte skall bli överbelastade "eftersom det här är en verksamhet som passar alla och det innebär att de har faktiskt varit tvungna att göra prioriteringar för att veta var de står". De har fyra prioriteringsgrunder, berättar hon. Själva gruppen är ju barn med omfattande funktionshinder och utifrån hur de prioriterar så är det föräldrar som i första hand alltid får komma med sina barn, men även assistenter som arbetar i barnens hem. En annan prioriteringsgrund är barn med progredierande skador, det vill säga barn som har en kort livstid. Det kan även vara så att barnet vistas på en förskola och det inte kan tillgodogöra sig verksamheten för att det kanske är för rörigt, av olika anledningar, i gruppen där barnet befinner sig. Hon menar att de lyssnar av sådant i telefonen och poängterar att besökarna inte behöver ha någon remiss för att komma till Korallen. Pedagoggen säger att när besökarna ringer får de berätta om sig själva och sin situation.

Intervjuaren frågar hur pedagoggen själv tror att de som vänder sig till dem har fått informationen om att Korallen finns. Pedagoggen svarar att besökarna kan få information både från sjukhus, från habiliteringsenheterna men också via ryktesvägen från andra föräldrar. Hon menar att det nog är lite blandat vad det gäller det. Pedagoggen berättar att det har blivit bättre med åren, men att det från början faktiskt var många föräldrar som var lite bittra på att de inte hade fått informationen tidigare om att Korallen fanns. Hon säger att det naturligtvis händer idag också och menar att vad det sedan beror på kan man bara fråga sig. "Det kan ju bero på att man inte varit mottaglig för informationen eller att man inte har fått den", säger hon. Intervjuaren inflikar: "Eller att man inte vet vart man skall söka informationen". Pedagoggen instämmer och fortsätter med att tala om att de försöker att hela tiden hålla sig tillgängliga mot habiliteringen, så att de absolut vet om att Korallen finns.

Pedagoggen frågar sig själv svävande angående sina egna förväntningar. Hon börjar med att berätta att när hon sökte den här tjänsten, så kände hon att det här är ett arbete där hon kunde få jobba både med barn och med vuxna i samspel. Pedagoggen menar att det inte bara handlade om att vara barninriktad för de anställda i arbetet, utan att det även innebar att arbeta mot de vuxna, föräldrarna eller assistenterna. Intervjuaren undrar om man kan säga att det mer

handlar om möten med människor. Pedagogen säger att visst är det så, fast på olika nivåer. Hon menar att detta var hennes idé mer än hennes förväntningar, när hon gick in i ett jobb som var helt nytt. Detta fanns ju inte innan, berättar hon, utan det var ju något som man själv hade stor möjlighet att forma.

Hon berättar att hon precis hade gått en spädbarnsmassagekurs och utbildat sig till instruktör i spädbarnsmassage. Hon menar att hon nu såg möjligheter att få utöva även denna kunskap. ”Jag är förskollärare och i den metodiken ligger det mycket sinnesupplevelser, man jobbar utifrån sinnen. Det är små barn man har att göra med”, säger pedagogen. Hon fortsätter med att tala om att hon ansåg att arbetet fick vara ett oskrivet blad, men att hon ändå hade de här grundkunskaperna som en stabil bas att stå på. Hon säger: ”Och det tror jag är viktigt i det här, jag menar det handlar om att möta personerna där de är och att inte ha några förutfattade meningar, utan se mot vilken väg barnet visar att det vill gå och vara väldigt lyhörd för det och vänta in”.

Intervjuaren tar till orda och säger att hon vet att pedagogen även är specialpedagog. Hon frågar om pedagogen har utbildat sig under tiden som hon har arbetat här vid Korallen. Pedagogens svar är att hon blev färdig specialpedagog i december 2001. Hon säger att studierna har gått på halvfart, för att hon inte ville lämna arbetet för att hon trivs så bra, men att hon kände att när hon hade den här möjligheten så var det ett sätt att testa gamla kunskaper och se om de fortfarande håller.

Hon säger strålande att det har varit roligt och det har även varit väldigt bra att vidga sina kunskaper. Att få möjlighet att se det mer i ett samhällsperspektiv där samhället befinner sig idag och att få möta de föräldrar som lever i samhället av idag. Pedagogens berättar att själva utbildningen riktade sig mot alla lärarkategorier och det var ett brett omfång på lärarkategorier i kursen, från förskollärare upp mot SÄR-vux. Det tyckte hon var bra. Intervjuaren undrar om pedagogens egna förväntningar på hennes eget arbete här i Korallen har förändrats efter det att hon gått den här utbildningen. Pedagogens svar är att hon anser att hon har fått mycket bekräftat utifrån det hon faktiskt gör. Intervjuaren frågar om pedagogens förväntningar blev uppfyllda. Pedagogens svar är att hon känner att det är mer än så. Hon menar att det här är ett så otroligt brett arbete, så att hon anser att man på något sätt måste växa in i det.

Pedagogen beskriver det som en ny verksamhet som var helt ny och som inte hade några direktiv att komma med, eller har några erfarenheter bakåt av hur man tycker att man ska göra. Hon säger att det har varit väldigt roligt för dem som arbetar här. Hon berättar att den andra pedagogen även funnits med sedan start. Sedan berättar hon att arbetsterapeuten arbetat med dem hela tiden, men att hon har varit barnledig under vissa perioder. Ändå menar pedagogen att det känns som om de hela tiden har kunnat fördjupa verksamheten. Den andra pedagogen kommer in i köket, där vi sitter och samtalar. Pedagogens svar är att hon precis berättat om dem. Den andra pedagogens replikerar: ”De gamla uvarna!”. Intervjuaren säger att det kan väl vara bra att vara ”gammal uv” och den nyss anlända pedagogen menar att det är det. Sedan säger hon i nästa andetag att de har en kollega som får barn då och då. Då får de in nya impulser. Hon menar att det har varit bra. Pedagogens svar är att jag egentligen samtalar med säger att vi precis talade om detta med förväntningar och att förväntningarna har uppfyllts utifrån perspektivet när de började på Korallen. Hon menar att i och med att de har arbetat så länge tillsammans och att alla är kvar, så har de hela tiden kunnat fördjupa sig i verksamheten. De har hela tiden försökt att hitta nya infallsvinklar, och diskuterat utifrån vad som har varit bra och vad de kan förändra för att förbättra. De kommer fram till att det varit bra att ha vikarier ibland, eftersom det tvingar dem att formulera sig i ord och se hur andra tar till sig det som de försöker att förmedla. Pedagog nummer två berättar att hon känner att alla studiebesök

varit oerhört berikande, eftersom olika personer ställer olika frågor och då måste de själva även tänka utifrån olika perspektiv. Hon menar att ibland går det väldigt lätt, orden bara rinner ur henne och ibland får hon tänka till lite mera, för då har studiebesöken en något annan utgångspunkt eller infallsvinkel.

Den egentliga informanten ursäktar sig och säger att hon drog in sin kollega i samtalet eftersom även hon varit med från alltings början på Korallen. Intervjuaren kollar av att de är medvetna om att hela samtalet bandas och att pedagog nummer två själv måste ge klartecken till att medverka i samtalet för att det skall gå att använda materialet. Pedagogerna svarar jakande.

Intervjuaren frågar om pedagogen kan beskriva Korallen på sitt sätt utifrån sina sinnen. Sedan säger intervjuaren att hon skrivit ”utställningen” i samtalsunderlaget för att hon inte vet vad hon skall kalla det här stället. Pedagogen anser att verksamheten är ett bra epiteta. Hon säger att Korallen är en sinnesstimulerande verksamhet, som finns till för barn med omfattande funktionshinder och att deras grundidé härstammar ifrån Snoezelen i Holland. Sedan säger hon att barnen som kommer hit inte behöver prestera någonting, utan att de har en så lockande miljö så att barnen blir intresserade och inte kan låta bli att bli aktiva. ”Barn är så fantastiska på det viset, eller människan överhuvudtaget, att man nöjer sig inte med att bara vara, stanna på en nivå utan att man har ett behov utav att lära sig mera och utvecklas åt olika håll och man är nyfiken. Och det är en tillfredsställelse, inom en, att klara av någonting som jag inte har klarat förut. Så det ligger i utvecklingens- och människans- natur, men man måste bli nyfiken och intresserad för att komma dit”, säger pedagogen.

Hon tillägger att det gäller att se det här och att det även handlar om ett förhållningssätt. ”Det är inte bara en miljö”, menar pedagogen. Hon trycker på att de är ett helt arbetslag som arbetar nära varandra och hon använder gärna ordet ”vi”. Intervjuaren undrar om hon menar dem på Korallen och det gör hon. Hon menar att de har valt de här idéerna för Korallen men att verksamheter som också kallar sig för Snoezelen kan se helt olika ut, även inom Sverige. Sedan tillägger hon att de har ett barnperspektiv i sin verksamhet.

När pedagogen berättar vidare om Korallen säger hon att de har en så kallad träffpunkt och menar att det är lika bra att hon berättar att de har fem rum, fast just för tillfället bara fyra då de huserar i provisoriska lokaler. Sedan berättar hon att Träffpunkten är ”öppna förskole”-delen, där de ger tillfälle för barn att träffa barn och vuxna träffa vuxna, föräldrar eller assistenter eller både och. Hon menar att det är en samlingspunkt, där man har möjlighet att prata med varandra och jämföra erfarenheter. ”Man kan prata om svårigheter som, och det gör man också, som kan vara bidrag ifrån försäkringskassan till att man kanske ser en nappflaska och undrar var har du köpt den någonstans”, säger hon. Sedan går hon vidare i sitt berättande om de fyra rummen. Om rummen berättar hon att de är inredda utifrån att förstärka ett sinne var och lite mer än andra sinnen. Hon menar att de har tänkt på det när de inrett rummen, var och ett, men att man naturligtvis blir påverkad av alla sina sinnen. De har ett musikrum som påverkar hörseln. Det vita rummet- som påverkar synen. Bollrummet som påverkar känseln och de har ett cirkusrum- som påverkar rörelse och motorik. Sedan har de också ett badrum med ett stort fint bubbelbadkar, fast det är magasinerat just nu. Pedagogen berättar att vad gäller badrummet handlar det till stor del om dofter. Det finns även en utemiljö.

Pedagogen börjar prata om Snoezelen och menar att de inte har anammat allt utan valt delar som passar deras sätt att arbeta. Hon menar att dessa Snoezelens utvecklas åt olika håll och de kan användas i väldigt många olika situationer. Det finns de som också använder det i tränings-sammanhang eller i diagnos-sammanhang, men pedagogen säger att där känner de sig

benhårda på att det vill inte de göra. De vill fortfarande hålla kvar vid den tanken som var från början, att hit kommer man inte för att träna utan hit kommer man för att vara. Intentionen är att barnet självt skall leda sin lek och då även leda den vuxne vidare. Hon berättar att själva ordet Snoezelen står för att snusa och dåsa. Hon poängterar att det här med aktivitet och avslappning i en jämn kompromiss, det är en del av livet. Man orkar inte vara aktiv hela tiden. Man måste även ta igen sig och gå ned i varv för att orka vara aktiv igen, menar pedagogen. Sedan fyller hon i att det kan vara väldigt olika från gång till gång. Intervjuaren inflikar att det kan vara olika från människa till människa. Pedagogen instämmer.

”Sedan har vi den tanken och den grundidéen att man inte bara kommer hit en gång och det har ju också med att det är en verksamhet att göra, att vi möter barn och för att våga göra saker måste man känna sig trygg, man måste känna att man kommer till någonting som man känner igen och att våga mer och mer. I början kommer man på besök till oss i alla fall en gång i veckan och man återkommer till samma rum minst tre gånger. Första gången är ju ingen gång och då är det en ny miljö och då har man fullt upp att bara kolla vad som är och kanske är lite skraj och många utav de här barnen har varit med om ganska påfrestande saker och det då gäller det att veta att här kommer ingenting farligt hända. Så man återkommer till samma rum minst tre gånger. Och det är ju först då man har chansen att tala om vad man tycker är roligt, vad man tycker att man vill göra mera utav eller nu är jag färdig med det där och efter de tre gångerna så märker vi om vi ska fortsätta i samma rum eller om vi ska byta rum. Det finns de barn som är kvar i samma rum kanske både en och två terminer, det beror alldeles på, men barnet bestämmer takten”, säger pedagogen.

Intervjuaren undrar om det är tidsbegränsat och frågar om det är så att personalen lägger upp en serie tillfällen när barnet kommer hit eller styr föräldrarna det själva efter ork och lust, när de ser att barnen tycker att det är roligt? Pedagogen talar återigen om att det är barnen som styr hela tiden, men att man bokar ett rum en timme. Hon tillägger att besökarna naturligtvis inte behöver vara där hela timmen, men rummet är reserverat för ett barn under den tiden.

Intervjuaren blir nyfiken och frågar om det fungerar som på Datateken (det är ett ställe där man kan få stöd och hjälp med datatekniskutrustning för sitt barn), där man får komma åtta gånger och sen måste man ställa sig i kö igen för att få komma tillbaka. På det svarar pedagogen att så är det inte. Hur ofta en besökare kan få komma beror mer på vad de har för övrig typ utav verksamhet. Hon förtydligar med att berätta att föräldrar som är hemma med sina barn kommer ofta en gång i veckan om det finns möjlighet och att de ofta har väldigt mycket annat inbokat också. De finns de som kommer var fjortonde dag, de som kommer var tredje vecka och de som kommer en gång i månaden. Något som de även anser vara väldigt viktigt, som står i Korallens kvalitetssäkring, är att när någon kommer till Korallen första gången är det de vuxna som kommer och då är barnen inte med.

Pedagogen förklarar att det har att göra med att det blir alldeles för mycket intryck för barnen att gå runt i alla rummen. Men även att de vuxna får pröva och se vad det är de kommer att utsätta sina barn för när de kommer hit vid ett bokat tillfälle. Det är för att den medföljande själv skall känna sig trygg och veta vad det här är. Sedan säger pedagogen att de inte träffat barnen, utan att det är föräldrarna som känner barnen bäst som bokar in det rum som de tror att barnen kommer att tycka om. Ibland kan det vara så att föräldrarna är tveksamma om två rum och då försöker personalen att prata om vilket rum de ska börja i, för de har möjlighet att komma till de övriga rummen vid senare tillfällen. Hon säger att den första perioden bygger på regelbundenhet för att besökaren skall känna sig hemma här. Allt bygger på tryggheten i att man ska känna igen sig, att det är man själv som ska styra vad man vill göra och för att våga det behöver man känna igen sig. Intervjuaren ber om ett tydliggörande vad gäller ”första

perioden” och då förklarar pedagogen att under den perioden kommer besökaren ofta tre gånger per vecka för att de inte ska glömma bort sig.

”Det vi märker är att barnen väldigt snabbt känner igen sig och det man kan tolka in i det är att kroppen blir så medveten, kroppen får vara med och känna genom våra sinnen och det grundar sig in i kroppen så totalt. Så att det är ganska fantastiskt. Väldigt snabbt, för att inte dra till för hårt, jag menar tredje gången så kan man säga att de kände igen sig när de kom, det märks att de kände igen sig på någon nyans. Sen finns det de barn som inte vågar, men då får de sitta i hallen en liten stund, vi har haft barn med autism som inte har vågat sig in, men då får det ta den tiden”, berättar hon vidare. Pedagogen talar om att de har haft barn som har kommit till Korallen när det har blivit fel på andra ställen. Det finns barn som inte har vågat träffa någon annan person och det har inte gått att gå hemifrån eller ens att sjukgymnaster eller arbetsterapeuter har kunnat komma hem för att det har varit total kris för barnet. Pedagogen menar att i sådana fall har de också försökt se till så att de har tagit det lugnt här.

Sedan berättar hon att det kan ha blivit komplikationer med skolan och då har barnen också kunnat komma till Korallen för att de skall ha någon verksamhet att gå till överhuvudtaget. Hon menar att det gör på något vis att man har det som en aktivitet, en kontinuerlig aktivitet. Det tror hon gynnar de här barnen, hon tror faktiskt att det är så att besökarna måste komma mer än en gång i halvåret, de måste känna sig hemma för att ha full glädje utav att komma. ”Det är inte så lätt att komma till nya saker hela tiden”, säger hon menande. Jag får veta att det inte kostar någonting att komma hit, det är helt gratis, landstinget står för kostnaden.

Intervjuaren tar nu till orda och avslutar med att säga att hon känner sig nöjd och anser att pedagogen har beskrivit och berättat utifrån de uppmaningar eller frågor som intervjuaren hade skrivit ned till henne i förväg.

2.4.2 Beskrivning av Korallens rum

Pedagogen och jag gör en rundvandring på Korallen. Pedagogen berättar att detta är provisoriska lokaler men att de ändå är tänkta utifrån behoven hos besökarna. Hon berättar att de har ett kök som är i nära anslutning till Träffpunkten. Träffpunkten är också ett lekrum. Det finns möjligheter att både sitta i köket och äta, men även att vara i lekrummet vid ett bord så att de vuxna är nära barnen. Hon menar att det kan vara olika behov som styr. Om besökarna sitter och äter i köket har de möjlighet att stänga dörren om sig, om de till exempel har barn som är extra ljudkänsliga. Att det finns två möjligheter att sitta och äta på anser pedagogen vara viktigt.



Bild 12 Köket

Sedan börjar vår rundvandring i lokalerna.

Det finns en liten förhall där personalen har gjort sitt mörka rum, som ibland är mörkt nu när det är mörkt ute. Pedagogen påpekar att i de permanenta lokalerna, som de väntar på att flytta in i, kommer de att ha ett verkligt mörkt rum. De har behållit delar av sitt mörka rum så som plaströren som lyser väldigt kraftigt genom att det finns ett ultraviolett lysrör som lyser på dem och det lockar till att vilja ta på rören. Man ska inte kunna låta bli att ta på dem, säger pedagogen. Det finns en liten spegel som man kan titta i, den är som en liten tunnel och när man trycker på den så händer det saker- det rör sig inuti spegeln. Pedagogen menar att om

någon har synfel eller ser dåligt, så har man ändå möjlighet att fokusera blicken någonstans eftersom det är så mycket lampor runt om i hela spegelns tunnel.

Utanför varje rum så har de satt upp symboler på dörrarna, så att besökarna skall veta vilket rum de kommer in i. Pedagogerna säger stolt att: ”Det här är vårt bollrum. Det är det rummet som förstärker känsel”: Här inne finns det ett stort bollbad, som besökaren hoppar ner i. Pedagogerna berättar att det ger otrolig avslappning att ligga i ett bollbad och påpekar att det är Snoezelens baktanke, det vill säga att det finns möjligheter både till aktivitet och avslappning. ”Det ger också en väldig kroppsuppfattning”, säger hon och fortsätter: ”Bara man rör på foten, tårna eller fingrarna så känner man precis vilken del av kroppen man rör på. Det ger en sådan förstärkning och likadant så känner man var man har ryggen, det är ju inte ofta man gör det. Man kan åka rutschkana ned och det här med speglarna. Man ser sig själv i spegeln längs väggen och uppe i taket finns det också speglar. Det upptäcker barnen väldigt snabbt, de vuxna får man säga till att ” Så har vi speglar i taket!”.



Bild 13 Bollbadet

På väggen sitter en liten tusenfoting med olika enkla känselsaker på. Personalen har tänkt att man behöver kunna ta ned en platta i taket, för att det kan bli för mycket intryck om man har allihop på en och samma gång. Pedagogerna menar att det är så enkla saker som man kan tipsa om till andra. Hon fortsätter med att berätta att barnen kan blickpeka och tala om att nu vill jag titta på den plattan och då tar man ned just den plattan. Hon säger att många av deras besökare inte vill använda händerna och i dessa fall kan man lägga skivan på golvet. Besökaren kan då använda fötterna att känna med. Besökaren skall inte behöva hoppa upp och ned från bollbadet hela tiden, utan den vuxne kan lyfta in sakerna till dem och så kan man byta ut dem vart efter. Sedan tittar vi på ett känseldraperi med vackra färger. Besökaren kan undersöka draperiet genom att sparka, dra i det, man kan ta på det och man kan sätta på en fläkt så det blåser på draperiet. Det finns även en lampa bakom draperiet som man kan tända och släcka. Draperiet sitter i ett hörn så att man kan leka titt- ut genom det.

”Här har vi en grotta”, säger pedagogerna och säger att det finns väldigt många olika saker i varje rum så besökaren behöver komma många gånger för att hinna bekanta sig med alla saker och sedan prova dem. Hon fortsätter att berätta att detta är lite av Lili Nielsens ”lilla rummet”, som besökaren kan krypa in i och sedan är man själv därinne. På väggarna finns det saker uppsatta väldigt enkelt med kardborreband. Det är olika saker som barnen kan känna på och dra ned, ofta kan barnen inte sätta upp dem igen. Men, som pedagogerna säger, ”kan det bara vara att just att dra ned som gör att det är roligt”. Det finns en ljusslang som besökaren kan tända och släcka med en touchkontakt. (Det är inte fiberoptik, utan det är en ljusslang, lågvolt. Författarens kommentar.) Längst in, rätt fram i ”grottan” finns det en spegel så att man ser sig själv och man lockas att komma fram till densamma. Besökaren kan använda en stol att åka in med, så pass högt i tak är det i grottan. I in- och utgången till grottan finns det ett draperi så att besökaren kan leka titt- ut.

Pedagogerna berättar att de har musik i varje rum och menar att man kan avsluta en timme härinne med att ligga i bollbadet som avslappning och lyssna på lugn musik. Sedan säger hon att om det är lite läskigt så kan man sätta på någonting som besökaren känner igen så att

personen känner sig tryggare. Det finns en varmvatten flaska i form av en hund och det är något som man kan gå ned i varv med hjälp av. Det finns en nedtagbar magnetavla i ett hörn. Pedagogen berättar att den har hon använt väldigt mycket genom att ha inne i bollbadet och då kan besökaren sitta där och plocka med den. Eller om man har rullstol kan man lägga den på rullstolen. Det finns en hörna för babymassage härinne också. Där visar pedagogen på en docka hur man gör, föräldern imiterar och ger sitt barn massage.

Nu kommer vi till det Vita rummet och här strömmar det ut lugn musik. "Det här är det rummet som förstärker syn, det är därför rummet är vitt och det finns väldigt många olika färgspel här inne. I taket har vi ett nät med små fina lampor", säger pedagogen. I de permanenta lokalerna hade de små spottar som de kunde "dimra" och det anser pedagogen var väldigt bra, för då kunde de börja och avsluta i rummet på ett väldigt mjukt sätt. Härinne finns det bubbelrör, som både känns, syns och hörs. Det är två bubbelrör bredvid varandra och där finns även en hörnspegel. Det gör att besökaren ser sig själv och att man även ser bubbelrören avspeglade. I bubbelrören så finns det fiskar och det gör att barnen blir väldigt intresserade och de både tittar ned och tittar upp. Rören står på en hård låda som avger vibrationer. När man lyssnar på bubbelrören låter de olika, eftersom de har olika dimensioner.



Bild 14 Bubbelrören

Inne i rummet finns det en discokula och mot den projiceras färger, vilka ger effekter i hela rummet. Det finns en vattensäng precis nedanför discokulan. Här kan besökaren ligga och titta mot taket, man kan ligga still, man kan bli gungad och man ligger bredvid varandra. Pedagoger säger att: "Ibland kan man tro att det här bara är ett lugnt rum men det finns barn som blir alldeles uppstressade eller de blir aktiva i det här rummet eftersom det händer så mycket saker". Det finns en så kallad "hästsvans". Det är fiberoptik, som är inplastade och dem kan besökaren ligga på och de kan ha dem över sig som täcke. Det är väldigt klara färger, vilka lockar till att undersöka dem. Det finns ett bolltäcke i rummet som besökaren kan ha över sig, om de skulle vilja ha hjälp till att gå ned i varv. Det finns även en saccosäck som besökaren kan sitta på.

Pedagogen visar en ljusslang som hänger på väggen. Det går att ta ned den så att besökaren kan leka med den genom att få en ljuspuls inne i slangen att röra sig i olika takt. Hon säger att det ger hjälp åt fantasin. Mycket av de här rummen ger ju hjälp till att prata om andra saker än vad man gör i vanliga fall, menar pedagogen.

I rummet finns även en ljusvägg med en sorts oljelampa vilken ändrar färg hela tiden och framför den hänger en fågel. Allt ger tillfälle till fantasi och samtal. Besökaren kan bara ligga härinne och lyssna på musik. Pedagoger trycker på att det inte behövs någon verbal kommunikation utan att besökaren bara kan ligga och koppla av.

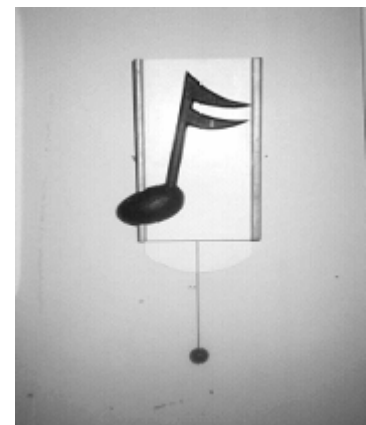


Bild 15 Speldosan

Vi förflyttar oss till musikrummet. Utanför musikrummet sitter en speldosa som symbol. "Just att vi kan ha väldigt enkla saker som man kan göra själv, som sporrar till att man kan ta med sig idéer när man går härifrån, har vi också sett som något positivt", säger pedagogen. Just den här speldosan har de gjort av en upp och ned-

vänd knivlåda, som de har stoppat ned en vanlig speldosa i. Hon menar att allting inte behöver kosta något, det ska inte vara så att besökarna går härifrån och tänker att på Korallen har de minsann råd att investera, utan att de själva kan göra så mycket med enkla medel.

Musikrummet är det rummet som förstärker hörsel. Även härinne har de en vattensäng, men den har bashögtalare i botten. När de spelar musik så känner besökaren basen genom sängens vibrationer. Pedagoger berättar att det besökarna inte hör med sina öron, det "hör" de genom att känna. Sedan säger hon att det finns många olika typer av musik i det här rummet, allt ifrån barnvisor via hip-hop och reagge till klassisk musik.

I rummet finns en synth som de kan ställa in på olika sätt så att det låter olika, vilket gör att barnen kan vara mer intresserade under längre tidsrymd. Det finns en ljusslang som blir påverkad av ljud, när någon låter eller när musiken spelar så vibrerar den i takt med att ljuset blinkar. Pedagogen säger att om någon inte kan höra så bra, så ser den personen att det händer någonting istället.

"Vi har en liten korg med olika musikinstrument bland annat "regnrör" (kaktusrör) som är fina. Och en trumma och det är också en sådan här vibrationstrumma som man kan sitta på mittemot varandra och spela. Då känner man vibrationerna i kroppen", berättar pedagoger. Sedan påpekar hon att just det att förälder och barn kan sitta mittemot varandra är oerhört värdefullt. Det går eftersom pedagogerna är med i rummet, speciellt när det är föräldrar med små barn som kommer och beroende på vilket rum de skall vistas i. "Så kan man sitta mittemot varandra och då kan jag stå bakom barnet och föräldern sitta mittemot, det är många gånger de har sagt att det är sällan man ser varandra i ögonen därför att man så ofta är bakom barnet. Det har varit en stark upplevelse. Det är just det här att tillsammans få uppleva", säger pedagoger. Pedagogen pratar om att det inte bara är så att besökarna går till ett ställe eller till olika rum utan att relationen till personalen är viktig för många.

I rummet finns vidare en resonanslåda eller resonansbädd, där det blir väldigt häftig musik och om man skruvar upp volymen ordentligt så känner man det ända upp i huvudet. Pedagogen berättar att det påverkar viljan att röra på sig, att vilja känna automatiskt, att bli nyfiken och det sätter igång att man vill dansa. I rummet finns det ett flertal trummor, däribland riktiga afrikanska, och personalen har hängt upp instrument för att besökarna ska kunna spela bara genom att nudda vid instrumenten. Det gör att besökarna kan spela genom att ta med händerna, sparka med fötterna eller använda vilken kroppsdel de vill. Pedagogen säger att det känns viktigt att ha ordentlig kvalitet, hon menar att det är bättre att ha färre saker och att ha bra saker. Sedan går hon vidare och trycker på att det måste vara helt, det får inte vara något som är borta eller trasigt för det måste vara likadant nästa gång när besökaren kommer.

Pedagogen talar om att detta är en allvarlig verksamhet där de får vara otroligt lyhörda för att inte ge för mycket impulser, det här med sinnesintryck det är ändå någonting som går direkt in i kroppen utan filter och det får personalen vara väldigt allvarligt medveten om. Hon menar att det inte bara är att förse barnen med intryck. Att variera mellan aktivitet och avslappning, lugn och tysthet samt vila återkommer som Korallens idé. Hon menar att deras roll, som pedagoger i den här verksamheten, är att vara aktivt passiva. Att hålla sig vid sidan av, för det är medföljaren och barnet som kommer till Korallen för att göra någonting tillsammans.

Cirkusrummet är det rummet som förstärker rörelse och motorik. Symbolen utanför rummet är en sprattelgubbeclown. Pedagogen menar att det här rummet kan vara ett sådant rum där besökaren upplever skräckblandad förtjusning. "Det är också det som är så härligt, för det är

en känsla som man måste få uppleva”, säger hon entusiastiskt. Det är en känsla som pedagogen tror att besökarna alldeles för sällan får uppleva. Det här med utmaningar, att få bli riktigt fysiskt trött, utmattad.

I rummet finns det en luftkudde på vilken man kan ligga. Är det två personer kan de vaggas lite sakta. Pedagogen säger att det är som att ”ligga i luften”, men att den även går att slå till så att den far iväg. Det finns många bollar härinne så att besökarna kan rulla till varandra eller kasta. Det finns en speciell boll med vatten i, den blir som en vippdocka som endast promenerar fram. Pedagogen säger att det kan vara svårt med bollar eftersom bollar oftast är så snabba att barnen inte hinner med.



Bild 16 Spratteldubben

Det finns en liten cirkusgunga, som ser ut som ett litet cirkustält och det är fjädring i den. Besökaren kan både snurra, gunga och hoppa i den. Det är för att barnen skall få en känsla av att kunna röra sig själva. Rörelsen blir förstärkt via fjädringen. Även i detta rum finns det musik.

Det finns en ”cirkusmaskin”, en Baby-trotter, och den snurrar när någon trycker på en touchkontakt. Pedagogen talar om att effekten blir att barnet åker runt, det vill säga bort från sin förälder och kommer tillbaka och hon talar om att det är samma sak som att springa undan och komma tillbaka och säga ”böh” till varandra. Sedan säger hon att det finns enkla saker i rummet också, till exempel ett elrör, som de har knutit ihop och lagt pingisbollar i. Det både känns och låter när bollarna åker runt inuti röret.



Bild 17 Cirkusmaskinen

Nu kommer vi till entréhallen. Meningen med stjärnorna i taket är att besökaren skall känna att den är någon annanstans. Det skall kännas lugnt. Att det alltid finns någonting som signalerar och talar om att nu är vi på Korallen. Hon menar att det är viktigt. Exempelvis ett draperi som är som glitterbollar, ett vindspel som man kan slå på. Det finns även enkla saker som småstenar i olika former och andra olika känselsaker. ”Och kristallskåpet, inte att förglömma!”, säger pedagogen. Det är ett skåp med kristaller och en spegel.

I Träffpunkten finns ett tåg och pedagogen berättar att det är deras konstnärliga utsmyckning på Korallen. ”Det var det här tåget jag talade om” säger pedagogen. Hon visar att det går att tända och släcka i det och att det kan ”åka iväg”. Det är ett ljud, vilket låter som ett tåg när det far iväg, som illustrerar detta. Det finns många olika typer av leksaker i det här rummet. På söndagar, berättar pedagogen, att hela familjen kan komma och då ger detta rum många möjligheter till lek. ”Och syskon träffar ju andra syskon, så det

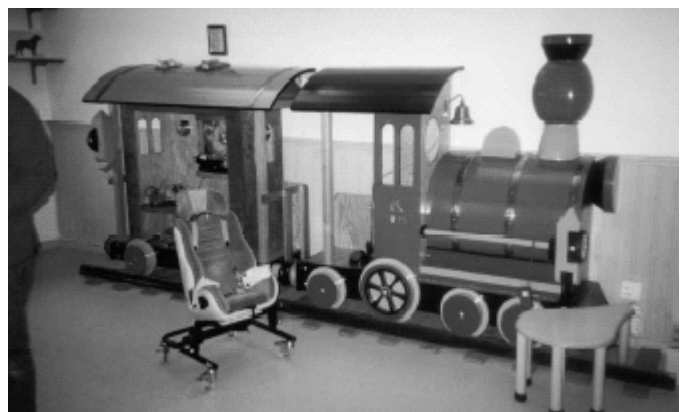


Bild 18 Tåget

blir många dimensioner i det”, fortsätter hon. Personalen anser att det är riktigt roligt när far- och morföräldrar kommer med till Korallen. Hon talar om att det händer lite nu och då. ”Det är också en väldigt stark känsla för dem att komma och se att man verkligen satsar på deras barnbarn och det tycker nog föräldrar också, att det verkligen finns någonting för dem”, säger pedagogen sedan.

Pedagogen berättar om en sydamerikansk hängmatta och säger att den är helt otrolig. När någon sitter i den har man ändå kontakt med det utanför, personen i ”nätgungan” blir inte isolerad utan ser ut och kan hålla i sig i den. Sedan visar hon på stolar som finns att låna för besökarna och hon menar att de gör att barnen ”springer” runt själva och dessutom kommer de i samma nivå som andra (se bilden med stol och tåg).

3 Resultat

I detta kapitel kommer jag att ta upp de resultat jag funnit i mitt arbete. Sådant som jag valde att studera och sådant som visade sig utan att jag faktiskt frågat efter det. Jag vill starta med att jämföra arbetssätten vid respektive verksamhet. Det ger svaret på hur Tom Tits Experiments händelserike Bara Vara används jämfört med landstingets riktade verksamhet händelseriket Korallen.

Om jag jämför arbetssättet på Tom Tits med det på Korallen, så bokar besökarna tid och har vid sitt besök på Korallen tillgång till pedagogisk handledning av personalen. I varje rum vistas endast en besökare åt gången. Besökarna möter andra besökare i ett speciellt utrymme, vilket knyter ihop hela centrat, det kallas för Träffpunkten. På Tom Tits Bara Vara utställning kommer man som besökare, oftast vid icke bokad tillfälle med sin familj och då finns det flera människor i rörelse runt omkring i lokalerna. Det finns utställningsvärdar att fråga till råds angående utställningen. Utställningsvärdar cirkulerar i hela Tom Tits. Naturligtvis kan man som besökare även boka Bara Vara, precis som personalen förmedlat under samtalen. Då har besökande grupp hela Bara Vara och Matsäcksrummet för sig själv, dock utan medföljande pedagogisk och metodisk handledning. Detsamma gäller för de grupper som kommer bokade till Bara Vara. Jag vet, av personlig empirisk erfarenhet, att en utställningsvärd kan möta en grupp och vägleda den till att starta sina utforskningar av Bara Vara och Tom Tits och/eller finnas till hands för att svara på frågor, samtala runt experimenten och visa till rätta.

Runt frågan om arbetssättet har jag funderingar. I metoden för Snoezelens ingår att känna sig trygg och harmonisk, att dela erfarenheter och fördjupa kontakt. Via sitt förhållningssätt som medföljande part blir barnet tryggt och det ger möjligheter för barnet att ta del av stimulansen. *Enabling*, som förhållningssättet kallas, har fokus på att den som assisterar barnet gör det så att barnet kan få en maximerad upplevelse (Boaseus & Mossberg, 1997). Den delen av Snoezelen konceptet saknar jag i Bara Vara. Den tanken har jag inte funnit i min studie eller under samtalen med personal på Tom Tits, men lagt märke till under en film. I en av filmerna finns det en flicka som tar initiativ till aktivitet, hon bekräftas på ett tyst sätt av en medföljande pedagog. Det kanske är graden av *enabling* för Bara Vara.

Den stora skillnaden, som jag uppfattar den, mellan Korallen och Bara Vara har med förhållningssättet *enabling* att göra. Kewin och Hutchinson (1994) beskriver det förhållningssättet som omtänksamt, känsligt och icke styrande. Förhållningssättet bidrar till att skapa en trygg atmosfär runt besökaren, för att uppnå maximalt nöje (Boaseus & Mossberg, 1997). Arkitekten menar i sitt samtal att den kategori av besökare Bara Vara var avsedd att riktas mot inte själva gör val av aktiviteter, utan att det blir en styrning av andra exempelvis medföljande assistent, personal eller föräldrar.

I samtalet på Korallen säger pedagogen att människan inte nöjer sig med att *bara vara*, det vill säga att stanna på den utvecklingsnivå man just nu är på. Som jag uppfattat det menar pedagogen att människan har en inneboende kraft att vilja utvecklas och lära sig mera. För att komma dithän måste man få stimulans och bli nyfiken. Eftersom man på Korallen inte nöjer sig med att bara vara, utan har en utvecklingstanke för individen där upplevelse och utveckling går hand i hand, vill jag mena att en utveckling sker. Graden av *enabling* på Korallen är hög, då det alltid finns en pedagog och en medföljande part tillsammans med besökaren i rummet. Det gör att tryggheten i den nya situationen blir högre och upplevelsen har möjlighet att bli starkare. De vuxna personerna iakttar besökaren, reflekterar över minsta förändring av ansiktsuttryck eller ljud och erbjuder så stimulans utifrån vad besökaren själv visar för

sinnesstämning och hur stor orken verkar vara. Det hela bygger mycket på att den medföljande personen känner besökaren mycket väl.

Detta går att jämföra med Kyléns (1986) samspelsmodell där grunden är att det mål som satts upp kan nås med vilja och kunskap. Relationen mellan kropp och upplevelser gör att våra sinnen kan ge kroppen information. Det gör att vi kan känna igen sådant vi upplevt. Allt måste räknas in och sedan måste vi förhålla oss till det och till miljön i samspel. En stimulerande miljö är lika delar social och fysisk, den kan ge upphov till interaktion där vilja och kunskap kombineras. Det ger i sin tur ett handlande. På Korallen såväl som i Bara Vara samverkar kroppen med sinnesupplevelsen, människan med miljön så väl fysiskt som socialt.

Pedagogen på Korallen säger även att man måste ”se” och förstå att det även handlar om förhållningssätt, inte bara om miljön. Det sociala samspelet är en del av människans miljö. Björklid & Fischbein (1992) beskriver att det är starkt beroende på miljön där den sociala processen sker hur utfallet av utveckling kommer att bli. Här avses att trygghet och självbild är två av flera påverkansfaktorer. En miljö är inte bara en fysisk miljö den är även en psykologisk miljö, menar Björklid & Fischbein, utan även en symbolisk värld som stärker en del värderingar och inriktningar. De framhåller att den fysiska miljö vi skapat är lika mycket ett socialt fenomen som ett fysiskt. Granlund och Olsson (1987) menar även de att om föremål endast finns tillgängliga innebär det inte någon säker ökning av aktivitet, utan att det behövs ett socialt samspel för att stimulera till aktivitet.

I samtalen med personalen vid Tom Tits kommer det fram att Bara Vara inte skulle få bli en isolerad del av Tom Tits, men heller inte en utställning med orimligt hög ambitionsnivå som verksamheterna vid omsorgens händelseriken. Jag vill här återigen påpeka att idén var att integrera och inkludera ett händelserike i övriga Tom Tits. Man ville att besökaren inte skulle notera någon skillnad mellan de olika delarna av Tom Tits. Med att inte hålla lika hög ambitionsnivå som på omsorgens händelseriken, menar troligen Tom Tits personal att de inte har ambitionen att tillhandahålla pedagogiskt och metodiskt individuellt stöd för besökarna och dess följeslagare.

Att komma till Korallen är kostnadsfritt. Besöken sker i serie. Det skapar trygghet och igenkännande hos besökaren så väl som hos medföljaren. Att komma till Bara Vara och Tom Tits kostar pengar. Det omöjliggör inte ett besök, men det kan vara ett hinder för en serie av upprepade besök. Korallens olika aktiviteter är uppbyggda i mindre rum som blir intima och där man befinner sig ensam med sin medföljare som besökare. Bara Vara är en utställningslokal med flera installationer uppbyggda sida vid sida. Avskildhet saknas. Det tillhanda hålles förvisso i Matsäcksrummet, men jag upplever inte via filmerna att det inte är tillräckligt. Några barn i filmerna visar tydligt att de vill vara ifred exempelvis vid Luftvirveln, det får de dock inte tillfälle till, eftersom alla installationer är placerade i samma lokal.

Genomgången angående hur utställningen var tänkt att fungera, installation för installation, och via samtalen med så väl pedagog som arkitekt, svarar på frågan ”hur var utställningen tänkt att fungera?”. Tankarna som drev utvecklingsarbetet var enligt pedagogen på Tom Tits att det som kunde passa för vuxna gravt utvecklingsstörda med flerhandikapp, kunde inte bli direkt dåligt för övriga besökande grupper. Man kunde se att det inte var enkelt att bygga ett händelserike som kunde passa alla perfekt men att det gick att modifiera till en acceptabel helhet för alla besökare, där besökare som var vuxna utvecklingsstörda med flerhandikapp var den ena utgångspunkten och vanliga besökare var den andra. Idégruppen menade att om de kunde klara av att göra en utställning för denna grupp av funktionshindrade, då kunde det inte bli dåligt för de övriga grupperna heller. Pedagogen sade i samtalet att gruppen tyckte att på

det här sättet blev det "en operationell definition" på någonting där de försökte vara väldigt angelägna angående hur det kunde vara i en miljö för de funktionshindrade besökarna.

I Bara Vara har man iordningställt en fysisk miljö och tänkt på hur rummet skall användas, det framkommer tydligt i samtalet med arkitekten. Granlund & Olsson (1987) skriver att individuella krav på den fysiska miljön fokuserar på om miljön kan stimulera till aktivitet. Detta gör man genom att erbjuda intressanta föremål och aktiviteter. Det är högst personligt vad som stimulerar den enskilda individen till aktivitet, det gör att det behöver finnas en mångfald av aktivitetsstationer för att fylla olika behov hos olika personer. Det har man lagt stor vikt vid på Tom Tits.

Via samtalen kom det fram att sinnesstimulans, eller som Ayres (1988) skriver sensorisk information, var det viktigaste att kunna skapa tillgänglighet till. Exempelvis att kunna få känna rörelsen av att gunga sig själv- Resonansgungan, att få känna gravitation och förflyttning i kroppen- Svävarna och så vidare. I idégruppen ville man utgå ifrån upplevelsen, men inte sätta något högre hinder för analys av det naturvetenskapliga fenomenet man försökte illustrera. Alla sorters besökare skulle kunna vara i utställningen och utgå ifrån sig själva. Bara Vara har även en bra uttrycksnivå (Granlund & Olsson, 1987). Det innebär att föremål finns placerade i utställningen så att besökare kan associera till aktiviteter. Det står exempelvis skor och stövlar placerade utanför installationen Svävarna. Det kan ge besökaren associationen att man skall ta av sig skorna innan man beträder attraktionen. Så sker även vid Svävarna i de flesta fall. Det visar filmerna.

Jag vill påstå att tendensen i mitt arbete säger att Bara Vara var tänkt att fungera för gravt utvecklingsstörda vuxna, men att effekten gav att den även fungerar för andra grupper av funktionshindrade, bra i vissa avseenden och mindre bra i andra avseenden. På det stora hela pekar tendensen åt att det sammanfattningsvis blev bra.

3.1 Installationer

Nästa frågeställning behandlade hur utställningen fungerar och även här ligger samtalen och filmerna till grund för slutsatsen. Filmerna visar vidare vad besökarna gör i utställningen och hur de använder Bara Vara. Här har jag jämfört, installation för installation, vad Tom Tits personal tänkt att besökarna ska göra vid varje installation och vad de faktiskt gör. Till min hjälp har jag haft filmerna, samtalen och den litteratur jag hänvisar till efter genomgången.

3.1.1 *Enskild Entré in till Bara Vara*

En speciell ingång med hiss upp till Bara Vara, där besökaren kommer direkt in i Matsäcksrummet och inte behöver passera genom resterande delar av Tom Tits. Ingången använde vi inte vid filmtillfällena.

3.1.2 *Bokningsbart, enskilt Matsäcksrum*

Utrymmet uppskattas mycket av såväl barn som pedagoger. Dock användes det inte för avskildhet utan snarare för rent praktiska göromål så som toalettbesök och intagande av medhavda matsäck. Jag anser att rummet har en viktig funktion då det finns möjlighet till avskildhet vid eventuella utbrott hos enskilda barn men också för vila om sinnesintrycken var påfrestande.

3.1.3 Hygienutrymmet & WC

I samtalet påtalar pedagogen att hygienutrymmena i en publik verksamhet är något av en nyckelfråga. Den hänsyn som på Bara Vara tagits till gravt utvecklingsstörda funktionshindrade uppskattades och påtalades av medföljande pedagoger, resurspersoner och assistenter.

3.1.4 Trappa upp till balkongen, ”Utkiksplats”

De allra flesta barnen undersökte platsen. De använde balkongen som utgångspunkt för att planera vad de skulle göra när de kom ut i utställningen. De barn som inte undersökte platsen satt i matsäcksrummet och väntade på att någonting skulle hända.

3.1.5 Recollections III

Samtliga barn undersöker installationen som uppmuntrar till rörelse. Barnen rör sig framför skärmen och deras rörelser presenteras i lysande färger på densamma, precis som avsikten varit. Samtliga barn fascinerar av att se sina rörelser på skärmen. Viktigt är att även små rörelser ger synbar effekt på skärmen, vilket engagerade även den allra försiktigaste. När färgerna rör sig på skärmen vill de flesta försöka ta på dem, det ger att en rullstolsbunden måste resa sig lite ur sin bakåtlutade ställning i stolen, vilket jag anser är positivt.

3.1.6 Evighetsspegeln

De som hittar till Evighetsspegeln, tittar i den och blir förhållandevis tysta. Ett barn sammanfattar själv vad Evighetsspegeln gav honom genom att säga: Coolt! Detta utbristande lockar dit fler barn.

3.1.7 Ljusormarna

Ett barn sade förvånat att Ljusormarna ändrar färg, en annan fascinerar av det samma. En pojke gör sin egen analys och menar att det är lampor inne i slangarna i kistan. Någon tittar fascinerat på slangarna i kistan. Det var dock inte många som varken hittade eller upplevde denna installation.

3.1.8 Svävarna

Alla besökande barn i filmerna provar Svävarna. En enda klampar in med skorna på. Barnen ömsom far runt tillsammans fort, fort under stöj på. Ömsom sitter de och glider fram med fjärrskådande blickar, ibland helt ensamma. Samtliga barn tar av sig skorna innan de beträder ”rinken”, ända tills de hamnar i en vild lek som upptar deras totala uppmärksamhet. Dock reagerar ett barn och talar även upprört om för de övriga att de skall ta av sig skorna. Några barn provade att sväva fram på mage och att stå på knä på en av svävarna. Några barn tar ut själva Svävarna på golvet, utanför rinken, och vill använda dem där. Vid ett observations-tillfälle har några pojkar en kedja som de försöker binda ihop Svävarna med. Denna installation tillhör en av de mer populära.

3.1.9 Fönsternischen med stolarna

Jag vet inte varför stolarna finns i fönstret, men barnen använder dem som man använder stolar- de sitter på dem. Det verkar inte som om de reagerar över att stolarna är monterade i en fönsternisch. Det verkar tvärtom som om de lockar till sig barnen för att bli upptäckta.

3.1.10 Entré in till Bara Vara från övriga Tom Tits

En del av integrationstanken var att kunna ha dessa träportar öppna, men att man som bokad besökare kan stänga dem och välja graden av delaktighet med övriga Tom Tits. Detta fungerade inte bra. Trots att vi satt upp en skylt på den stängda dörren, fick jag vid ett flertal tillfällen avvisa övriga besökare från Bara Vara under våra bokade filmningstillfällen. Personligen anser jag att det störde barngruppen, som inte förstod vad dessa personer gjorde i Bara Vara, det var ju bara de som skulle vara där under en bokad klocktimme.

3.1.11 Luftvirveln

Barnen tittar, känner försiktigt, känner oförsiktigt, slår, sparkar, stirrar, rör sig igenom Luftvirveln, springer igenom Luftvirveln, står på hålet ur vilket Luftvirveln tycks komma och tittar sedan fascinerat på när Luftvirveln återskapas. Alla verkar fascineras av denna installation, den är som en magnet som drar barnens intresse till sig. Det verkar tillfredsställande att bara sitta på sargen runt virveln och titta, aktivt eller skärskådande.

3.1.12 Moiré- mönstret

En pojke tar försiktigt på ”plåtarna” (de ser ut som plåtar som är lodrätt upphängda) vid ett tillfälle. Ett annat barn befinner helt kort sig vid denna installation, vilken han kallar för ”åskväggen”. Han knackar och slår på den, men tröttnar fort.

3.1.13 Mörka Rummet

Några barn använder sig av ledstången, deras fantasi sätts i rörelse och de funderar över om ledstången leder dem till vatten. I samtliga grupper tittar barnen på TV-skärmen utanför rummet, men det är egentligen bara ett barn som fascinerat stannar upp och tittar länge. De allra flesta springer skrikande ut och in eller så springer de runt, runt via ingången och den nödutgångsdörr de lyckats öppna. Kedjan som är till för att tala om att här skall man inte gå ut, stoppar inte barnen. En grupp tar helt enkelt bort den och leker med den istället.

3.1.14 Dolly

Tyvärr var själva dockan Dolly inte på plats vid filmtillfällena. Barnen verkar inte reagera märkbart på detta utan tittar på fönstret, vilket vanligtvis står bakom Dolly. De läser vad som står på fönstret.

3.1.15 Jättemöblerna

Det blir en kul lek för barnen, som delvis klättrar upp och ned i möblemanget och delvis leker olika matsituationer i möbeln. Några besökare går verkligen in för leken och ropar på varandra att nu är det mat. De får verkligen klättra för att ta sig upp på denna installation.

3.1.16 Färgfönstret

Barnen tittar en stund på färgerna som blir till i fönstret. Det är pedagogerna som är mest fascinerade av detta.

3.1.17 Nåldynan

Barnen hänger över plexiglasskivan och konverserar varandra, precis som om de hängde på ett cafébord. De kryper in under ”bordet” och gör avtryck med alla upptänkliga kroppsdelar. Alla runt installationen är aktiva, antingen fysiskt eller prövande, funderande.

3.1.18 Doftdosorna

Barnen trycker på behållarna och luktar ovanför dosans hål (dosorna ser ut som små, mjuka slatkar.). De uttrycker lycka över vissa dofter. Till andra spelar de upp hela sitt minspelsregister för kameran. Ett barn ägnade sig åt installationen tillsammans med en pedagog, men på barnets initiativ. Något barn kan urskilja en doft. Det är inte många besök vid doftupplevelsen, de flesta går förbi den.

3.1.19 Önskebrunnen

Barnen funderar mest över hur de skall kunna få upp pengarna ur brunnens djup och vart pengarna tar vägen. Någon vill eller påstår sig vilja, slänga i sin medhavda femtiolapp men bara för att få reda på vart den tar vägen. Barnen provspottar även i brunnen.

3.1.20 Kedjereaktionen

Barnen går förbi, drar tag hårt och sätter fart på kedjan. Den rasslar till och snurrar runt i sitt lopp runt cykelhjulets fälg. Några tittar fundersamt upp i taket och verkar fundera över hur det hela fungerar. Några andra barn pratar om att hissa upp varandra i kedjan.

3.1.21 Resonansgungan

Mycket uppskattad installation bland barnen, som inte riktigt får in tekniken av det tänkta sättet att ge varandra fart på. De vill ha och vill ge fart, men på något vis ger alla parter fart till varandra. Repet, som är tänkt att visa hur högt den ena gungande personen skall gunga för att sedan stanna sin egen fart och för att överföra densamma till den andra gungande personen, används inte i filmerna på det viset. I en film använder barnen repet som lian och leker Tarzan, under vilket de utstöter onomatopoetiska ljud för att förstärka sitt beteende. Ett barn talar med ord om hur ”gungandet” ska gå till för de övriga deltagarna. Resonansgungan är en av de mest välbesökta installationerna under filmningarna.

Arkitekten har berättat att de arbetade mycket med Resonansgungan och sade i samtalet att den stod uppställd friare i lokalen tidigare. Han berättade även att det förut bara var de uppspända ”segel” som fanns så att besökarna inte skulle springa rakt in i dem som gungade. Arkitekten menar att det inte fungerade med enbart detta som stoppsignal. De byggde en inhägnad, ett staket runt själva Resonansgungan. Arkitekten sa i samtalet att det kan kännas avvisande när man bygger på det sättet, men att han hoppas att det inte upplevs så. Efter att ha tittat på filmerna, kan jag konstatera att besökarna beter sig som man hoppats på. De springer inte in i inhägnaden utan tar det lite lugnare innanför staketet. De som inte är aktiva väntar utanför inhägnaden som åskådare. Här interagerar besökarna verkligen med varandra.

3.1.22 Resonanspendeln

Två barn testar de blå påsarna, vilka sitter i ett fönster i avskärmningen vid sidan av Resonansgungan. De drar i påsarna och gungar dem förstrött.

3.1.23 *Filtrerad syn*

Något barn stannar upp och ger sig hän åt att titta på vad som uppenbarar sig i dörrens fönster. Plastbitarna som barnet placerar i dörrens fönsterrutor (dörren är spröjsad med fönsterglas) innehåller föremål. Det verkar oerhört fascinerande att titta på detta genom ett förstoringsglas. Endast två besökare stannar upp här.

3.1.24 *Vem är vem*

Några barn uppehöll sig länge vid denna installation. De var väldigt fascinerade och förundrade över vad de upplevde. De lekte länge för att få ihop sina två ansikten till ett, i den strimlade spegeln. Barnen uttrycker att detta var det roligaste på hela dagen. Jag vill påpeka att de barn som jag filmat i just detta experiment, inte är barn med funktionshinder.

3.1.25 *Takdroppet*

De barn som i första filmen upptäcker Takdroppet gör det från ovanifrån, så att säga. De upptäcker att det går att ta sig över från en av ramperna vid Akvariet till plåttaket ovanför Takdroppet. Så gör de också. Det som lockar dem är en cistern full med vatten, ett rör som i sin tur leder vattnet ifrån denna och vidare till en kedja. Sedan droppar vattnet ned i en zinkbalja på golvet nedanför. De undersöker ledningen, skruvar och fixar. De tar bort skruven på cisternen. Vattenledningen tar barnens intresse i anspråk. Barnen tar bort skruvarna på ledningen och vattnet börjar rinna fortare. De uppmanar varandra att skruva mer på andra skruvar, då de märker att det rinner snabbare och att det skvätter. Här vilas ingen rast och ro, utan det råder febril aktivitet. Ett barn hoppar över golvet till Takdroppet från Illusionspendeln. Han sänker sina händer i baljans vatten och säger efter en liten stunds skärskådande "Äckligt vatten!". Efter det vill han plaska i baljan. Ingen i filmerna använder takdroppet för lugn och kontemplation.

3.1.26 *Akvariet*

Barnen i filmerna springer upp och ned på ramperna, de klättrar på nätstaketet. De ömsom står och hänger vid de långsgående rutorna, ömsom springer de runt längs med Akvariet. De till och med hittar en skarv mellan trädäck och glasruta, där de försöker att stoppa in papper till fiskarna. Ovanpå Akvariet, på trädäcket vill säga, stampar några på de små titrutorna. Något barn boxar mot rutan och förklarar att fiskarna inte får ta honom. I en film kryper barnen runt på Akvariets bräddäck, de ligger så på knä eller mage för att titta via "tittgluggarna" på fiskarna. Akvariet lockar till frågor om fiskarna och till fantasier om fiskarna. Installationen väcker känslor och idéer. Som att mata fiskarna.

3.1.27 *Tunnel under akvariet*

Man kan få upplevelsen av att befinna sig i vattnet bland fiskarna.

Samtliga barn provar denna tunnel och står "under" Akvariet och njuter, tjuter, samtalar eller uttrycker sin glädje eller fascination på något sätt. Ett barn uttrycker sin oerhörda fascination med såväl kropp som ord.

3.1.28 *Balansstenen*

Ett barn gör ett lamt försök att få sina kamrater till stenen. Han vill rubba på den, men tröttnar när han inte får sällskap av sina vänner.

3.1.29 *Svävande pingisbollen*

Även detta ett populärt experiment. En del barn försöker få bollen att "dansa" på fontänens vatten. Andra tvättar skorna i fontänen. Några vill dricka av vattnet, fast först vill de försäkra sig om att vattnet är drickbart. Någon fattar tycke för just bollen och slänger iväg den över lokalen.

3.1.30 *Infraljuset*

Några barn fascinerar av att sträcka in en arm i ljuskäglan och bara beskåda vad som händer.

3.2 *Övriga installationer*

3.2.1 *Cykelhjulet*

Hjulet, som är en del av avgränsningen runt Resonansgungan, lockar till aktivitet. Barnen sätter fart på hjulet, undersöker det och tar en stund vid det. Kanske i väntan på att få tillfälle att gunga, det blir någon form av tur-tagning mellan barnen vid hjulet och gungan.

3.2.2 *Skynkena*

Jag vill här påstå att de blivit till ett taktilt inslag i Bara Vara. Dessa skynken drar till sig några barn som går "genom" Skynkena och låter dem svepa in dem. Barnen verkar njuta av att vara inneslutna i Skynkena.

3.2.3 *Illusionspendeln*

Några barn försöker att få fart på pendeln genom att putta på den, andra genom att ställa sig på flaket och försöka knuffa den åt olika håll. En pojke använder hela sin kropp som verktyg för att få installationen att röra sig. Någon bara tittar på den och går sin väg.

Denna genomgång visar att besökarna, i det här fallet mycket rörliga och spontana, i stort sett gör vad som var avsett från start med installationerna. De använder dock vissa installationer, så som Takdroppet, på helt annat sätt än vad som var tanken från början. Just den installationen är ett exempel på en dysfunktionell installation. Jag tolkar Björklid & Fischbein (1992) och menar att de som de kallar dysfunktionella miljöer likväl kan vara en dysfunktionell installation i en utställning. Barnen som mekar med Takdroppet accepterar inte installationen som den är, de "bygger" helt enkelt om den så att den stimulerar dem. I sitt ursprungliga skick var installationen förmodligen inte speciellt fantasieggande för barnen. Påpekas bör att den här gruppen av barn även ingår i ett socialt sammanhang, de har en sk social miljö som samverkar med den fysiska. Besökare i ett annat socialt sammanhang kan fungera på ett annat sätt när deras sociala miljö samverkar med den fysiska, i detta fall Takdroppet (Björklid & Fischbein, 1992).

Något undersökningen visar är att de stora, öppna ytorna inbjuder till mycket rörelseaktivitet hos de grupper av som deltog vid filmningstillfällena. Flera barn i filmerna visar tydligt att de blir störda av andra barn som gör dem sällskap vid vissa installationer, så som exempelvis vid Luftvirveln. Andra barn, i sin tur, söker sällskap vid samma installationer. Tillfälle till att i avskildhet undersöka eller bara vara, saknas för några av barnen.

4 Diskussion

Att få tillfälle till att utvecklas, uppleva, beröras, att få vara en del av en gemenskap är en rättighet. Ett par platser, vilka är speciellt anpassade för att ge tillfälle till detta, har varit mitt undersökningsmaterial. För att sedan få en uppfattning om hur dess fysiska miljöer tas i bruk av besökarna har jag samtalat om och filmat verksamheterna. I detta kapitel diskuterar jag metodval och resultat.

4.1 Metoddiskussion

Att välja metoder som passar till det som är tänkt att undersöka är svårt. Jag ville att min undersökning skulle vara kvalitativ och det ställer krav på metodvalet. Att välja en eller flera metoder som är kvalitativa och sedan göra en kvalitativ analys av materialet som passar för avsedd undersökning ställer i sin tur krav på trovärdigheten i valda metoder. Svensson & Starrin (1986) menar att valideringen i kvalitativ forskning omfattar att metod och analys innehåller kontroll av trovärdigheten, dvs att det finns en försäkran att det finns empiriska belegg för analysen och att tolkningen därav är rimlig. Metodvalen i den här undersökningen var att samtala och att filma.

4.1.1 *Samtal och studiebesök*

För att skapa mig en uppfattning om bakgrunden till Tom Tits händelserike samtalade jag med två personer som varit med i projektgruppen för Bara Vara. Dessa samtal gav mig en bakgrund till varför man valt att bygga de installationer som förekommer i Bara Vara. Att föra samtal med alla deltagare i projektgruppen fanns med som idé innan jag kom igång med arbetet, men jag begränsade mig vid dem som varit med under arbetets gång, från start till uppföljning och förvaltning.

Att samtala innebär svårigheter för såväl informant som intervjuare. Att leda ett samtal är annorlunda än att intervjua med raka frågor som får raka svar. Ambitionen var att få ett berättande material med en röd tråd där informanten berättar med kontext, inlevelse och engagemang. Jag anser att det ger en mer nyanserad bild av arbetet med Bara Vara än vad en intervju med fråga-svar-modellen hade gjort.

För att sedan få en bild av vad ett händelserike inom Stockholms läns landsting innefattar, samtalade jag med en pedagog på händelseriket Korallen och blev guidad i deras lokaler. Jag använder Korallen som ett referensobjekt i min utvärdering av Bara Varas installationer.

4.1.2 *Film*

Att filma var svårare än vad jag förväntat mig. Jag hade provfilmade för ljus- och ljud vid tidigare tillfälle då lokalen var folktom. Utställningen Bara Vara är stor, besökarna rörde sig runt i hela utställningen. Det var svårt att skapa en helhetsbild av filmobjektens lek för mig. Jag koncentrerade mig på guppens, och inte enskilda individers, rörelser. Ljudet var oerhört svårt att fånga, trots att jag provat detta såväl hemma som utomhus och i Bara Vara tidigare. Det verkar som om en del ljud "försvann" ut i rymden i utställningen. Det hade varit värdefullt om allt ljud gått att uppfatta, speciellt barnens konversationer om installationerna.

Trots svårigheterna med filmningen är jag nöjd med resultatet av filmerna. Filmerna i kombination med audiovisuella upplevelser vid filmningstillfällena leder fram till mina resultat om barnens lek i utställningen.

De grupper jag studerat har varit pigga på att på olika sätt och i olika takt ta sig vidare ut i resterande Tom Tits. Barnen tar sig vidare ut i Tom Tits via Fönsternischen med stolarna, via stora träporten och upptäcker att det finns annat utanför Bara Vara, bland annat trädgården då exempelvis en vattenspridare sätts på. Någon registrerar att det finns internetuppkopplingar i direkt anslutning till Bara Vara. Jag vill påpeka att mina filmobjekt är funktionshindrade med koncentrations- och inlärningssvårigheter med tilläggs funktionshinder i vissa fall. De flesta av barnen är mycket rörliga.

Jag har tyvärr inte haft möjlighet att filma gravt utvecklingsstörda i utställningen. Den målgrupp för vilken utställningen ursprungligen var tänkt. Exempelvis pedagogen menar själv att de hade en målgrupp (dvs gravt utvecklingsstörda flerhandikappade) i åtanke och om utställningen kunde komma att fungera för dem, så skulle den fungera för flera. De installationer som är skapade ger stimulans för olika sinnen och det går att välja graden av intellektuell utmaning, beroende på vem man är och vilken utvecklingsnivå man står på. Det går även att bara vara, att uppleva med sinnen och samtidigt bli nyfiken.

4.2 Resultatdiskussion

För att undersöka om Bara Vara fungerar som det var tänkt, inkluderat och integrerat vid en annan likartad verksamhet Tom Tits Experiment valde jag att filma och samtala som redskap för att komma fram till resultatet. Jag fann att det var svårt att verkligen nå resultat och att det var en oerhört krävande metod jag valt att använda mig av.

Nedan kommer jag att gå igenom de syften vilka sattes upp vid skapandet av händelseriket Bara Vara och berätta vad jag kommit fram till. Projektgruppens syften var:

- att bygga ett händelserike i en redan befintlig utställning och inte vid ett dagcenter eller vid ett sjukhus,
- att skapa en integrerad del av ett Science Center, där man utgår ifrån de gravt utvecklingsstördas behov,
- att skapa aktivitetsstationer,
- att göra utställningen attraktiv för många, då den skall bygga på leklust.

Syftet med Bara Vara-projektet var att utöka den redan befintliga verksamheten vid Tom Tits till att omfatta även ett så kallat händelserike för alla besökare. Idén var att bygga en utställning som kunde uppmuntra besökare att söka sig vidare till övriga delar av Tom Tits . Jag anser att detta är uppfyllt, då filmanalyserna visar på att besökarna gör just detta. Andra besökare vill söka sig in i Bara Vara, på det sättet är även det syftet uppfyllt. Aktivitetsstationer, i mitt arbete refererade till som installationer, är uppförda i Bara Varas utställningslokal. Utställningen är stimulerande då den är skapad i en vacker, inbjudande och spännande miljö som uppmuntrar till aktivitet av olika slag på besökarens utvecklingsnivå.

Syftet med min studie var att undersöka om Bara Vara-projektets ambitioner uppfyllts samt att jämföra Bara Vara med Stockholms läns landstings händelserike Korallen.

Frågeställningarna var:

Är Tom Tits syfte med händelseriket Bara Vara uppfyllt?

Hur var händelseriket Bara Vara tänkt att användas och används det så i praktiken?

Hur används Tom Tits händelserike Bara Vara jämfört med landstingets riktade verksamhet Händelseriket Korallen?

Min utvärdering av utställningen Bara Vara ger för hand att Tom Tits har lyckats i sin ambition att fysiskt integrera ett händelserike i en redan befintlig verksamhet.

Jag kan, via mina filmanalyser, sluta mig till att övriga icke funktionshindrade besökare sökt sig aktivt till den del av Tom Tits som kallas Bara Vara, vilket i sig även det var ett syfte med utställningens lokalisering och integrering vid Tom Tits, istället för att förlägga händelserikets verksamhet inom landstingets försorg. Det uppfyller även Socialstyrelsens mål, via handikapp reformen, att erbjuda kultur åt alla (SOU 1976:20). Dock kan jag se att trots att Tom Tits erbjuder en integrerad, kulturell verksamhet betyder inte det att dess funktion blir vad den var avsedd att kunna bli, Södertäljes eget Händelserike.

Installationerna används på det sätt som varit avsikten, med något undantag som jag visat på i resultatdelen. Tankarna om varför just den gruppen använder Takdroppet som den gör, har jag berört med utgångspunkt i Björklid och Fischbeins (1992) teori om miljö. Dock sker allt i samspel mellan individ och miljö, det ger för hand att andra individer i en annan social situation samspelar med miljön på ett annat sätt. Vilket även det fanns med i de första idéerna, dvs att alla, oavsett vem man är, skulle kunna finna något som passade just för en själv.

Händelseriket Korallen och Tom Tits har följt sina mål och syften, då de är att riktade verksamheter på olika sätt. Korallen riktas mot att ge funktionshindrade barn upplevelser och deras föräldrar stöd, råd och samvaro med andra föräldrar/familjer i liknande livssituationer. Tom Tits uppfyller en annan del av de funktionshindrades vardag, fritiden. De ger via sitt Bara Vara alla människor möjligheten att i en integrerad, inkluderad verksamhet få tillfälle till en meningsfull, upplevelserik och sinnesstimulerande fritid. Det är i grunden en fråga om demokrati och mänskliga rättigheter, att alla får ha rätt till samma förväntningar på livet (Blom & Sjöberg, 1999). Det är precis vad handikapputredningen (SOU 1976:20) säger i sammanfattningen av kapitlet om utgångspunkter att ”handikappade skall ha tillgång till samma kultur som andra” och ”att särskilda åtgärder måste vidtas för dem som på grund av sitt handikapp är utestängda från viss kulturell verksamhet” (SOU 1976:20, sid 62).

Studien visar att skillnaden mellan Händelseriket Korallen och Tom Tits Bara Vara tycks vara just förhållningssättet, *enabling* (Kewin & Hutchinson, 1994). Jag håller för troligt att familjer som vill ge sina funktionshindrade barn en stimulerande fritid, har behov av att mötas på ett lugnt och tryggt sätt i en atmosfär där alla i familjen kan koppla av tillsammans och få en gemensam upplevelse. Tom Tits har ett tydligt mål att vilja ge såväl avskildhet som gemenskap. Detta är den fysiska miljön utformad för, men handledning med förhållningssättet *enabling* lyser med sin frånvaro. På Korallen menar man att det inte enbart handlar om miljö, utan även om förhållningssättet. Besökaren kommer inte vid endast ett besökstillfälle, utan på flera besök i en serie. Till Tom Tits söker sig familjer för gemensam upplevelse på fritiden. Tom Tits vill ge tillfälle till att just bara vara, inte att behöva tränas, utan att få uppleva. Återigen knyter Tom Tits sitt uppdrag tillbaka till de ursprungliga idéerna i SOU 1976:20. att ge alla chans till en meningsfull fritid.

En skillnad mellan Korallen och Bara Vara är att man kan jämföra graden av styrning av aktiviteter. Jag får utifrån mina resultat en upplevelse av att Korallen förbereder för när i tid och på vilket sätt ett besök hos dem ska genomföras. De menar att de som personal och de medföljande är lyhörda för besökarens vilja (Boaseus & Mossberg, 1997). När någon besöker Bara Vara är det för att familjen bestämt sig för att just den dagen ska de fara på utflykt. De ska besöka ett bestämt mål, för att de vill göra just den här utflykten tillsammans, just idag. I utställningen kan besökaren göra något som viljan har valt, efter det handlar besökaren (gör något) och fyller då ett mål, kanske att roa sig. Jag tänker exempelvis på Resonansgungan. Den finns där, den lockar till aktivitet, besökaren väljer och genomför en handling (Kylén, 1986). Det kan inträffa på eget bevåg eller med stöd av sin familj.

För att bli en hel människa behöver vi samspela med vår miljö. Detta samspel utgörs av att vi iaktta och därav förstår vår omvärld. Då kan vi hantera densamma. Samspelet består även i att vi kommunicerar med vår sociala värld och att vi påverkas av vår fysiska miljö (Kylén, 1983 b). Kylén menar att om vi sammanför känsla/vilja med sinnesupplevelse/kunskap ger det ett handlande dvs att ”man kan nå de mål viljan väljer med hjälp av kunskaper som visar vägen”. Samspelsmodellen (Kylén, 1983 a) visar att vi behöver en stimulerande fysisk miljö där det sociala samspelet är ett sätt att ta till sig sinnesupplevelsen. Känslorna påverkar oss och är vi trygga kan vi ta till oss stimulans och därmed utvecklas. Ur denna teoretiska aspekt ser jag inte att det borde vara orimligt för Tom Tits att tillhandahålla pedagogiskt och metodiskt stöd för besökare till Bara Vara. Det skulle sannolikt ge mer stimulans om de ökade graden av den sociala sidan eller att de tog till sig förhållningssättet enabling (Boasues & Mossberg, 1997). Det kanske skulle kunna öka chansen för Bara Vara att bli Södertäljes eget sinnesrike.

Med de resultat jag kan utläsa, vill jag återigen anknyta till de likartade fysiska miljöerna Korallen och Bara Vara. Miljöer uppbyggda att tjäna ett syfte att ge viljan stimulans till aktivitet, rörelse, att undersöka, att bli nyfiken och bara vara. I den ena miljön, Korallen, även med förhållningssättet enabling inkluderat. I den andra miljön, Bara Vara, en mycket längre grad av detsamma eller ingen alls. Det resultatet hade jag inte förväntat mig. Jag hade en bild av att Tom Tits hade byggt verksamheten Bara Vara på de grundvalar som SOU 1976:20 *Handikapputredningen Kultur åt alla* gav. Min bild förstärktes av att man ville integrera och inkludera ett händelserike i ovan nämnda lokaler och befintlig verksamhet. Mycket av igenkänningsmärken för ett händelserike är basen för vad som är Tom Tits. Det finns många likheter. Efter att ha genomfört denna undersökning känner jag inte riktigt igen mig i att det verkligen är ett så kallat händelserike de byggt vid Tom Tits. Min upplevelse blir att de byggt vidare på sin grundidé, utvecklat den till att passa funktionshindrade och alla andra mellan 0-100 år. På det sättet är det integrerat.

4.3 Framtida forskning

Något som jag funderar över är om det verkligen är integrerat. Alla är välkomna, men kan alla komma? Har man tänkt hela vägen, har man givit alla förutsättningar för att komma och ta del av utställningen?

Efter att ha gjort detta arbete känns det väldigt naturligt att fundera över hur Tom Tits skall kunna få ut kunskapen till familjer med medlemmar som har någon form av funktionshinder, till föreningar för funktionshindrade, till grundskolor med små undervisningsgrupper, till särskolan såväl särgrund- som särvux med flera institutioner, om att det faktiskt finns ett händelserike inom deras verksamhet. Ett ytterligare område att titta närmare på är om större

tillgång på pedagogisk och metodisk handledning skulle visa någon skillnad på hur grupperna landar i, etablerar kontakt med / i Bara Vara och ställa det mot hur det ser ut idag, när grupper kommer till ett bokst Bara Vara med tillgång till utställningsvärdar.

Att forska vidare om hur det skulle bli i Bara Vara om man applicerade alla delar av förhållningssättet enabling, är en annan mycket intressant ingångsvinkel på ett nytt arbete.

Jag håller för troligt att många, privatpersoner såväl som skol- och institutionspersonal, inte vet vilken resurs det finns hos Tom Tits Experiment i Södertälje, när det gäller att ge tillfälle till upplevelser och upptäckter under tillrättalagda former för funktionshindrade. Att en utställning exempelvis har toalett och Hygienutrymmen som Bara Vara att tillgå, antar jag, är ett undantag inom begreppet utställningar. Dessa faciliteter kan innebära skillnaden mellan att kunna besöka en utställning eller ej. Ett sätt att forska vidare i frågan är att fråga skol- och institutionspersonal i exempelvis en enkätundersökning vad de har för kunskap om Bara Vara.

Att göra en mer djupgående studie av lekens betydelse i händelserikets sammanhang, hur den påverkar exempelvis viljan att röra sig när sinnen stimuleras vore spännande. Jag vet inte om det är genomförbart, men som tankeexperiment och utmaning är det ett lockande projekt.

Den viktigaste uppgiften upplever jag ändå är att påverka utvecklingen av integrerade tillfällen till meningsfull fritid där alla människor är välkomna och känner sig välkomna.

5 Referenser

- Alvesson, M & Sköldbberg, K. (1994). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Ayres, J. (1993). *Sinnenas samspel hos barn* (I. Söderberg-Reeves övers.). Stockholm: Psykologiförlaget (Originalarbete publicerat 1979) (3:e uppl.).
- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Björk-Åkesson, E. Brodin, J. Hellberg, G & Lindberg, M. (1988). *Lekotek i Sverige - en kartläggning*. Kalmar: WRP International.
- Björklid, P & Fischbein, S. (red). (1992). *Individens samspel med miljön - ett interaktionistiskt perspektiv på pedagogik*. Stockholm: HLS Förlag.
- Blom, I & Sjöberg, M. (1999). *Barn och rörelsehinder. Om rätten till en barndom*. Jönköping: Bilda Förlag
- Blume, P. (1995). *Bara Vara- en möjlighet för gravt utvecklingsstörda att få utveckla sina sinnen* (Rapport). Stockholm: Omsorgsnämndens förvaltningskontor, Stockholms Läns Landsting.
- Boaseus, M & Mossberg, A (1997) *Öppna sinnen - en film om sinnesstimulering*. Umeå: SiH Läromedel. (videofilm).
- Boasues, M & Mossberg, A (1997) *Med öppna sinnen i Vita Lekrummet*. Lycksele: SiH Läromedel
- Brodin, J. (1991). *Att tolka barns signaler. Gravt utvecklingsstörda flerhandikappade barns lek och kommunikation* (avhandling för doktorsexamen, Stockholm universitet).
- Dyring, A. (1998). Kulturkompost. I E. Jonsson (red.), *Från handling till ord - om Tom Tits Experiment AB* (pp. 106-108). Södertälje: Tom Tits Experiment AB.
- Fresk, K & Wannerberg, H. (1999). (Red). *Katalog 1999*. Södertälje: Tom Tits Experiment AB.
- Granlund, M & Olsson, C. (1987). *Talspråksalternativ kommunikation och begåvningshandikapp*. Stockholm: ALA
- Hutchinson, R & Kewin, J. (1994) ed. *Sensations & Disability. Sensory Enviroments for Leisure, Snoezelen, Education and Therapy*. Exeter: Rompa.
- Hårdemark, E. (1998). Bara Vara. I E. Jonsson (Red), *Från ord till handling - om Tom Tits Experiment AB* (pp. 47). Södertälje: Tom Tits Experiment AB.
- Hårdemark, E. (1994). *Katalog*. Stockholm: Tom Tits Experiment AB.
- Hårdemark, E. (1997). *Lilla Katalogen*. Södertälje: Tom Tits Experiment AB.
- Jonson, E. (Red). (1998). *Från handling till ord- om Tom Tits Experiment AB*. Södertälje: Tom Tits Experiment AB.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kylén, G. (1981). *Begåvningsutveckling hos utvecklingsstörda*. Stockholm: FUB ALA.
- Kylén, G. (1983 a). *Helhetsyn på människan*. Stockholm: ALA.
- Kylén, G. (1983 b). *Samspel, handikapp & hjälpmedel*. Stockholm: ALA.

- Kylén, G. (1986). *Helhetsstruktur, helhetsdynamik och helhetsutveckling*. Stockholm: ALA.
- Lagerheim, B. (1988). *Att utvecklas med handikapp. Möjligheter och begränsningar hos barnet, familjen och omgivningen*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Lökken, G & Söbstad, F. (1995). *Observation och intervju i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Nielsen, L. (1983). *Medan vi väntar. Förslag till pedagogiska insatser för flerhandikappade barn* (A. de Benedetto övers.). Solna: RPH-SYN (Originalarbete publicerat 1983).
- Nielsen, L. (1999). *Tidig inlärning steg för steg. Barn med synskada och barn med flera funktionshinder* (B. Hellkvist & M. Sundin övers.). Solna: SiH Läromedel (Originalarbete publicerat 1999).
- Piaget, J. (1982). *Barnets själsliga utveckling* (L. Sjögren övers.). Lund: Liber (Originalarbete publicerat 1964).
- Svenska Akademiens Ordlista*. (1979). Stockholm: Norstedt & Söner.
- Sjösvärd, A-M & Nedestam, B. (1993). *Sinnenas gym - en idébok om sinnesstimulering*. Linköping: Eget förlag, Karl Dahlgrens gatan 5, 582 28 Linköping.
- Sjösvärd, A-M. (1998) Begåvning, sinnesstimulering, utvecklingsmöjligheter. I E. Jonsson (Red), *Från ord till handling- om Tom Tits Experiment AB* (pp. 48-53). Södertälje: Tom Tits Experiment AB.
- Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1997:4. *Handikappreformen slutrapport 1997*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 1976:20. *Handikapputredningen Kultur åt alla*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Starrin, B & Renck, B. (1996). Den kvalitativa intervjun. I P-G. Svensson & B. Starrin (red.), *Kvalitativa studier i teori och praktik* (pp 52-78). Lund: Studentlitteratur.
- Stenqvist, B & Öhrstig, A-B. (1993) *Hur stimulera gravt flerhandikappade utvecklingsstörda för en meningsfull fritid och nya utvecklande upplevelser* (Rapport). Stockholm: Omsorgsnämnden, Stockholms läns landsting.
- Starrin, B. (1994). Om distinktionen kvalitativ- kvantitativ i social forskning. I B. Starrin & P-G. Svensson (red.). *Kvalitativa metod och vetenskapsteori* (pp 11-39). Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, P-G & Starrin, B. (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Thurén, T. (1991). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Runa Förlag.
- "Bara Vara"- en ny avdelning på Tom Tits Experiment. Invigningsfolder. (1995). Södertälje: Tom Tits Experiment AB.
- Winnicott, D. (1995). *Lek och verklighet (2:a rev. uppl.)*. Stockholm: Natur & Kultur.

Hej!

Lina Hage 2001.06.11

Jag heter Ulrika Jonson och är studerande på Magisterprogrammet i specialpedagogik vid Lärarhögskolan i Stockholm på Institutionen för Individ, omvärld och lärande. Just nu skriver jag min 80- poängsuppsats, dvs den nivå som motsvarar en magisterexamen. Mitt arbete är förlagt till Tom Tits Experiment i Södertälje. Där utvärderar jag den del av utställningen som kallas Bara Vara. För att kunna göra denna utvärdering behöver jag få observera barn som undersöker, leker i utställningen. Jag kommer att göra detta genom videofilmning. Filmningen är endast till för att jag och viss Tom Tits personal skall kunna analysera vad de besökande gör vid de olika experimenten och kommer att behandlas konfidentiellt, det vill säga att alla personer är helt anonyma i textmaterialet i min uppsats. Filmmaterialet kommer bara att vara mitt och Tom Tits egna analysmaterial, det vill säga att det inte kommer att visas för någon annan än för mig och berörda av mitt projekt på Tom Tits Experiment.

Nu söker jag grupper att få observera i mitt arbete och har redan per telefon talat med er, därför får ni nu detta brev.

Jag och Tom Tits Experiment erbjuder Er som grupp att komma och leka i utställningen för endast 35 kr barn och vuxna (om du som vuxen har frikortet för lärare, går du in kostnadsfritt) i entré avgift. Er grupp får vara i ett bokad Bara Vara mellan kl:10.00-11.00 och tas där om hand av mig, därefter har ni fri tillgång till hela utställningen. Ni har även ett speciellt Matsäcksrum i direkt anslutning till Bara Vara reserverat för er. Där finns det även egen toalett. I detta brev sänder jag även med informationsbrev, intyg till barnens föräldrar och frankerade svarskuvert, vilka det vore fint om ni kan ansvara för. Intygen vill jag få in underskrivna före besöket på Tom Tits i de medsända frankerade kuverten. Meningen är att ni samlar in alla intyg och sänder dem till mig. Jag hoppas att det inte är till för mycket besvär.

De grupper som jag bokar in för att observera via filmning får komma till ett bokad Bara Vara sista veckan i augusti eller i början av september 2001. Jag kommer att ringa upp er inom kort för att boka datum, senast den 15 juni. Ring gärna mig om det finns frågor!

Mvh

Ulrika Jonson

Stud.i specialpedagogik

mob. 0703-571058

hem. 08-550 676 24

Hej!

Jag, Ulrika Jonson, studerar på magisterprogrammet i Specialpedagogik vid Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för individ, omvärld och lärande. Just nu skriver jag mitt examensarbete vid Tom Tits Experiment i Södertälje. Mitt arbete går ut på att utvärdera Bara Vara- avdelningen vid Tom Tits Experiment.

För att kunna göra denna utvärdering behöver jag få observera barn som undersöker, leker i utställningen. Jag kommer att göra detta genom videofilmning. Filmningen är endast till för att jag och viss Tom Tits personal skall kunna analysera vad de besökande gör vid de olika experimenten. Den kommer att behandlas konfidentiellt, det vill säga att alla personer är helt anonyma i textmaterialet i min uppsats. Film materialet är endast avsett för min uppsats och kommer inte att visas för någon annan.

Ert barns skola / klass har blivit erbjudna att göra ett besök på Tom Tits Experiments Bara Vara - avdelning av mig, därför får ni det här brevet. Vill ni låta mig filma ert barns besök på Bara Vara? Besöket sker på skoltid med ert barns skolgrupp och deras lärare. Filmningen varar i ca en halvtimme. Gruppen kommer sedan att kunna tillbringa resten av dagen i utställningarna och i trädgården. Om ni tillåter detta ber jag Er, som föräldrar, att skriva under ett dokument där ni godkänner att jag filmar ert / era barn under lek i utställningen. Detta dokument skriver jag för Er skull och för min skull, då det vore oetiskt att filma ert / era barn utan Ert tillstånd. Filmen kommer bara att vara mitt och Tom Tits egna analysmaterial, det vill säga att det inte kommer att visas för någon annan än för mig och berörda av mitt projekt på Tom Tits Experiment.

Mvh

Ulrika Jonson (stud.)

Tillstånd

Härmed tillåter jag, _____ att Tom Tits Experiment och studerande Ulrika Jonson får videofilma vid mitt barns besök på Tom Tits Experiments Bara Vara avdelning, i syfte att analysera filmen för att kunna utvärdera avdelnings olika moment. Filmen kommer enbart att användas till denna magisteruppsats.

Underskrift: _____.

Namnförtydligande: _____.

Ort: _____ / _____ 2001.

Bilaga 4, Välkomstbrev I

Södertälje 2001-08-23

Hej NN-skolan och N.N.!

Snart är det dags för oss att ses på Tom Tits Experiment tisdagen den 4 september 2001. Ni är välkomna kl:10.00 till stora entrén, där jag möter er. Jag har tittat på tidtabeller på tåg för er räkning. Pendeltåget går från NN station kl: 09.19. Om ni tar detta tåg kommer ni att vara framme i Södertälje Centrum kl:09.33 och ni har tid att flanera till Tom Tits.

Entrépriset är kraftigt reducerat för er och ni betalar endast 35 kr / person för att vistas på Tom Tits hela dagen, dvs säga till stängning kl:16.00.

När vi träffas kl:10.00 kommer vi att gå till Bara Vara- avdelningens specialMatsäcksrum, där vi installerar oss och sedan tar vi oss gemensamt ut i utställningen. Under en halvtimme kommer jag att filma barnens aktiviteter / lek i den del av Tom Tits som kallas Bara Vara.

Förra gången jag skrev till er sände jag med ett exemplar av ett brev till föräldrarna till de barn som kommer att bli filmade av mig. Detta papper är det viktigt att föräldrarna skriver under, annars är det mycket oetiskt att filma deras barn i forskningssyfte, och att det kommer mig tillhanda före det att jag filmar er.

Om ni har frågor ring mig på hemtelefon 08- 550 676 24 eller arbetet 08-550 213 03 (exp).

Jag ser fram emot att träffa er!

Välkomna!

Stud. Ulrika Jonson

Södertälje 2001-08-23

Hej NN-skolan och N.N!

Snart är det dags för oss att ses på Tom Tits Experiment onsdagen den 5 september 2001. Ni är välkomna kl:10.00 till stora entrén, där jag möter er. Jag har tittat på tidtabeller på bussar och tåg för er räkning. Buss XXX går från NN station kl: 08.25 och i NN byter ni till tåg mot Södertälje centrum kl:09.19. Om ni tar denna buss och detta tåg kommer ni att vara framme i Södertälje Centrum kl:09.33 och ni har tid att flanera till Tom Tits.

Entrépriset är kraftigt reducerat för er och ni betalar endast 35 kr / person för att vistas på Tom Tits hela dagen, dvs säga till stängning kl:16.00.

När vi träffas kl:10.00 kommer vi att gå till Bara Vara- avdelningens specialMatsäcksrum, där vi installerar oss och sedan tar vi oss gemensamt ut i utställningen. Under en halvtimme kommer jag att filma barnens aktiviteter / lek i den del av Tom Tits som kallas Bara Vara.

Förra gången jag skrev till er sände jag med ett exemplar av ett brev till föräldrarna till de barn som kommer att bli filmade av mig. Detta papper är det viktigt att föräldrarna skriver under, annars är det mycket oetiskt att filma deras barn i forskningssyfte, och att det kommer mig tillhanda före det att jag filmar er.

Om ni har frågor ring mig på hemtelefon 08- 550 676 24 eller arbetet 08-550 213 03 (exp).

Jag ser fram emot att träffa er!

Välkomna!

Stud. Ulrika Jonson

Södertälje 2001-08-23

Hej NN-skolan och N.N!

Snart är det dags för oss att ses på Tom Tits Experiment torsdagen den 6 september 2001. Ni är välkomna kl:10.00 till stora entrén, där jag möter er. Jag har tittat på tidtabeller på bussar och tåg för er räkning. Buss XXX går från NN-vägen kl: 09.09 eller från NN Centrum kl:09.11. Om ni tar denna buss kommer ni att vara framme i Södertälje Centrum kl:09.28 och ni har tid att flanera till Tom Tits.

Entrépriset är kraftigt reducerat för er och ni betalar endast 35 kr / person för att vistas på Tom Tits hela dagen, dvs säga till stängning kl:16.00.

När vi träffas kl:10.00 kommer vi att gå till Bara Vara- avdelningens specialMatsäcksrum, där vi installerar oss och sedan tar vi oss gemensamt ut i utställningen. Under en halvtimme kommer jag att filma barnens aktiviteter / lek i den del av Tom Tits som kallas Bara Vara.

Förra gången jag skrev till er sände jag med ett exemplar av ett brev till föräldrarna till de barn som kommer att bli filmade av mig. Detta papper är det viktigt att föräldrarna skriver under, annars är det mycket oetiskt att filma deras barn i forskningssyfte, och att det kommer mig tillhanda före det att jag filmar er.

Om ni har frågor ring mig på hemtelefon 08- 550 676 24 eller arbetet 08-550 213 03 (exp).

Jag ser fram emot att träffa er!

Välkomna!

Stud. Ulrika Jonson

Samtalsschema

Pedagog Arkitekt

Berätta om idén till, tankarna som formade Bara Vara!

Berätta om hur idén blev till realitet!

Beskriv hur projektet lades upp och hur det hela finansierades.

Är Bara Vara tänkt att vara riktad till någon specifik grupp?

Vad var dina förväntningar på den nya delen av utställningen?

Blev dina förväntningar uppfyllda?

Beskriv Bara Vara!

(på ditt eget sätt, dvs hur dina sinnen ser utställningen)

Intyg

Härmed tillåter jag, _____, att studerande Ulrika Jonson får spela in vårt samtal angående Tom Tits Experiments avdelning Bara Vara och att hon får använda det textmaterial som kommer ur detta samtal till sin magisteruppsats, vilken behandlar ämnet Bara Vara. Textmaterialet kommer mig tillhanda obearbetat, i denna version får jag stryka och korrigera för att sedan sända tillbaka materialet till Ulrika.

Namn: _____.

Namnförtydligande: _____.

Ort: _____ Datum: _____.

Samtal vid Korallen med...

Pedagog

Berätta om idén till, tankarna som formade "Korallen"!

Berätta om hur idén blev till realitet!

Beskriv hur projektet lades upp och hur det hela finansierades.

Är "Korallen" tänkt att vara riktad till någon specifik grupp?

Hur får besökarna kännedom om att "Korallen" finns?

Vad var dina förväntningar på det nya sinnescentrat / händelseriket?

Blev dina förväntningar uppfyllda?

Beskriv "Korallen" !

(på ditt eget sätt, dvs hur dina sinnen ser utställningen)

Intyg

Härmed tillåter jag, _____, att studerande Ulrika Jonson får spela in vårt samtal angående händelseriket ”Korallen” och att hon får använda det textmaterial som kommer ur detta samtal till sin magisteruppsats, vilken behandlar ämnet science center och händelserike. Textmaterialet kommer mig tillhanda obearbetat, i denna version får jag stryka och korrigera för att sedan sända tillbaka materialet till Ulrika.

Namn: _____.

Namnförtydligande: _____.

Ort: _____ Datum: _____.



Lärarhögskolan i Stockholm
Institutionen för individ, omvärld och lärande

Magisteruppsatser i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik respektive barn- och ungdomsvetenskap, 61-80p

Magisteruppsatser i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik respektive barn- och ungdomsvetenskap ges nu ut i IOL: s nya serie: MAGISTERUPPSATS I PEDAGOGIK, ISSN 1404-9023.

Tidigare utgivna D-uppsatser (magisteruppsatser) nr 1-31, med inriktning mot specialpedagogik, har givits ut i serien SPECIALPEDAGOGISK KUNSKAP: D-UPPSATSER, ISSN 1402-053X. Denna serie är nu avslutad.

Publikationerna kan beställas från Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för individ, omvärld och lärande (IOL) (fax nr 08-737 96 30).

Utgivna publikationer:

Nr 1 (2000) Karin Arnesén & Jessica Kjerrman: Barnets bästa i utlänningslagen.

Nr 2 (2000) Christina Sandberg: Språk och Identitet. Pedagogers språkbruk i förskolan i två områden med olika socioekonomiska strukturer och språkkulturer.

Nr 3 (2000) Linda Åkerström: Mamma, vi ses väl igen? Om vikten av att hjälpa barn som sörjer en anhörigs död.

Nr 4 (2000) Perina Breimark: Finns det plats för 7-åringarnas rörelsebehov? - Om inlärning och kroppsrörelse i en svensk och en engelsk skola.

Nr 5 (2000) Anamarija Todorov: DET VAR EN GÅNG TRE BOCKAR... Barns tolkning av en känd folksagas text och undertext.

Nr 6 (2000) Nicklas Lundberg: Betydelse av drama i förskola och skola.

Nr 7 (2000) Anders Nylén: Pedagogens betydelse för samspelet mellan småbarn i förskolan.

Nr 8 (2000) Annelie Fredricson: FÖRSKOLANS MÖTE MED BARBIE, MC-MÖSS OCH DATORER.

Intervjuer med sex förskollärare om barns leksaker och nya medier.

Nr 9 (2000) Roufia Hosseinian & Camilla Nordin: Elevinflytande i gymnasieskolan. En enkätundersökning gjord vid tre olika gymnasieskolor i Stockholms län.

Nr 10 (2000) Maria Kraemer Lidén: Kvalitet i Förskolan. 16 förskollärares syn på kvalitet i yrket.

Nr 11 (2000) Suzanne Kriström: Övergång till föräldraskap. Hur upplever 20 förstagångsföräldrar att deras roller, relationer, aktiviteter och tid har förändrats sedan de blev föräldrar?

Nr 12 (2001) Göta Eriksson: Matematiskt lärande. Ett radikalkonstruktivistiskt perspektiv. En litteraturstudie.

Nr 13 (2001) Birgitta Fagerlund: Att berätta med ord och bild - en studie om barns fria textskapande.

v.g.v

- Nr 14 (2001) Lena Sundbaum: Pedagogiska strategier inom bildämnet – stimulans och utveckling av kreativitet, fantasi och skapande förmåga hos barn med autism.
- Nr 15 (2001) Bodil Halvars-Franzén: Det kompetenta barnet – varför behöver vi ett kompetent barn just nu, i vår tid och i vårt samhälle.
- Nr 16 (2001) Ulrika Djerf Hedbom: "Hästen, hästen skakar på sin man" en studie om små barns första möten med sång.
- Nr 17 (2001) Maria Kraemer Lidén: Kvalitet i Förskolan, 16 förskollärares syn på kvalitet i yrket.
- Nr 18 (2001) Birgitta Thulén: Skolledarrollen i grundskolan – en diskussion om ledarroller och perspektiv på ledarskap.
- Nr 19 (2001) Ulla Morales-Adefalk: Anpassad studiegång och sen då? Nätverket kring två gymnasieelevers skolgång.
- Nr 20 (2001) Annika Kristoffersson: Diagnos på en debatt om diagnoser. Reaktionen på Eva Kärfves bok *Hjärnspöken, DAMP och hotet mot folkhälsan* i tryckta medier under hösten -00 och våren -01.
- Nr 21 (2002) Bengt Wahlund: Åtgärdsprogram – för vad och för vem? En analys av lärares utsagor om barn och ungdomar, skrivna inom ramen för kurser i specialpedagogik.
- Nr 22 (2002) Ann-Christine Wennergren: Dialogiskt lärande för elever i hörselklass. En studie om att utveckla ett förhållningssätt.
- Nr 23 (2002) Anna Egwall: Specialpedagogiska centra och specialpedagogens yrkesroll.
- Nr 24 (2002) Anna-Lena Ljusberg: Fritidshemmet som arena för formellt och informellt lärande. Vilka normer och värden etableras i fritidshemmet i interaktion mellan dess olika aktörer?
- Nr 25 (2002) Magdalena Karlsson: Flerspråkighet – problem eller förutsättning för utveckling? En förskolestudie.
- Nr 26 (2002) Eva Obäck: Makt och motstånd i klassrummet. Klassrumsobservationer i individuella program.
- Nr 27 (2002) Anneli Hippinen: Fritidspedagog eller lärare. En studie kring yrkesvalet.
- Nr 28 (2003) Yvonne Ekström: Lära för livet. Om kommunikationsstöd i skola och vuxenliv för personer med autism och samtidig utvecklingsstörning.
- Nr 29 (2003) Toura Hägnesten: Matematikscreening II – studium av ett kartläggningsinstrument relaterat till teoribildning, lärandeprocesser och styrdokument.
- Nr 30 (2003) Anders Rönnbäck: Lärandemiljön i skolan för den yngre punktskriftsläsande eleven.
- Nr 31 (2003) Anna Fouganthine: Maud. En fallstudie över en dyslektikers skriftspråkliga utveckling.
- Nr 32 (2003) Martina Lif Uddenfeldt: Särskilda undervisningsgrupper – en historisk tillbakablick samt en studie om hur personal i särskilda undervisningsgrupper ser på sitt arbete idag.
- Nr 33 (2003) Jorun Inderberg: Samhällsvetenskapsprogrammet för elever med DYSLEXI. En studie om att utveckla förhållningssätt.
- Nr 34 (2003) Susanne Montin: "Kroppen i lärandet – lärandet i kroppen". Elever i åk 5 reflekterar över sig själva och över sitt lärande, med utgångspunkt tagen i upplevelsen av den egna kroppen.
- Nr 35 (2003) Birgitta Bergqvist: Gråzonsbarnen i förskolan. Hur hittar vi dem och kan vi ge dem stöd?
- Nr 36 (2004) Ulla Collén: Utlandsadopterade ungdomars upplevelser av skolan. En enkätstudie.

Nr 37 (2004) Ragna Alveblad: Samspelets betydelse för lärandet. En fallstudie om konstruktivism och matematik i särskolan.

Nr 38 (2004) Caisa Holm: Frihet under makt och ansvar. Lärarnas professionalism i det postmoderna samhället.

Nr 39 (2004) Pia Hed-Andersson: Läsförberedd. En studie om hur läs- och skrivsvårigheter kan förebyggas.

Nr 40 (2004) Ann-Gitt Hols: Specialpedagogiskt stöd för elever i år 7-9 – en intervjustudie med specialpedagoger, speciallärare, lärare och rektorer.

Nr 41 (2004) Marie Nilsson: Jag vill berätta... Specifik AKK som möjlighet och samspel med en elev i träningskolan.

Nr 42 (2005) Gunilla Angerbjörn-Ahlbäck: Kan man springa ikapp ett tåg? Om föräldrars möte med skolan.

Nr 43 (2005) Barbro Johansson: En tonåring och hennes barn möter förskolan.

Nr 44 (2005) Margareta Johnson: Tänk om ... – från svårigheter till möjligheter. Lärandemiljöns betydelse för elever med läs- och skrivsvårigheter.

Nr 45 (2005) Anneli Molander: Human Dynamics – ett verktyg för en inkluderande skola? Pedagogers erfarenheter och uppfattningar av Human Dynamics som ett verktyg i den pedagogiska praktiken.

Nr 46 (2005) Britt Persson: Gymnasieelever och läsning – Läsintrasse och läsvanor hos elever vid studie- och yrkesförberedande program.

Nr 47 (2005) Berit Åstrand: Relation Play vid autismspektrumstörning. Föräldrars och pedagogers upplevda förändringar under två år av vissa förmågor hos åtta barn som deltagit i Relation Play.

Nr 48 (2005) Rina Andersson: Barn och ungdomar med invandrarbakgrund i den svenska skolan. Elevers attityder till skolan och undervisningen.

Nr 49 (2006) Mimmi Waermö: Vad betydde Maria Fritidsklubb? Tolv ungdomar blickar tillbaka.

Nr 50 (2006) Ulrika Jonsson: Bara Vara – en kvalitativ utvärdering av ett händelserike integrerat vid Tom Tits Experiment



D-uppsatser i specialpedagogik, 61-80 p (magisteruppsatser)

Magisterkursen i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik syftar till att ge en vetenskaplig fördjupning inom det specialpedagogiska kunskapsområdet, i första hand för lärare och andra verksamma inom skolans värld. Följande D-uppsatser (nr 1-31), inom området specialpedagogik, har givits ut i rapportserien SPECIALPEDAGOGISK KUNSKAP: D-UPPSATSER, ISSN 1402-053X. Denna serie är nu avslutad och nya magisteruppsatser i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik respektive barn- och ungdomsvetenskap ges nu ut i IOL: s nya serie: Magisteruppsats i pedagogik, ISSN 1404-9023. Publikationerna kan beställas från Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för individ, omvärld och lärande (IOL) (fax nr 08-737 59 00).

Utgivna rapporter:

Rapport nr 1 (1996) Kerstin Dominkovic': Lässvårigheter i ett helhetsperspektiv. En litteraturstudie.
ISRN LHS-SPEC-D-96-1-SE

Rapport nr 2 (1996) Lena Lind: Petö-metoden - Konduktiv pedagogik. En alternativ pedagogik och behandlingsform för barn med rörelsehinder. ISRN LHS-SPEC-D-96-2-SE

Rapport nr 3 (1996) Ingrid Isaksson: Tillbaka till samhället. Studier om personer med utvecklingsstörning och beteendestörningar. ISRN LHS-SPEC-D-96-3-SE

Rapport nr 4 (1996) Sanja Paulin: Föräldrarnas perspektiv på avlösarservice. ISRN LHS-SPEC-D-96-4-SE

Rapport nr 5 (1996) Inger Claesson: Avlösarservice sedd ur avlösarens perspektiv. ISRN LHS-SPEC-D-96-5-SE

Rapport nr 6 (1997) Carin Richardsson: Fusionsoperationer, en väg till hälsa och ökad livskvalitet?
ISRN LHS-SPEC-D-97-6-SE

Rapport nr 7 (1997) Karin Renblad: Lek och socialt samspel - Förskolebarn med invandrarbakgrund.
ISRN LHS-SPEC-D-97-7-SE

Rapport nr 8 (1997) Jan-Erik Wänn: Värdering av olika utbildningsmoment inom hjälpmedelsteknik. Utveckling av en enkätundersökning bland sex yrkesgrupper utförd inom ramen för EU:s HEART-studie. ISRN LHS-SPEC-D-97-8-SE

Rapport nr 9 (1997) Rigmor Parsmo: Vägen tillbaka till skolan. Konsekvenser av förvärvade hjärnskador.
ISRN LHS-SPEC-D-97-9-SE

Rapport nr 10 (1998) Peg Lindstrand: Diagnosen - ett tidstypiskt fenomen? Diagnoser och förklaringsmodeller till barns svårigheter i slutet av 1900-talet. ISRN LHS-SPEC-D-98-10-SE

Rapport nr 11 (1998) Marianne Krüger: Lärarrollen i arbetet med elever som har läs- och skrivsvårigheter. En intervjustudie med 10 lärare om kunskapsförmedlaren, stimulansgivaren, föräldern och mångsysslaren. ISRN LHS-SPEC-D-98-11-SE

Rapport nr 12 (1998) Teresa Aidukiene: Special education in two different perspectives - The Lithuanian experience.
ISRN LHS-SPEC-D-98-12-SE

Rapport nr 13 (1998) Eva Siljehag: Från kaos till eget nyskapande - Beskrivning av en kunskapsprocess i en forskningscirkel med lågstadielärare. ISRN LHS-SPEC-D-98-13-SE

Rapport nr 14 (1998) Mona E. Folkander: Maktlösa - uttråkade eller chanslösa. Stockholmsungdomar med och utan läs- svårigheter på ett individuellt gymnasieprogram. ISRN LHS-SPEC-D-98-14-SE

Rapport nr 15 (1998) Anna-Carin Rehnman Larsson: Hörselrehabiliteringen - för bästa möjliga livssituation.
ISRN LHS-SPEC-D-98-15-SE

Rapport nr 16 (1998) Eva Sandstedt: Hur beaktas behov hos elever med funktionshinder vid stora IT-satsningar i skolan. ISRN LHS-SPEC-D-98-16-SE

Rapport nr 17 (1999) Désiré Nisser: Tid till samtal tid till tankar - en väg ut ur skolvårigheter. ISRN LHS-SPEC-D-99-17-SE

Rapport nr 18 (1999) Ninni Sirén: Datatek - en beskrivning av verksamheten ur personalperspektiv. ISRN LHS-SPEC-D-99-18-SE

Rapport nr 19 (1999) Marianne Näslund: BILD - SPRÅK - KÄNSLA. Tre elever med språkstörning målar och berättar om sina tankar och känslor. ISRN LHS-SPEC-D-99-19-SE

Rapport nr 20 (1999) Jari Linikko: Internatskola för ett dövt barn med utvecklingsstörning? Intervjuer med föräldrar om deras beslutsprocess. ISRN LHS-SPEC-D-99-20-SE

Rapport nr 21 (1999) Vera Oliveira Juhlin: Tidig läs- och skrivutveckling. En studie av elever i särskild undervisningsgrupp. ISRN LHS-SPEC-D-99-21-SE

Rapport nr 22 (1999) Tatiana Skoglund: På andra sidan månen. En studie av gymnasieelever med olika kulturell bakgrund och deras upplevelser av skolan. ISRN LHS-SPEC-D-99-22-SE

Rapport nr 23 (1999) Kirsti Paatero: Dyslexi och andraspråksinlärning hos vuxna invandrare. Diagnostisering tolkad i en helhetsram. ISRN LHS-SPEC-D-99-23-SE

Rapport nr 24 (1999) Anna Ellström Lindholm: Möten och möjligheter - om språkmiljön. Skolpersonalens betydelse för barns språkutveckling. ISRN LHS-SPEC-D-99-24-SE

Rapport nr 25 (1999) Elisabeth Lundström: Samspel när barnet har ett funktionshinder. ISRN LHS-SPEC-D-99-25-SE

Rapport nr 26 (1999) Terttu Johansson: Arbetstillfredsställelse i läraryrket - en intervjustudie med lärare i åk 1-6. ISRN LHS-SPEC-D-99-26-SE

Rapport nr 27 (1999) Anders Söderberg: Delaktighet i grundskolan för elever med grav synskada. ISRN LHS-SPEC-D-99-27-SE

Rapport nr 28 (1999) Margareta Edén: Speciallärare och specialpedagoger i cirkel - yrkesroll och arbetsfunktion. ISRN LHS-SPEC-D-99-28-SE

Rapport nr 29 (1999) Emelie Cramér-Wolrath: Habilitering i teckenspråk för hörande föräldrar till teckenspråkiga döva och hörselskadade barn. En utvärderingsstudie av "FR-modellen". ISRN LHS-SPEC-D-99-29-SE

Rapport nr 30 (2000) Katarina Florin & Yvonne Hansson: Mötet. Bakgrunden till ett professionellt bemötande gentemot föräldrar med barn i träningsskolan. ISRN LHS-SPEC-D-00-30-SE

Rapport nr 31 (2000) Ulla Holmqvist-Äng: "JAG VILL - JAG KAN". Den Kommunikativa Kompetensen hos tre elever som har hörselskada/dövhet, utvecklingsstörning och rörelsehinder. ISRN LHS-SPEC-D-00-31-SE

